

*Załącznik do Uchwały
Sejmiku Województwa
Warmińsko – Mazurskiego
nr XVIII / 272 / 00
z dnia 24 lipca 2000 r.*

**ZARZĄD WOJEWÓDZTWA
WARMIŃSKO – MAZURSKIEGO**

**STRATEGIA ROZWOJU
SPOŁECZNO – GOSPODARCZEGO
WOJEWÓDZTWA
WARMIŃSKO – MAZURSKIEGO**

Olsztyn, lipiec 2000r.

Przewodniczący Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego

- *Miron Sycz*

Zarząd Województwa Warmińsko – Mazurskiego:

- *Andrzej Ryński – Marszałek*
- *Wojciech Samulowski – Wiceprzewodniczący, koordynator prac nad strategią*
- *Irena Petryna – Wiceprzewodnicząca*
- *Tadeusz Sobierajski – Członek*
- *Bogdan Meina – Członek*

Konsultanci:

- *prof. dr hab. Jacek Szlachta*
- *dr Jan Szomburg*
- *dr Bolesław Kościukiewicz*
- *dr Wojciech Dziemianowicz*

***Przewodniczący Komisji Strategii Sejmiku Województwa Warmińsko – Mazurskiego,
Przewodniczący Zespołu Redakcyjnego***

- *Władysław Mańkut*

Dyrektor Departamentu Strategii Rozwoju i Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego

- *Lidia Wójtowicz*

Spis treści:	Strona
1. Wstęp	1
2. Województwo Warmińsko-Mazurskie – charakterystyka	4
2.1. Położenie	4
2.2. Powierzchnia, podział administracyjny	4
2.3. Środowisko przyrodnicze	5
2.4. Ludność	5
2.5. Rynek pracy	6
2.6. Warunki życia ludności	7
2.7. Struktura gospodarki	8
2.8. Przemysł	9
2.9. Rolnictwo	10
2.10. Turystyka	12
2.11. Infrastruktura techniczna	12
3. Uwarunkowania rozwoju województwa warmińsko - mazurskiego, wynikające z wizji przystąpienia Polski do Unii Europejskiej	15
4. Strategia rozwoju województwa warmińsko – mazurskiego a realizacja polityki rozwoju państwa	19
5. Ogólna analiza S.W.O.T.	21
6. Wizja rozwoju	23
7. Cel główny	25
8. Cele strategiczne	27
8.1. Wspieranie przedsiębiorczości	27
8.2. Edukacja	30
8.3. Infrastruktura techniczna	33
8.4. Restrukturyzacja obszarów wiejskich	38
8.5. Rozwój turystyki	42
8.6. Atrakcyjność zamieszkania	44
8.7. Środowisko przyrodnicze	48
8.8. Dziedzictwo i kultura	52
9. Finansowe uwarunkowania wspierania rozwoju województwa w latach 2000-2006	54
10. Załącznik nr 1 - Harmonogramy działań	
11. Załącznik nr 2 - „Potencjał inwestycyjny jednostek samorządu terytorialnego Województwa Warmińsko – Mazurskiego”.	

1. WSTĘP

Wprowadzenie od 1 stycznia 1999r. reformy administracyjnej kraju spowodowało utworzenie podmiotu prowadzenia polityki regionalnej w postaci samorządu województwa. Przepisy ustawy z dnia 5 czerwca 1998r. o samorządzie wojewódzkim oraz ustawy z dnia 7 lipca 1994r. o zagospodarowaniu przestrzennym usytuowały opracowanie strategii rozwoju społeczno – gospodarczego jako główne pośród wszystkich zadań samorządu województwa. Stworzone zostały podstawy do prowadzenia skutecznej polityki rozwoju regionalnego, w tym również na obszarze województwa warmińsko – mazurskiego.

Planowanie strategiczne, w procesie, którego formułuje się strategię rozwoju oraz programy realizujące ją, jest podstawą do przygotowania i podejmowania decyzji dotyczących zasad, kierunków i tempa perspektywicznego rozwoju. W województwie warmińsko – mazurskim rozpoczęła je uchwała Sejmiku podjęta w dniu 28 maja 1999 r. o przystąpieniu do opracowania strategii rozwoju województwa, co pozwoliło na uzyskanie akceptacji i aktywny współudział radnych w realizacji tego ważnego przedsięwzięcia.

W uchwale zapisano, że strategia w swej konstrukcji uwzględnia uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju tak, aby dobrze służyła kształtowaniu świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej jego mieszkańców oraz pobudzała ich aktywność gospodarczą, podnosząc konkurencyjność gospodarki województwa. Strategia ma także służyć utrzymaniu ładu przestrzennego, potrzebie zachowania wartości środowiska przyrodniczego i kulturowego. Nade wszystko zaś efektywnemu wydatkowaniu środków finansowych, zwłaszcza, gdy źródła finansowania są ograniczone.

Strategia opracowywana była metodą społeczno-ekspercką, przy udziale konsultantów zewnętrznych, reprezentujących Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową w Gdańsku, a także zaangażowaniu licznych podmiotów gospodarczych i społecznych w regionie. W procesie tworzenia strategii wykorzystywano dotychczasowy dorobek planistyczny, tj. strategie byłych województw: elbląskiego, olsztyńskiego, suwalskiego oraz pilotażowy program restrukturyzacji gospodarki i przeciwdziałania bezrobociu w województwach Polski Północnej.

Horyzont czasowy strategii rozwoju społeczno – gospodarczego województwa warmińsko – mazurskiego sięga 2015r.

Prace przy budowie strategii podzielono pomiędzy: Regionalny Komitet Sterujący jako ciało operacyjne (23 osoby), Radę Programową (130 osób) jako ciało opiniotwórcze, dziewięć grup roboczych (łącznie 149 osób), które wykonały samą merytoryczną pracę

i czteroosobowy zespół redakcyjny. Zaplanowanie i koordynowanie działań należało do Departamentu Strategii Rozwoju i Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego w Olsztynie. Projekt Strategii Zarząd Województwa przedkłada do uchwalenia Sejmikowi Województwa Warmińsko – Mazurskiego.

Proces rozpoczął się od określenia głównych obszarów strategicznych (priorytetów rozwoju), wokół których była budowana strategia. Wyodrębniono ich 8, przy współudziale Olsztyńskiej Szkoły Biznesu:

1. Wspieranie przedsiębiorczości
2. Edukacja
3. Infrastruktura techniczna
4. Restrukturyzacja obszarów wiejskich
5. Rozwój turystyki
6. Środowisko przyrodnicze
7. Atrakcyjność zamieszkania
8. Dziedzictwo i kultura.

Dla każdego z obszaru wykonana została diagnoza z obszaru wykonana została diagnoza prospektywna a na ich podstawie synteza diagnoz. Wykonawcy diagnoz w obszarach to:

1. Agencja Inicjatyw Lokalnych w Olsztynie
2. Instytut Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Warmińsko – Mazurskiego w Olsztynie
3. Warmińsko – Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie
4. Regionalne Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich w Starym Polu
5. Zespół pod kierunkiem prof. Romana Przybyszewskiego
6. Polskie Towarzystwo Statystyczne oddział w Olsztynie
7. Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie

Materiał diagnostyczny oraz analiza S.W.O.T. stanowiła podstawę do określenia wizji województwa w 2015r. i głównego celu rozwoju. Cele i działania strategii wypracowali członkowie branżowych grup roboczych metodą aktywnego planowania strategicznego (MAPS) pod kierunkiem moderatorów Toruńskiej Agencji Rozwoju Regionalnego. Obowiązywała, więc zasada zgody wszystkich członków grupy na każdy zapis celu i działania strategicznego. Cele i działania dobierano tak, by były mierzalne i pozwalały na ocenę postępów w osiąganiu celu głównego.

Wstępna wersja strategii konsultowana była na ponad 40 spotkaniach w powiatach i różnorodnych środowiskach w regionie.

Metodyka i organizacja prac, pełen wykaz osób i instytucji zaangażowanych w przygotowanie strategii rozwoju zawarta jest w „Dokumentacji procesu tworzenia strategii rozwoju społeczno – gospodarczego województwa warmińsko – mazurskiego”.

Planowanie strategiczne nie zakończy się definitywnie w dniu przyjęcia strategii przez Sejmik Województwa. Proces realizacji, weryfikacji i aktualizacji będzie miał charakter ciągły.

Rzeczywistość, w której plan strategiczny będzie wdrażany ma charakter złożony. W województwie warmińsko – mazurskim istnieje duża różnorodność opinii i szeroki wachlarz zainteresowanych ugrupowań. Kluczem, więc do osiągnięcia sukcesu w procesie planowania jest porozumienie, co do rezultatów tegoż planowania.

2. WOJEWÓDZTWO WARMIŃSKO-MAZURSKIE - CHARAKTERYSTYKA.

2.1. Położenie

Województwo warmińsko-mazurskie leży w północno-wschodniej części Polski. Od północy graniczy z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej, od wschodu z województwem podlaskim, od południa z województwem mazowieckim, od zachodu z kujawsko – pomorskim i pomorskim. W bałtycką przestrzeń europejską wpisuje się położeniem nad Zalewem Wiślanym, w nadbałtyckiej strefie pojeziernej oraz współpracą z państwami nadbałtyckimi. Warmińsko-mazurskie obejmuje historyczne ziemie: Warmii, Mazur, część wschodnią Żuław Wiślanych i fragmenty Powiśla.

2.2. Powierzchnia, podział administracyjny

Województwo warmińsko – mazurskie zajmuje pod względem powierzchni czwarte miejsce w kraju (24,2 tys. km², co stanowi około 7,7 % powierzchni kraju).

**Tab. 1. Struktura użytkowania gruntów
w województwie warmińsko-mazurskim**

Wyszczególnienie	Powierzchnia		Średnio w kraju %
	w tys. ha	w %	
Ogółem	2420,3	100,0	100,0
Użytki rolne	1305,9	54,0	59,1
Lasy i zadrzewienia	702,9	29,0	28,2
Wody	151,6	6,3	2,7
Drogi	71,2	2,9	3,1
Tereny zabudowane	112,4	4,6	3,3
Nieużytki	76,3	3,2	3,7

W granicach województwa warmińsko-mazurskiego działa 116 jednostek samorządu gminnego, w tym 16 miejskich, 33 miejsko-wiejskich, 67 wiejskich. Województwo podzielone jest na 17 powiatów ziemskich oraz 2 powiaty grodzkie, tj. miasta: Olsztyn i Elbląg.

Stolicą województwa i siedzibą władz samorządowych jest centralnie położony Olsztyn (170 tys. osób), którego siła oddziaływania jako ośrodka wojewódzkiego wymaga

wzmocnienia. W stosunku, bowiem do potencjału rozwojowego stolic innych regionów Olsztyn plasuje się na dalszych miejscach, uzyskując jednocześnie stosunkowo wysoką ocenę pod względem atrakcyjności zamieszkania. Ważne funkcje pełnią dwa ośrodki subregionalne, w północno -zachodniej części województwa - Elbląg (130 tys. mieszkańców), a na wschodzie - Ełk (60 tys. mieszkańców). Łącznie województwo ma 49 dość równomiernie rozmieszczonych ośrodków miejskich, zamieszkałych przez 879,2 tys. osób; wieś zamieszkuje - 584,3 tys. osób. Wskaźnik urbanizacji jest bliski krajowego i wynosi 60,1%.

2.3. Środowisko przyrodnicze

Region Warmii i Mazur obejmuje obszary o wybitnych walorach przyrodniczych, unikatowych w skali europejskiej, na które składają się: urozmaicona rzeźba terenu, liczne jeziora, duże kompleksy leśne o charakterze puszczańskim oraz bogata flora i fauna. Obszary prawnie chronione (8 parków krajobrazowych, obszary chronionego krajobrazu, 96 rezerwatów przyrody) stanowią 53 % powierzchni województwa, średnio w kraju – 31 %. W regionie znajduje się 20 % krajowej powierzchni rezerwatów przyrody.

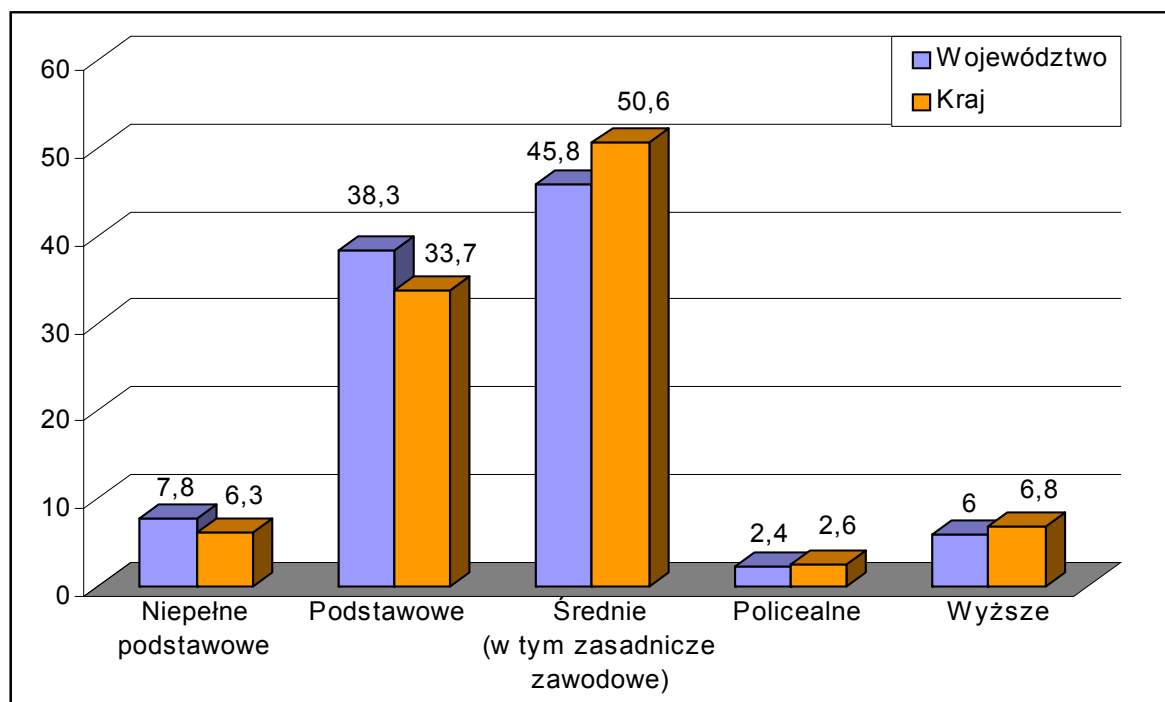
Pojezierza i tereny przyległe do Zalewu Wiślanego zyskały rangę obszarów węzłowych o znaczeniu międzynarodowym w strukturze Europejskiej Sieci Ekologicznej EECONET.

Środowisko naturalne jest mało przekształcone i stosunkowo mało zanieczyszczone. Znaczne obszary wymagają szczególnej ochrony, przede wszystkim tereny zlewni pojeziernej oraz akwen Zalewu Wiślanego, a także obszary bez izolacji wód podziemnych od powierzchni terenu.

2.4. Ludność

Pod względem liczby ludności województwo warmińsko – mazurskie zajmuje 12 miejsce w kraju (1.463,5 tys. mieszkańców, tj. 3,8% ludności Polski). Średni wskaźnik gęstości zaludnienia wynosi 60 osób/ km² i jest najniższy w kraju. Jeszcze rzadziej zaludnione są obszary wiejskie – średnio 25 osób/km². Mając najwyższy w kraju przyrost naturalny (w 1998r. w przeliczeniu na tysiąc mieszkańców - 3,0) region jest jednocześnie obszarem największego odpływu ludności (saldo migracji w 1998r. na tysiąc mieszkańców –1,3; kraj – 0,3).

Spośród ogółu ludności 28,2 % to osoby w wieku przedprodukcyjnym, 59,7 % w wieku produkcyjnym, 12,1 % w wieku poprodukcyjnym (kraj odpowiednio: 25,5 %, 60 %, 14,5 %).

Rys.1. Wykształcenie ludności (powyżej 15 lat) według spisu ludności met. reprezentacyjną w 1995 r. (w %).

Województwo zamieszkuje ludność różnych narodowości. Największą grupą wśród mniejszości narodowych jest ludność ukraińska - około 80 tys. osób, ponad 20 tys. ludność pochodzenia niemieckiego, około 3 tys. pochodzenia białoruskiego.

2.5. Rynek pracy

Około 516,6 tys. mieszkańców regionu stanowią osoby pracujące, z tego prawie 351,3 tys. jest zatrudnionych na podstawie stosunku pracy, a 160,1 tys. są to pracodawcy i pracujący na własny rachunek.

Tab. 2. Struktura zatrudnienia

Działy gospodarki	Województwo w %	Kraj w %
Rolnictwo / leśnictwo	24	27
Przemysł / budownictwo	28	29
Usługi rynkowe i nierynkowe	48	44

W 1998 roku w sektorze prywatnym pracowało ok. 70% ogółu pracujących (średnio w kraju ok. 71%).

Województwo warmińsko-mazurskie jest regionem o najwyższej w kraju stopie bezrobocia. W końcu kwietnia 2000 roku wzrosła ona do poziomu 23,6%, przy średniej krajowej 13,7%.

Z ogólnej liczby bezrobotnych (ok. 150 tys. osób – stan na 30.03.2000 r.) 55,4 % to kobiety. 73 % bezrobotnych jest bez prawa do zasiłku; 48 % ogółu bezrobotnych mieszka na wsi. Bezrobocie dotyczy głównie osób z wykształceniem podstawowym i zasadniczym (75 % ogółu) oraz ludzi młodych – 55 % ogółu bezrobotnych to osoby w wieku 18-34 lat.

Stopa bezrobocia jest znacznie zróżnicowana w poszczególnych powiatach. W końcu 1999 roku najniższa była w powiatach: olsztyńskim, iławskim i elbląskim, zaś najwyższa, przekraczająca 30%, w piskim i bartoszyckim.

Podstawowym problemem rynku pracy w województwie jest ogólnie niski poziom wykształcenia i kwalifikacji zawodowych. Od roku 1999 rozpoczął działalność w Olsztynie Uniwersytet Warmińsko – Mazurski (powstały z połączenia Akademii Rolniczo-Technicznej, Wyższej Szkoły Pedagogicznej i Warmińskiego Instytutu Teologicznego), który kształci około 25 tys. studentów. Łącznie w regionie w ośmiu szkołach wyższych studiuje 36,7 tys. studentów. Liczba studentów na 10 tys. ludności wynosi 172,1 i jest najniższa w kraju.

2.6. Warunki życia ludności

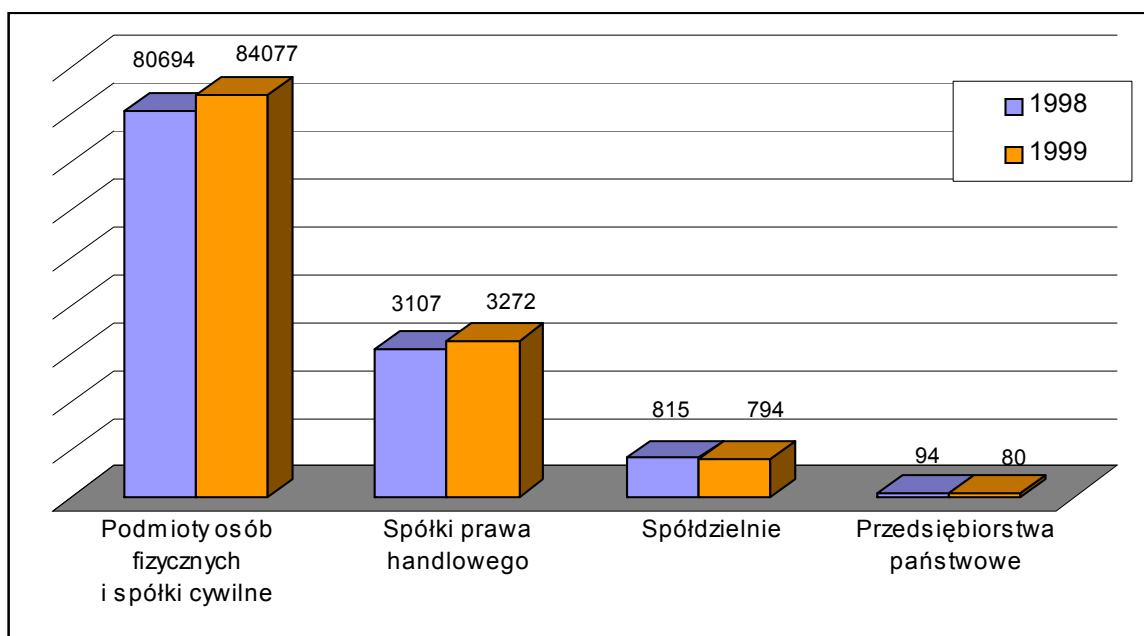
Stopień zamożności mieszkańców województwa odbiega niekorzystnie od średniej krajowej. Jest to spowodowane m.in. niskim poziomem przeciętnych wynagrodzeń (w 1998r. 1048,17 zł - był on najniższy w kraju), wysoką stopą bezrobocia i znaczną liczbą osób pobierających świadczenia społeczne. Z badań gospodarstw domowych wynika,

że przeciętnie w gospodarstwie domowym województwa żyje 3,27 osoby (w kraju – 3,17), ale tylko 1,02 osoby pracuje (w kraju – 1,15), na utrzymaniu pozostaje 1,32 osoby (w kraju – 1,17) a świadczenia społeczne i socjalne pobiera 0,90 osoby (w kraju – 0,82).

Analiza podstawowych wskaźników wskazuje, że społeczeństwo regionu Warmii i Mazur jest biedne i żyje na niższym poziomie, aniżeli ludność większości pozostałych województw.

2.7. Struktura gospodarki

Wśród podmiotów gospodarczych dominuje sektor prywatny (95 %). Zakłady prowadzone przez osoby fizyczne stanowią 96 % ogólnej liczby podmiotów. Tylko 3 % podmiotów gospodarczych zaliczane jest do jednostek dużych.

Rys. 2. Struktura podmiotów gospodarczych w latach 1998 i 1999 (w liczbach bezwzględnych)

W województwie obecny jest kapitał zagraniczny, np.: Michelin, Texel, Safilin Filatures, Alstom Power – z Francji, IKEA ze Szwecji, Philips Lighting, Heinecken, Provimi Holding z Holandii, MMI Beteiligungen z Niemiec, Campofrio z Hiszpanii.

W regionie działa Warmińsko-Mazurska Specjalna Strefa Ekonomiczna oraz podstrefy Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej w Elku i Gołdapi.

Województwo jest mało konkurencyjne. Plasuje się na 13 miejscu w kraju pod względem wielkości nakładów na działalność innowacyjną w przemyśle (w 1998 r. wynosiły one 28,2 mln zł, w kraju 32,2 mln zł.). Tylko około 35 firm uzyskało certyfikaty systemów jakości wg norm ISO 9000. Trzy firmy przetwórstwa mięsnego oraz jedna spółdzielnia mleczarska mają certyfikaty systemu HACPP.

Udział województwa w produkcie krajowym brutto wynosi 3 %.

2.8. Przemysł

Województwo warmińsko-mazurskie charakteryzuje się stosunkowo niskim poziomem uprzemysłowienia. Jego udział w krajowej produkcji sprzedanej wynosi 2,5%, w zatrudnieniu 2,9%. Znajduje się na 14 pozycji w kraju pod względem liczby zatrudnionych w przemyśle na 1000 mieszkańców.

Przedmiotem działalności 9,9 tys. podmiotów gospodarczych jest produkcja, a 172 podmiotów - zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę. W produkcji przemysłowej dominuje produkcja artykułów żywnościowych i napojów, mebli, maszyn i aparatury elektrycznej, a także opon, drewna i wyrobów z drewna, odzieży, maszyn i urządzeń.

Tab.3. Struktura produkcji sprzedanej przemysłu województwa wg EKD

Wyszczególnienie	1998	1999
Przemysł ogółem w %	100,0	100,0
Działalność produkcyjna w %	94,1	93,9
w tym:		
- prod. art. spożywczych i napojów	39,3	35,0
- prod. mebli; pozostała działalność produkcyjna	11,8	12,2
- prod. drewna i wyrobów z drewna	6,9	6,9
- prod. wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych	4,6	4,4
- prod. maszyn i aparatury elektrycznej	3,5	4,6
- prod. wyrobów z metali(bez maszyn i urządzeń)	3,2	3,4
- prod. odzieży oraz futrzarstwo	2,3	2,3
- pozostałe	22,5	25,1

2.9. Rolnictwo, rybactwo i przetwórstwo rolno - spożywcze

Województwo warmińsko – mazurskie należy do najzimniejszych regionów Polski. Klimat zachodniej części województwa jest kształtowany wpływami Bałtyku, natomiast we wschodniej występuje wyraźne oddziaływanie kontynentalne. Uwidacznia się to zróżnicowaniem średnich temperatur i w długości okresu wegetacji. Okres wegetacji z 200-210 dni na zachodzie województwa skraca się do 190-200 dni w jego północno–wschodniej części. Średnia roczna temperatura 6°C w Olecku jest o 1 °C niższa od średniej z rejonu Nowego Miasta. Przeciętne roczne opady wahają się od 540 mm w rejonie Rynu i Sępola do prawie 700 mm w okolicach Elbląga i Górowa Iławeckiego.

Gleby Warmii i Mazur są mocno zróżnicowane. Od zwięzłych i zlewnych czarnych ziem w rejonie Kętrzyna oraz gleb brunatnych na nizinie sępopolskiej i mad w okolicach Elbląga do lekkich piaszczystych na południu województwa.

Duża zmienność gleb i urozmaicona rzeźba terenu szczególnie w środkowym pasie województwa znacząco obniżają wartość rolniczą gleb. Wskaźnik rolniczej przestrzeni produkcyjnej nie odbiega od przeciętnego w kraju.

Warunki przyrodnicze: krótki okres wegetacji, konfiguracja terenu i zróżnicowanie gleb stawiają przed rolnictwem województwa wymóg wysokiego poziomu uzbrojenia technicznego; powodują, że jednostkowe koszty produkcji rolniczej są wyższe, dochodowość natomiast mniejsza niż w innych regionach kraju.

Województwo warmińsko–mazurskie zajmuje 7,7% ogólnej powierzchni kraju. Użytki rolne stanowią 54% powierzchni, 29% zajmują lasy, 6% wody, a 8% drogi i tereny zabudowane. Województwo ma mniej niż średnio w Polsce ziemi użytkowanej rolniczo, a znacznie więcej wód i nieużytków. Mamy zdecydowanie więcej, niż w innych regionach kraju, trwałych użytków zielonych, a mniej sadów i gruntów ornych. Ponad to corocznie około 180 tys. ha, czyli ponad 20% gruntów ornych było nie obsiewanych.

Tab. 4. Struktura użytków rolnych

Wyszczególnienie	Województwo		Kraj
	w tys. ha	%	%
Użytki rolne ogółem:	1305,9	100	100
- grunty orne	901,2	69,3	76,5
- sady	4,5	0,3	1,4
- trwałe użytki zielone	400,2	30,4	22,1

Ponad 80% użytków rolnych jest we władaniu prywatnym, w tym blisko 74% posiadają gospodarstwa indywidualne, a 6% spółki prywatne. Ponad 12% użytków rolnych stanowi własność państwową. Obszar przeciętnego gospodarstwa indywidualnego wynosi 16,5 ha użytków rolnych i jest ponad dwukrotnie większy niż średnia w Polsce (7 ha). Udział gospodarstw o powierzchni ponad 20 ha jest aż pięciokrotnie większy niż średnio w kraju.

Pełne zatrudnienie w 53,6 tys. gospodarstw rolnych znajduje prawie 85 tys. osób, czyli niespełna 15% mieszkańców wsi. Wskaźnik zatrudnienia wynosi 9,3 osoby na 100 ha użytków rolnych i jest najniższy w kraju. Równocześnie dla 70% pracujących w rolnictwie jest to główne lub wyłączne źródło utrzymania.

Ponad połowa gospodarstw indywidualnych uzyskuje dochody z rynkowej produkcji rolniczej. W 20% gospodarstw brakuje bieżącej wody, 9 % ludności na wsi korzysta z kanalizacji, a z gazu ziemnego korzysta poniżej 3% rodzin wiejskich.

Tylko 1,2 % rolników posiada wyższe wykształcenie rolnicze, a 8,3% zasadnicze i 6,4% średnie. Blisko 1/3 rolników ukończyło 50 lat; 7,5% gospodarstw prowadzą osoby mające 65 i więcej lat.

Wody zajmują 6,3% powierzchni województwa (średnia w kraju 2,7%), co stanowi 18,2 ogólnej powierzchni wód w kraju. Rybactwo śródlądowe w województwie warmińsko – mazurskim, działa w trzech kierunkach: gospodarki jeziorowej (113 042 ha), gospodarki stawowej (3404 ha) i gospodarki rzecznej. Rybactwo morskie prowadzone jest na wodach Zalewu Wiślanego. W 1998 roku odłowiono 2116 ton ryb morskich przy użyciu 248 kutrów i łodzi.

Województwo produkuje i przetwarza na skalę rynkową:

- zboża (mąka, kasza, makarony, pieczywo, pasze i koncentraty, alkohol etylowy),
- ziemniaki (skrobia ziemniaczana, mąka ziemniaczana, alkohol etylowy),
- buraki cukrowe (cukier, wysłodki, melasa),
- rzepak (olej),
- warzywa, owoce (soki, mrożonki),
- mleko (masło, sery, galanteria mleczna, mleko w proszku),
- mięso czerwone (wędliny, konserwy),
- mięso białe (wędliny i konserwy),
- miód,
- ryby (ryby wędzone, konserwy).

2.10. Turystyka

Województwo obejmuje tereny bardzo atrakcyjne turystyczne. Są to przede wszystkim pojezierza: iławskie, olsztyńskie, ełckie, kraina Wielkich Jezior Mazurskich, Zalew Wiślany oraz duże kompleksy leśne (rezerваты i parki krajobrazowe), wzbogacone licznymi zabytkami architektury i techniki (np. Kanał Ostródzko-Elbląski), bogatymi zbiorami muzealnymi, stanowiskami archeologicznymi i zabytkowymi parkami.

W 1998 r. w obiektach turystycznych było 64,4 tys. miejsc noclegowych (czwarte miejsce w kraju). Corocznie z noclegów korzysta w nich oraz w będących prywatną własnością domkach letniskowych, około miliona turystów, w tym ok. 200 tys. turystów zagranicznych. W działalności turystycznej pracuje ok. 5 tys. osób. Ponad 2 tys. gospodarstw wiejskich prowadzi działalność agroturystyczną, stanowiącą dodatkowe źródło dochodu.

Ogromny potencjał turystyczny nie jest w pełni wykorzystywany. Bariere stanowi tu niedostateczna liczba całorocznych miejsc noclegowych o wysokim standardzie, zbyt skromna oferta produktów turystycznych – zwłaszcza poza sezonem letnim oraz brak całościowej, skoordynowanej promocji.

2.11. Infrastruktura techniczna

Układ dróg krajowych w województwie zapewnia połączenia o znaczeniu krajowym i regionalnym. Szczególne znaczenie mają drogi:

- międzynarodowa E 77 relacji Gdańsk – Olsztynek – Nidzica - Warszawa – Kraków – Budapeszt (jako droga krajowa oznaczona nr 7),
- nr 16 relacji Grudziądz - Olsztyn – Augustów,
- nr 51 relacji Olsztynek – Olsztyn – Bezledy,
- projektowana ekspresowa nr 50 relacji Tczew – Elbląg – Grzechotki.

Sieć dróg wojewódzkich zapewnia prawidłowe połączenia wewnętrzne. Wszystkie drogi wojewódzkie mają twardą nawierzchnię; spośród dróg lokalnych – tylko 21% (w kraju 46%).

Województwo leży między planowanymi, przebiegającymi południkowo: autostradą A1 i drogą Via Baltica. Włączenie regionu do Transeuropejskiej Sieci Korytarzy Transportowych mogłoby nastąpić poprzez zaliczenie - łączącej je i biegnącej równoleżnikowo przez całe województwo - drogi nr 16 do kategorii dróg ekspresowych. Stanowi to warunek rozwoju województwa.

Konsekwencją niedokapitalizowania sieci drogowej i obiektów inżynierskich jest zły stan techniczny dróg krajowych, wojewódzkich i lokalnych, ograniczający dostępność komunikacyjną województwa.

Stosunkowo gęsta jest w województwie sieć linii kolejowych (6,3 km na 100 km²; kraj – 7,1km na 100km²). W dobrym stanie technicznym jest 80% linii o znaczeniu krajowym i 50% lokalnym. Większość miast ma połączenia kolejowe. Problemem jest przede wszystkim duża ilość nierentownych linii kolejowych oraz brak szybkiego połączenia typu intercity między Olsztynem, a Warszawą. Potencjał kolei jako środka transportu jest niewykorzystany i niedoceniony w rozwoju gospodarczym regionu

Teren województwa obsługuje główny port lotniczy drugorzędny w Szymanach k/Szczytna, na którym odprawiany jest ruch międzynarodowy osobowy, na razie tylko loty czarterowe.

Trzeba też wymienić 5 żeglownych dróg wodnych śródlądowych (rzeka Elbląg wraz z Kanałem Jagiellońskim, rzeka Pisa od jeziora Roś do ujścia Narwi, rzeka Szkarpa od Wisły do Zalewu Wiślanego, system Wielkich Jezior Mazurskich, system Jezior Warmińskich z Kanałem Ostródzko–Elbląskim) oraz morskie tory wodne Zalewu Wiślanego, w rejonie którego leży morski port w Elblągu.

Ruch osobowy i towarowy graniczny odbywa się przez następujące przejścia graniczne:

- drogowe do Obwodu Kaliningradzkiego: Bezledy–Bagrationowsk, Gronowo–Mamonowo, Gołdap–Gusiew (na przejściu Michałkowo–Żeleznodorożnyj przekroczenie granicy wymaga każdorazowej zgody komendanta Straży Granicznej),
- kolejowe do Obwodu Kaliningradzkiego: Braniewo–Mamonowo, Skandawa–Żeleznodorożnyj, Bartoszyce (Głomno)–Bagrationowsk,
- wodne: Frombork i Elbląg,
- lotnicze – Szymany k/Szczytna.

Miasta i wsie są zaopatrywane w wodę pitną z ujęć wód podziemnych. Nie stanowi to bariery rozwojowej. Istnieją znaczne rezerwy zasobów wodnych. Braki w sieci wodociągowej są systematycznie likwidowane.

Spośród 49 miast tylko 4 - Frombork, Morąg, Sępólno i Korsze nie mają oczyszczalni ścieków. Jednakże znaczna część działających oczyszczalni wymaga modernizacji i rozbudowy. Obsługują one 93% mieszkańców miast i 9% wsi (kraj – 75% i 7%). Łącznie w województwie działa 71 przemysłowych oczyszczalni ścieków komunalnych.

Wszystkie miasta województwa są w różnym stopniu skanalizowane (średni stopień skanalizowania ośrodków miejskich - 87,4%). Wciąż występuje dysproporcja między zwodociągowaniem i skanalizowaniem wsi.

Województwo jest zasilane w energię elektryczną ze źródeł zewnętrznych; w jego granicach wytwarza się tylko niewielką ilość energii elektrycznej w elektrowniach wodnych.

Miasta i wsie województwa są zaopatrywane w gaz ziemny z krajowego systemu sieci gazowniczych. Sieć gazowa dociera tylko do 51% miast. Korzysta z niej 42,3% ogółu ludności miejskiej. Tylko nieliczne miejscowości gminne mają gaz przewodowy (3 %).

Na terenie województwa znajduje się 80 składowisk odpadów komunalnych, z tego tylko 12% posiada zabezpieczenie przed skażeniem środowiska naturalnego. W miastach zorganizowanym systemem odbioru odpadów komunalnych objęto 80–100% mieszkańców, na wsi średnio około 60%.

Wzmoczonej kontroli wymaga 8 składowisk odpadów przemysłowych i 15 mogilników, a powiększenia liczba spalarni odpadów medycznych.

Województwo zajmuje 13 miejsce w kraju pod względem liczby abonentów telefonii przewodowej Telekomunikacji Polskiej S.A. (198,2 na tysiąc mieszkańców). Obniża to jego atrakcyjność zarówno jako miejsca zamieszkania, jak i inwestowania kapitału.

3. UWARUNKOWANIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO WYNIKAJĄCE Z WIZJI PRZYSTĄPIENIA POLSKI DO UNII EUROPEJSKIEJ

Województwo warmińsko-mazurskie ze względu na wiele czynników takich jak, położenie geograficzne, ukształtowanie terenu, szatę roślinną, zasoby naturalne, potencjał ludzki i wiele innych spełnia szereg kryteriów wymaganych przy ubieganiu się o środki wspierające z Unii Europejskiej, tak przed, jak i po przystąpieniu do niej. Tym niemniej, uwzględniając fakt silnej konkurencji przy ubieganiu się o środki unijne, należy już obecnie tworzyć sprzyjające warunki oraz formy instytucjonalne do wzrostu konkurencyjności w tym obszarze.

Uwzględniając obecne i przewidywane przyszłe trendy w wydatkowaniu środków finansowych przez Unię Europejską, województwo warmińsko-mazurskie powinno:

- ⇒ edukować i doskonalić swoje zasoby ludzkie rozwijając różne formy szkolenia bezrobotnych, a także pracujących, studia zaoczne i wieczorowe, formy szkolenia na odległość oraz tworząc centra doskonałości,
- ⇒ rozwijać rolnictwo i obszary wiejskie, a szczególnie jego formy ekologiczne, aquakulturę (hodowla ryb, uprawa roślin w środowisku wodnym), turystykę (w tym agroturystykę), leśnictwo i przetwórstwo drewna,
- ⇒ chronić środowisko, budując oczyszczalnię ścieków, budując i modyfikując strukturę transportową, ograniczając zanieczyszczanie środowiska spalinami, dymami, hałasem, itp.,
- ⇒ rozwijać przedsiębiorczość, innowacyjność i konkurencyjność za pomocą, m.in. tworzenia infrastruktury wspomagającej (sieci światłowodowe, telefonizacja, itp.), powoływania inkubatorów przedsiębiorczości, centrów innowacyjnych, centrów transferu technologii, parków technologicznych, merytorycznego i finansowego wspomagania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw.

Unia Europejska w swoich działaniach koncentruje się na poprawie warunków życia ludzi, starając się jednocześnie czynić to jak najmniejszym kosztem. Tak więc stara się raczej zapobiegać niż naprawiać negatywne zjawiska środowiskowe, społeczne i inne. Uzupełnieniem takiego podejścia jest ochrona stanu istniejącego, gdy spełnia on kryteria stawiane przez Unię. Wszystko to zaś wymaga środków finansowych. Z takiej filozofii wynika istniejąca dominacja nakładów na finansowanie wspólnej polityki rolnej i rozwoju

obszarów wiejskich, polityki regionalnej, rozwoju zasobów ludzkich, programów naukowo-badawczych, wspieranie rozwoju przedsiębiorczości, innowacyjności i konkurencyjności.

Wobec takich tendencji województwo warmińsko – mazurskie jako obszar czysty ekologicznie, będzie mogło otrzymywać pieniądze na budowę oczyszczalni ścieków oraz podejmowanie innych działań chroniących środowisko, jednocześnie ubiegając się o środki na rozwój gospodarczy ze względu na wysokie bezrobocie. Działania zmierzające do rozwoju gospodarczego muszą być oparte na istniejących zasobach naturalnych i ludzkich. W tym kontekście rozwój działalności rolniczej powinien oprzeć się na ekologicznej produkcji roślinnej, hodowli bydła mlecznego i mięsnego oraz tzw. aquakulturze. Ta ostatnia dziedzina mocno wspierana finansowo przez Unię Europejską, ma - ze względu na słabe wykorzystanie zasobów wód - szczególne szanse na rozwój w województwie warmińsko-mazurskim. Wszystkie przedstawione kierunki produkcji równocześnie wykorzystują warunki naturalne, nie prowadząc do ich degradacji i są wspierane przez liczne placówki naukowo-badawcze, instytuty, ośrodki doradcze itp. działające w województwie. Dziedziny te są również bardzo obficie finansowane przez Unię Europejską.

Obszarem zbliżonym jest gospodarka leśna oraz przetwórstwo drewna. Zalesianie, ochrona i pielęgnacja lasów oraz pozyskiwanie i przetwórstwo drewna są kolejnym obszarem działalności gospodarczej wspieranym przez Unię.

Obszary wiejskie są również polem wspieranej przez Unię działalności pozarolniczej. Związane z tym są programy walki z bezrobociem, przekwalifikowania właścicieli nieopłacalnych gospodarstw na działalność pozarolniczą, jak również zachęcanie przedsiębiorstw do inwestowania w obszarach wiejskich. rolników z działalności rolniczej na pozarolniczą, jak również zachętami do inwestowania w obszarach wiejskich przez przedsiębiorstwa spoza tych obszarów. Wspierany jest rozwój małej i średniej przedsiębiorczości, jak również mikro-przedsiębiorczości. Do priorytetów należy rozwój turystyki, a szczególnie agroturystyki; rozwój przetwórstwa spożywczego oraz wszelkiego rodzaju usług. Warunek: te formy działalności gospodarczej nie mogą źle wpływać na środowisko.

Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw jest również priorytetem rozwoju gospodarczego miast i miasteczek. Są one siłą napędową gospodarki lokalnej i miejscem pracy dla mieszkańców, a chcąc utrzymać się na rynku muszą być innowacyjne i konkurencyjne. Przyszłość należy do przemysłów „czystych” i usług. Dlatego należy nastawić się na rozwój usług informatycznych lub wykorzystujących sieci informatyczne. Mogą one dać zatrudnienie ludziom, nie zmuszając ich do zmiany miejsca zamieszkania. Ekologicznie czyste tereny mogłyby przyciągać firmy z branży usług informatycznych.

Wymaga to niewątpliwie nakładów na całą infrastrukturę telekomunikacyjną. Województwo powinno wspierać cały ten obszar działalności małych i średnich przedsiębiorstw rozwijając inkubatory przedsiębiorczości, centra innowacyjne, centra transferu technologii oraz parki technologiczne. Rozwój form wspierania przedsiębiorczości powinien być prowadzony przy udziale uczelni, instytutów i innych jednostek naukowo-badawczych, laboratoriów, itp.

Podstawą sprawnego rozwoju regionu są jednak ludzie i ich poziom wykształcenia. Dlatego też różne formy kształcenia są wspierane przez Unię Europejską w ramach m. in. Europejskiego Funduszu Socjalnego (ESF). Uwzględniają one zarówno szkolenia bezrobotnych, jak i osób pracujących. Województwo powinno więc wspierać rozwój instytucji, które ze względu na poziom kształcenia, posiadaną bazę i umiejętności mogą otrzymać odpowiednią akredytację i ubiegać się o środki unijne. W warunkach województwa warmińsko-mazurskiego, gdzie występuje duże rozproszenie mieszkańców, szczególna rola przypadnie kształceniu „otwartemu i na odległość” (open and distance learning - ODL). Wymaga ono jednak rozbudowy infrastruktury telekomunikacyjnej.

Województwo warmińsko-mazurskie ma instytucjonalne zasoby, które powinny być pod szczególną ochroną i opieką władz samorządowych ze względu na przyszłe możliwości przyciągania funduszy unijnych oraz generowania dochodów. Są to:

- ⇒ Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Elblągu, Wszechnica Mazurska w Olecku i inne mogące wspierać województwo we wszystkich czterech wyżej wymienionych obszarach działalności, a dodatkowo, samodzielnie lub w połączeniu z innymi partnerami, przyciągać fundusze z europejskich programów naukowo-badawczych (5FP), innowacyjnych (5FP, COST), wdrożeniowych (EUREKA) i szkoleniowych (ESF, SOCRATES, LEONARDO, itp.),
- ⇒ najsilniejszy w Europie i jeden z silniejszych w świecie ośrodek rozwoju przemysłu mleczarskiego. Można tu zaliczyć: uniwersyteckie instytuty Rozwoju Mleczarstwa i Mleczarski, Instytut Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności PAN - Oddział Nauki o Żywności, Centralę Polskiego Międzynarodowego Komitetu Międzynarodowej Federacji Mleczarskiej FIL/IDF, Rhodia-Food Biolactę, OBRAM-DAIRY Sp. z o.o., MILFOR S.A. i inne. Ośrodek ten może pozyskiwać fundusze z programów badawczo-rozwojowych, rozwoju innowacyjności oraz małych i średnich przedsiębiorstw.
- ⇒ najsilniejszy w Europie ośrodek rybactwa śródlądowego składający się z uniwersyteckiego Wydziału Ochrony Środowiska i Rybactwa, Instytutu Rybactwa Śródlądowego, stacji badawczych PAN, ośrodków zarybieniowych.

Wyżej wymienione ośrodki nie mają, z wyjątkiem uniwersytetu, żadnych wspólnych form instytucjonalnych, np. regionalnych centrów, zgrupowań, itp., co utrudnia skuteczne koordynowanie działań.

W rozważaniu uwarunkowań rozwoju województwa warmińsko-mazurskiego należy również jako ważny czynnik uwzględnić jego położenie geograficzne. Znajdzie się ono na wschodnich rubieżach Unii Europejskiej i z tego tytułu będzie predestynowane do ubiegania się lub otrzymywania funduszy na ochronę granic oraz na uczestnictwo w programach międzyregionalnych nakierowanych na sąsiadujące państwa nie należące do UE. Tak, więc budowa i zachowanie, w jakiejś formie, struktur pomagających Polsce w procesie akcesji może się okazać bardzo korzystne z punktu widzenia politycznego i gospodarczego.

4. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO A REALIZACJA POLITYKI ROZWOJU PAŃSTWA

Nie wiadomo jeszcze, jaki będzie ostateczny kształt *Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego*, chociaż na podstawie dotychczas opracowanego projektu dokumentu można stwierdzić, że priorytetowe dla rozwoju państwa będą działania zarówno wspierające istniejące już pozytywne zjawiska, np. rozwój największych aglomeracji miejskich, jak też stwarzające możliwości rozwoju dla regionów słabszych (np. poprzez działania na rzecz rozwoju wsi oraz sieci średnich i małych miast). Przy takich założeniach polityki rozwoju i projektowanych priorytetach rozwoju kraju kierunki strategii rozwoju województwa warmińsko-mazurskiego są zgodne z projektem *Narodowej strategii rozwoju regionalnego*.

Istotne jest, by cele i zadania strategiczne rozwoju województwa warmińsko-mazurskiego były zbieżne (przynajmniej w pewnym stopniu) z celami strategicznymi państwa w obszarach określanych przez projekty strategii sektorowych:

- *Narodową strategię rozwoju transportu na lata 2000-2006,*
- *Narodową strategię zatrudnienia i rozwoju zasobów ludzkich,*
- *Spójną politykę strukturalną rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa,*
- *Narodową strategię ochrony środowiska na lata 2000-2006,*
- *Narodową strategię rybołówstwa.*

Najpełniej odpowiadają koncepcjom rządowym oraz programowi przedakcesyjnemu **SAPARD** cele i zadania zawarte w wojewódzkiej strategii w obszarze pt. *Restrukturyzacja obszarów wiejskich*. Dotyczy to np. celu dobrze funkcjonujące i efektywnie produkujące gospodarstwa rolne. Część zadań związanych z restrukturyzacją warmińsko-mazurskiej wsi odnosi się również do innych obszarów strategicznych (np. podniesienie poziomu wykształcenia, tworzenie miejsc pracy poza rolnictwem). W dokumencie rządowym pt. *Spójna polityka strukturalna rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa* zapisane są ponadto działania, które mogą być realizowane także przez województwo w ramach obszarów strategicznych: środowisko przyrodnicze, infrastruktura techniczna, przedsiębiorczość.

Projekt *Narodowej strategii zatrudnienia i rozwoju zasobów ludzkich* zawiera cztery cele operacyjne: poprawę zatrudnialności, rozwój przedsiębiorczości, promowanie adaptacji przedsiębiorstw i ich pracowników do warunków zmieniającego się rynku oraz wzmocnienie polityki równości szans na rynku pracy. Są one spójne przede wszystkim z głównym celem

strategii rozwoju województwa, którego jednym z elementów jest poprawa spójności społecznej, a także z innymi określonymi przede wszystkim w obszarze *Wspieranie przedsiębiorczości* (wzrost potencjału gospodarczego, zwłaszcza małych i średnich przedsiębiorstw i poprawa konkurencyjności) oraz *Restrukturyzacja obszarów wiejskich* (tworzenie miejsc pracy poza rolnictwem, podnoszenie poziomu wykształcenia).

Celem *Narodowej strategii rozwoju transportu na lata 2000-2006* jest zapoczątkowanie głębokich zmian strukturalnych w transporcie w okresie przystępowania do Unii Europejskiej. Rząd zamierza inwestować w transeuropejskie sieci transportowe (TEN), które omijają województwo, chociaż w ramach projektu TINA (sieć infrastruktury transportu w krajach Europy Środkowej i Wschodniej, położona na ogólnoeuropejskich korytarzach transportowych, tworzących pierwszy etap TEN-u) przewidziane są prace w korytarzach przebiegających przez województwo. Wymienić można: odcinek drogowy Grzechotki - Chruściel - Elbląg - Gdańsk, odcinek kolejowy Gronowo - Braniewo - Bogaczewo - Malbork - Gdańsk, oraz odcinki drogowy (przechodzące przez Olsztynek, Ostródę i Elbląg) i kolejowy na trasie Warszawa – Gdańsk. W tej sytuacji inne działania na rzecz rozwoju infrastruktury komunikacyjnej muszą oprzeć się na środkach pomocowych (np. Phare 2) i własnych samorządów.

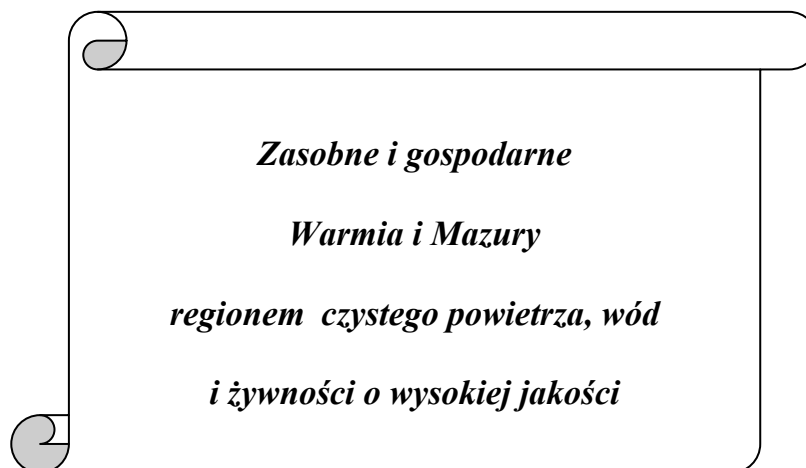
Wprawdzie w *Narodowej strategii ochrony środowiska* jako priorytetowe obszary wsparcia wymienia się największe aglomeracje miejskie w kraju, największe zbiorniki wody do picia oraz niektóre tereny chronione, to jednak prawie wszystkie cele strategiczne odpowiadają zawartym w obszarze *Środowisko przyrodnicze* strategii wojewódzkiej. Również działania w obszarze *Wspieranie przedsiębiorczości* (wspieranie innowacyjności, transfer i wdrażanie nowoczesnych, proekologicznych technologii oraz rozwiązań systemowych w przedsiębiorstwach) mogą liczyć na wsparcie w ramach realizacji *Narodowej strategii ochrony środowiska*.

5. OGÓLNA ANALIZA SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Przygraniczne położenie – w przyszłości granica Unii Europejskiej • Dostęp do Morza Bałtyckiego • Korzystne warunki przyrodnicze dla rozwijania turystyki, agroturystyki oraz tzw. „czystego” przemysłu • Możliwość rozwoju produkcji żywności wysokiej jakości • Korzystna struktura wielkości gospodarstw • Wolne, niezagospodarowane tereny pod inwestycje • Wolna rolnicza przestrzeń produkcyjna • Zróżnicowany branżowo przemysł • Warunki dla edukacji ekologicznej • Równomierne rozmieszczenie sieci miast o funkcjach ponadlokalnych • Znaczące zasoby siły roboczej • Bliskość projektowanych tras A1 i Via Baltica • Bogactwo kulturowe i etniczne, w tym różnorodność narodowa i etniczna • Poprawiający się wizerunek regionu, z jego walorami przyrodniczymi, dziedzictwem kulturowym 	<ul style="list-style-type: none"> • Położenie peryferyjne w stosunku do krajowych centrów aktywności • Słaba dostępność komunikacyjna województwa • Zły stan techniczny dróg o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym • Słabo rozwinięta funkcja metropolitarna Olsztyna • Słabo rozwinięty przemysł • Słaba infrastruktura techniczna zwłaszcza na terenach wiejskich i małych miast • Słaba oferta i jakość usług turystycznych • Niewystarczający stan infrastruktury turystycznej • Słabo rozwinięta przedsiębiorczość • Wysoki poziom bezrobocia • Postępująca degradacja gospodarcza i społeczna terenów byłych państwowych gospodarstw rolnych i obszaru strefy przygranicznej • Duża kapitałochłonność produkcji rolniczej i dekapitalizacja środków produkcji • Nieodpowiedni i nieadekwatny do potrzeb poziom wykształcenia mieszkańców • Brak wysoko wykwalifikowanej kadry • Zagrożenie powodziowe Żuław, zaniedbanie systemów melioracyjnych i przeciwpowodziowych • Słaba komunikacja wewnętrzna województwa (kolej, autobusy) i zewnętrzna • Bardzo niskie dochody gmin • Brak Regionalnego Ośrodka Telewizji • Brak centrów obsługi inwestora i centrów informacji gospodarczej, instytucji promocji eksportu

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Ożywienie gospodarcze poprzez wzrost zainteresowania kapitału zewnętrznego • Rozwój rolnictwa ekologicznego i przetwórstwa rolno-spożywczego (przyciąganie inwestorów) • Wzrost popytu zewnętrznego na ofertę turystyczno-wypoczynkową regionu w ciągu całego roku • Napływ wysoko kwalifikowanej kadry • Rozwój edukacji ekologicznej poprzez rozwój agroturystyki • Połączenie projektowanych tras Via Baltica z A1 (drogą nr 16) • Skuteczny lobbying polityczny w Warszawie i Brukseli • Wykorzystanie łączności mniejszości narodowych z ich ojczyznami • Wykorzystanie współpracy z zagranicznymi ośrodkami partnerskimi dla rozwoju gospodarczego • Członkostwo w Unii Europejskiej • Napływ środków pomocowych w okresie przedakcesyjnym • Wzrost możliwości eksportu poprzez upowszechnienie norm jakościowych 	<ul style="list-style-type: none"> • Załamanie się koniunktury gospodarczej w kraju • Kryzys gospodarczy w krajach sąsiednich. • Niespójny i niestabilny system prawny • Brak stabilnej polityki rządu wspierającej sektor MSP • Brak preferencji prawnych oraz ekonomiczno-finansowych dla turystyki • Nadmierny fiskalizm • Ucieczka firm zagranicznych oraz brak zainteresowania regionem nowych • Brak zainteresowania firm zewnętrznych tworzeniem miejsc pracy w województwie • Brak poczucia bezpieczeństwa publicznego • Brak realizacji rządowych programów dot. wsi i rolnictwa • Brak skutecznej promocji walorów województwa • Brak gospodarczego lobbingu politycznego i gospodarczego • Przedłużanie się procesu akcesji do UE • Utrata obszarów rozwojowych przez województwo

6. WIZJA ROZWOJU

Wizję przyszłości województwa warmińsko-mazurskiego określono na podstawie analizy strategicznej regionu i zweryfikowano przez udział partnerów społecznych w jej precyzowaniu. Stan ten powinien być osiągnięty w 2015 roku. Jest to jednak uwarunkowane bezwzględnym przestrzeganiem we wszystkich dziedzinach działalności zasad racjonalnego korzystania z zasobów środowiska przyrodniczego dla generowania rozwoju społeczno-gospodarczego. Stan środowiska naturalnego musi być co najmniej zachowany, a tam, gdzie to możliwe – poprawiony. Wynika to z założenia proekologicznych uwarunkowań rozwoju województwa.

Zasobność województwa będzie funkcją rozwoju trzech podstawowych dziedzin gospodarczych:

- rolnictwa
- gospodarki turystycznej
- przemysłu o technologiach przyjaznych środowisku.

Należy szeroko stosować technologie rolnictwa integrowanego, przy jednoczesnym wyraźnym wzroście udziału rolnictwa ekologicznego oraz wysokoefektywnej produkcji specjalistycznej – w tym także wypełniającej „nisze” w gospodarce żywnościowej Unii Europejskiej. Rozwinie się przetwórstwo rolno-spożywcze. Produkty rolne i artykuły żywnościowe produkowane w regionie będą w znacznym stopniu odpowiadać standardom europejskim, co umożliwi ich eksport na rynki unijne.

Wzrośnie powierzchnia lasów i znaczenie gospodarki leśnej, a także poprawi się wykorzystanie lasów we wszystkich ich funkcjach.

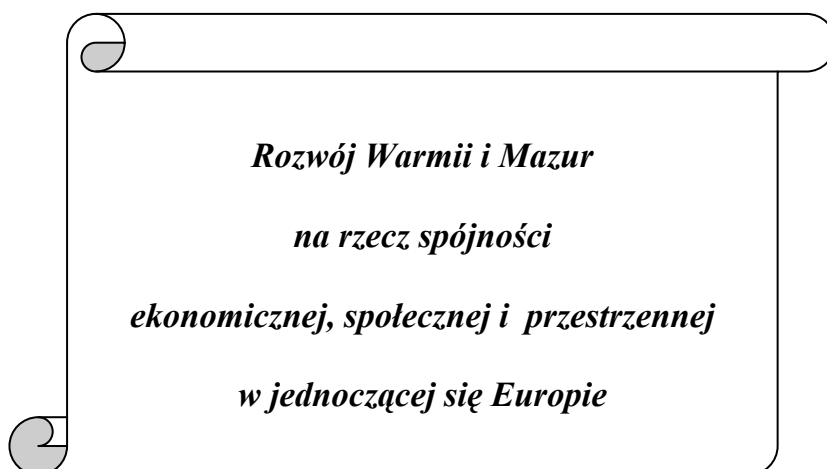
Turystyka zajmie znaczącą pozycję w gospodarce regionu. Wzrośnie liczba miejsc noclegowych o zróżnicowanym standardzie, poprawi się jakość usług turystycznych w wydłużonym sezonie, powstaną markowe produkty turystyczne z odpowiednią ich promocją w kraju i za granicą. W większym stopniu udostępnione będzie dla potrzeb turystyki bogate dziedzictwo kulturowe. Rozwinie się funkcja uzdrowiskowo-sanatoryjna regionu.

Proekologiczna opcja rozwojowa nie wyklucza powstawania nowych zakładów przemysłowych lub rozbudowy istniejących (np. przemysł meblarski, drzewny, elektroniczny, produkcja materiałów budowlanych, przemysł skórzaný, odzieżowy, gospodarka rybacka). Warunkiem jednak lokalizacji inwestycji przemysłowych jest stosowanie technologii o najwyższych standardach w dziedzinie ochrony środowiska.

Wzmocnieniu ulegnie metropolitarna rola Olsztyna oraz jego znaczenie w stosunku do stolic innych województw. Olsztyn w ścisłej współpracy z Elblągiem i Ełkiem stanie się ośrodkiem integrującym województwo w procesie budowy tożsamości regionalnej. Miasto Elbląg spełniać będzie rolę centrum subregionu elbląskiego wyposażonego w infrastrukturę miejską o wysokich standardach, specjalizującego się w rozwoju nowoczesnych technologii oraz współpracującego z gospodarką morską obszaru Bałtyckiego i Obwodem Kaliningradzkim. Miasto Ełk spełniać będzie rolę subregionu wyposażonego w infrastrukturę miejską o wysokich standardach, specjalizującego się w rozwoju przemysłu rolno-spożywczego i elektrotechnicznego oraz współpracującego z obszarem Litwy i Białorusi

Wizję tę urzeczywistniać będzie społeczeństwo informacyjne, ludzi wykształconych i przedsiębiorczych, działających w warunkach - sprzyjających aktywności gospodarczej i obywatelskiej m.in. poprzez likwidację barier infrastrukturalnych i poprawę bezpieczeństwa - tworzonych przez kompetentną administrację i sprawne organizacje pozarządowe.

7. CEL GŁÓWNY

Województwo warmińsko-mazurskie to region o niższym od średniego w kraju poziomie rozwoju, o czym świadczą podstawowe wskaźniki ekonomiczne. Co więcej, dysproporcja wobec najlepszych regionów powiększa się. Niezbędna jest więc poprawa jego spójności ekonomicznej, przestrzennej i społecznej.

Kontekst europejski i krajowy

Spójność ekonomiczna oznacza wzrost gospodarczy umożliwiający:

- utrzymanie przez województwo udziału własnego w produkcji krajowym brutto na poziomie co najmniej 3%,
- jednoczesne dążenie do wypracowania produktu krajowego brutto w przeliczeniu na jednego mieszkańca w województwie, który zapewni zmniejszenie dystansu w stosunku do średniego poziomu PKB na jednego mieszkańca w kraju i w regionach Unii Europejskiej.

Spójność przestrzenna oznacza włączenie się województwa do głównej sieci infrastruktury transportowej w Polsce oraz w transeuropejską sieć korytarzy transportowych.

Spójność społeczna oznacza:

- tworzenie miejsc pracy, zmierzające do zmniejszenia bezrobocia w regionie w stosunku do średniego poziomu bezrobocia w kraju i w regionach Unii Europejskiej. Oferta nowych miejsc pracy zostanie skierowana przede wszystkim do ludzi młodych z uwagi na ich dużą

aktywność, mobilność, otwartość na zdobywanie nowych kwalifikacji i uczestnictwo w programach aktywizujących,

- poprawę warunków życia ludności, tak pod względem zamożności jak i warunków mieszkaniowych, dostępu do usług zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalnych, sportowo-rekreacyjnych, zbliżającą do standardów życia występujących w krajach Unii Europejskiej.

Kontekst regionalny

Poprawa spójności wewnętrznej województwa warmińsko-mazurskiego oznacza wyrównywanie dysproporcji rozwojowych we wszystkich aspektach: ekonomicznym, przestrzennym i społecznym. Dotyczy to warunków rozwoju przedsiębiorczości i promocji, tworzenia nowoczesnej infrastruktury technicznej i warunków do zdobywania współczesnej wiedzy. Całość ukierunkowana na powstanie miejsc pracy i zmniejszenie bezrobocia oraz poprawę poziomu życia mieszkańców zarówno miast, jak i wsi.

Kontekst bałtycki

Rozwój Warmii i Mazur odbywał się będzie w europejskiej przestrzeni bałtyckiej. Poprawa spójności przestrzennej polega na włączeniu układu transportowego regionu w powstającą wielką obwodnicę Bałtyku, system bałtyckiej żeglugi oraz w projektowane wokół morza sieci komunikacyjne (w tym teleinformatyczne), turystyczne i inne. Ważną sprawą jest także wzrost rangi portu w Elblągu jako portu morskiego.

Wysoka atrakcyjność środowiska przyrodniczego będzie jednym z ważnych elementów w perspektywie 2015 r., rozstrzygających o konkurencyjności województwa. Zmierzać, więc należy do zachowania wysokiego standardu ekologicznego. Obszar funkcjonalny Zielonych Płuc Polski powinien być, więc wkomponowany w strukturę Zielonego Pierścienia Bałtyku.

Współpraca z krajami i regionami nadbałtyckimi to ważny impuls rozwojowy województwa. Region będzie, więc uczestniczył w instytucjach i w inicjatywach współpracy międzynarodowej w rejonie Morza Bałtyckiego, ze szczególnym wyróżnieniem Euroregionu "Bałtyk". Istotne będą przede wszystkim stosunki gospodarcze z państwami basenu Morza Bałtyckiego, ze szczególnym uwzględnieniem Obwodu Kaliningradzkiego Federacji Rosyjskiej – najbliższego sąsiada regionu.

8. CELE STRATEGICZNE

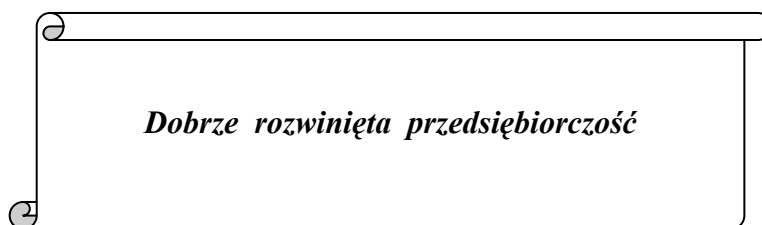
Cele strategiczne sformułowano w ośmiu obszarach rozwoju, przyjętych jako priorytetowe dla województwa warmińsko – mazurskiego, tj.:

- wspieranie przedsiębiorczości,
- edukacja,
- infrastruktura techniczna,
- restrukturyzacja obszarów wiejskich,
- rozwój turystyki,
- atrakcyjność zamieszkania,
- środowisko przyrodnicze,
- dziedzictwo i kultura.

Są one ze sobą współzależne, a służą realizacji wizji i osiągnięciu celu głównego rozwoju społeczno – gospodarczego województwa warmińsko – mazurskiego.

8.1. Wspieranie przedsiębiorczości

Cel strategiczny

W ramach tak określonego celu strategicznego przewiduje się realizację poniższych celów operacyjnych, mających doprowadzić do zmniejszenia bezrobocia i poprawy poziomu życia mieszkańców województwa. Są to:

*Skuteczna polityka wspierania
małych i średnich przedsiębiorstw na poziomie samorządu*

Polegać ona będzie na:

- ◆ pomocy w dostosowywaniu się producentów do norm, standardów, systemów zarządzania jakością, środowiskiem, bezpieczeństwem i higieną pracy (ISO), zarządzania przez jakość (TQM) przyjętych w Unii Europejskiej,
- ◆ wsparciu dostępu małych i średnich przedsiębiorstw do szkoleń, informacji i innowacji technologicznych,
- ◆ partnerstwie i współpracy z samorządem gospodarczym na poziomie lokalnym i regionalnym,
- ◆ tworzeniu sieci ośrodków wspierania przedsiębiorczości, współpracujących z samorządami lokalnymi,
- ◆ pozyskiwaniu środków Unii Europejskiej (przedakcesyjnych i strukturalnych) na upowszechnianie idei przedsiębiorczości i pomocy w tworzeniu przedsiębiorstw oraz wspomaganiu rozwoju nowo utworzonych firm,
- ◆ stabilnych i długotrwałych regulacjach ulg i zwolnień podatkowych w gminach,
- ◆ wsparciu działań proeksportowych, ze szczególnym uwzględnieniem Obwodu Kaliningradzkiego. Stosunki gospodarcze z Obwodem Kaliningradzkim, z racji jego położenia, są istotną szansą rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw województwa warmińsko-mazurskiego,
- ◆ wsparciu rozwoju zaplecza naukowo – badawczego dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw.

Duża liczba inwestorów krajowych i zagranicznych

Napływ kapitału do województwa może nastąpić jedynie na skutek tworzenia korzystnych warunków. Niezbędne są:

- ◆ spójny program proinwestycyjnej promocji regionu,
- ◆ przygotowywanie i uzbrajanie terenów pod inwestycje,
- ◆ wypracowanie systemu obsługi inwestorów, koordynowanego na szczeblu regionalnym w połączeniu z przygotowaniem profesjonalnych ofert inwestycyjnych,
- ◆ promowanie i dobre funkcjonowanie specjalnych stref ekonomicznych.

W specjalnych strefach ekonomicznych powinno się lokalizować podmioty w nowych dziedzinach gospodarki województwa, bądź ilościowo słabo reprezentowanych.

Realizacja tego celu wymaga opracowania strategii promocyjnych i kampanii public relations skierowanych do inwestorów zewnętrznych.

Tworzenie klimatu dla aktywnego społeczeństwa

Urzeczywistnienie tego celu operacyjnego jest istotne dla przyszłego rynku pracy i zmniejszania bezrobocia.

Kształtowanie postaw przedsiębiorczych i innowacyjnych, aktywności gospodarczej, powinno rozpocząć się już od poziomu szkoły średniej poprzez wprowadzenie odpowiednich programów nauczania.

Równie ważne jest kreowanie lokalnych liderów - ich identyfikacja, wyszkolenie, stworzenie warunków pracy i monitorowanie osiągnięć.

Uzupełnieniem działań jest szkolenie administracji publicznej w kierunku współpracy z potencjalnymi inwestorami, grupami podejmującymi inicjatywy lokalne oraz organizacjami pozarządowymi.

*Wzrost potencjału gospodarczego,
zwłaszcza małych i średnich przedsiębiorstw
i poprawa konkurencyjności*

Na wzrost potencjału gospodarczego województwa składa się szereg zintegrowanych działań w większości już powyżej zaplanowanych. Nie wystarczy tu jednak samo zwiększenie liczby podmiotów gospodarczych. Ważne jest, by były one zdolne konkurować na rynku. Czynniki decydujące to poziom innowacyjności i dostęp do kapitału. Do ich realizacji w województwie konieczne będzie:

- ◆ tworzenie regionalnych centrów innowacyjnych i transferu nowych technologii,
- ◆ tworzenie innowacyjnych segmentów lokalnych, rozszerzenie działalności doradczej, w tym powierzenie ośrodkom doradztwa rolniczego doradztwa w zakresie wdrażania innowacji,
- ◆ tworzenie centrów powiązań kooperacyjnych inicjujących i wspierających rozwój kooperacji w regionie,
- ◆ podjęcie działań dla stworzenia parku technologicznego,
- ◆ wspieranie inicjatyw przedsiębiorców i osób fizycznych zainteresowanych opracowaniem, produkcją lub wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii,
- ◆ stworzenie regionalnego systemu informacji gospodarczej,
- ◆ realizacja regionalnego programu promocji jakości,
- ◆ tworzenie akredytowanych jednostek certyfikujących produkty, usługi oraz systemy zarządzania jakością i środowiskiem,
- ◆ budowa centrum targowo – konferencyjnego,

- ♦ zorganizowanie regionalnych targów dla towarów i usług,
- ♦ wspieranie i tworzenie silnych kapitałowo, dostępnych na terenie całego regionu funduszy poręczeń kredytowych i uruchomieniu funduszu dotacji i mikropożyczek,
- ♦ wspieranie rozwoju rybołówstwa w Zalewie Wiślanym.

Stworzenie społeczeństwa informacyjnego

W nowoczesnej gospodarce informacja ma wagę zasobu produkcyjnego, takiego jak surowce, kapitał i praca. Bariere informacyjną usunie opracowanie i wdrożenie regionalnego programu internetyzacji, który pomoże firmom i instytucjom otoczenia biznesu zdobywać informacje, między innymi o źródłach i sposobach pozyskiwania środków finansowych.

8.2. Edukacja

Cel strategiczny

***Sprawny system edukacji
dostosowany do potrzeb gospodarki regionu,
sprzyjający rozwojowi zasobów ludzkich***

W nowoczesnej gospodarce rynkowej jednym z najważniejszych czynników konkurencyjności regionu jest jakość zasobów ludzkich, rozumiana jako kwalifikacje zawodowe i wiedza ogólna, umożliwiające ich zmianę w toku życia zawodowego. Kształcenie staje się procesem permanentnym, trwającym od młodości przez cały okres życia zawodowego. Wymaga to istnienia sprawnego systemu edukacji, dostosowanego do potrzeb indywidualnych i rynku pracy.

Miernikami osiągnięcia celu będą:

- wskaźnik skolaryzacji na poziomie wyższym,
- liczba zawodów zdobytych przez jednego pracującego,
- wzrost liczby osób bezrobotnych, uzyskujących stałe zatrudnienie po odbyciu kursów.

Dla osiągnięcia zakładanego celu strategicznego zdefiniowano następujące cele operacyjne:

Stworzenie systemu edukacji dostosowanego do potrzeb rynku pracy

Konieczne tu będzie podejmowanie działań zarówno w samym szkolnictwie, jak również powiązanie systemu kształcenia ustawicznego ze zmieniającymi się potrzebami rynku pracy. W szkołach wprowadzane będą zmiany programowe, nastąpi stopniowa likwidacja kierunków zbędnych z punktu widzenia możliwości zatrudnienia. Ważną sprawą jest powstrzymanie odpływu absolwentów szkół średnich poza województwo przez podniesienie jakości kształcenia w uczelniach i szeroką ofertę edukacyjną na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim, Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Elblągu, Wszechnicy Mazurskiej w Olecku i w innych wyższych uczelniach i ośrodkach naukowo-badawczych. Ścisłe powiązanie uczelni z gospodarką regionu – m.in. poprzez kształcenie w ramach zamówień edukacyjnych – pozwoli na zatrzymanie kadry z wyższym wykształceniem na obszarze województwa.

Należy nawiązać współpracę pomiędzy uczelniami Warmii i Mazur i Obwodu Kaliningradzkiego.

Bezpośrednie powiązanie systemu edukacji z potrzebami rynku pracy dokona się za pomocą stworzenia banku informacji o potrzebach rynku pracy i możliwościach kształcenia ustawicznego. Wymaga to organizacji profesjonalnych badań socjologicznych, sondaży i ankietowania, umożliwiających szybką reakcję placówek edukacji ustawicznej na pojawiające się na rynku pracy potrzeby. Stymulowanie rozwoju kształcenia ustawicznego pozwoli na rozwój placówek oraz dostosowanie ich oferty do potrzeb (likwidacja kierunków zbędnych i uruchamianie nowych). W działania modernizujące i dostosowujące bazę kształcenia praktycznego zostaną włączeni pracodawcy.

Bogata i atrakcyjna oferta edukacyjna

Jest to cel operacyjny, którego realizacja będzie należała przede wszystkim do szkół wyższych – państwowych i prywatnych. Samorząd regionu wesprze wszelkie inicjatywy zmierzające do powoływania nowych uczelni oraz rozszerzania kierunków kształcenia w już istniejących (np. o prawo, ekonomię, socjologię, inżynierię systemów informatycznych, techniki multimedialne, systemy informatyczne w przedsiębiorstwach, politykę i ekonomikę turystyki, filologię ukraińską), a także wzmocnienia i ustabilizowania kadry naukowo-

dydaktycznej. Istotna będzie także pomoc w pozyskiwaniu grantów i środków na badania, a także w rozwijaniu współpracy z innymi ośrodkami akademickimi w kraju i za granicą. Uczelnie będą mogły uzyskać wsparcie w działaniach na rzecz rozwoju infrastruktury.

Na poziomie średnim uatrakcyjnienie oferty edukacyjnej odbywać się będzie poprzez uruchamianie nowoczesnych kierunków kształcenia, powiązanych z potrzebami rynku pracy oraz wprowadzenie do programu nauczania informatyki i nauki korzystania z internetu.

Zwiększenie dostępności do szkół

Jest to cel operacyjny o kluczowym znaczeniu w warunkach województwa warmińsko-mazurskiego, charakteryzującego się znacznym rozproszeniem sieci osadniczej. Jego realizacja wymagać będzie zrationalizowania sieci szkół w oparciu o jasne kryteria, a także usprawnienia dowozu uczniów do szkół, m.in. przez poprawę stanu dróg i komunikacji. Zwiększy się dostęp niepełnosprawnych do edukacji na drodze rozszerzenia i wzbogacenia oferty ich nauczania.

Koniecznym dla realizacji tego celu operacyjnego jest także umożliwianie dzieciom i młodzieży z rodzin najbiedniejszych podejmowania kształcenia na poziomie ponadpodstawowym, za pomocą rozbudowy systemu stypendialnego, w możliwie pilnym terminie.

Pełna realizacja funkcji szkoły

Ważnym zadaniem szkoły staje się wieloaspektowa profilaktyka zjawisk patologicznych – ich rozpoznawanie i powstrzymywanie w środowisku szkolnym. Samorząd będzie wspierał – także finansowo – działania na rzecz poprawy jakości pracy szkoły.

Doskonalone i rozszerzane będą – w miarę zwiększających się możliwości finansowych - formy pozaszkolnej działalności oświatowo-wychowawczej, zarówno rozwijającej indywidualne potrzeby i zainteresowania uczniów, jak również organizującej czas wolny (sport, rekreacja, turystyka).

Wzrośnie rola szkoły w procesie integracji województwa i budowania tożsamości regionalnej przez rozszerzenie w programach nauczania historii regionu i wiedzy o dziedzictwie kulturowym.

Ulepszenie systemu doskonalenia kadr w oświacie

Jakość kadr w oświacie jest podstawowym czynnikiem warunkującym pełną realizację funkcji szkoły. Doskonalenie kwalifikacji dotyczyć będzie zarówno kadry kierowniczej, jak i nauczycielskiej. Kadra kierownicza będzie szkolona na studiach podyplomowych i kursach kwalifikacyjnych, powstanie bank informacji o potencjalnej kadrze, upowszechniane będą informacje o systemie przygotowań kadry. Realizacji tego celu operacyjnego służyć będzie wprowadzenie w kształceniu nauczycieli modułu z zakresu organizacji i zarządzania, zdiagnozowanie potrzeb, co do przekwalifikowania czynnych nauczycieli oraz dostosowanie oferty studiów podyplomowych i kursów kwalifikacyjnych do potrzeb.

Doskonalenie administracji

Tworzenie warunków do rozwoju społeczno-gospodarczego regionu zależy m.in. od sprawnego funkcjonowania administracji publicznej na wszystkich poziomach. Oznacza to potrzebę wdrażania w urzędach systemów jakości i ich certyfikację. Gwarantem wysokiej jakości pracy jest jej dobra organizacja, dobre warunki pracy, kompetentna, szkoląca się, dobrze opłacana i apolityczna kadra, podlegająca okresowym ocenom. Szczególnie istotne w najbliższych latach będzie wyedukowanie pracowników administracji publicznej w zakresie planowania przedsięwzięć rozwojowych i zarządzania finansami.

8.3. Infrastruktura techniczna

Cel strategiczny

*Infrastruktura techniczna zapewniająca
bardziej zrównoważony rozwój regionu
oraz atrakcyjność zamieszkania*

Nowoczesna, sprawna infrastruktura techniczna warunkuje rozwój społeczno – gospodarczy regionu oraz przyczyni się do zachowania i poprawy walorów przyrodniczych województwa. Dla powyższego celu strategicznego przewiduje się następujące cele operacyjne:

*Zwiększenie zewnętrznej dostępności transportowej
oraz wewnętrznej spójności regionu*

Strategiczne znaczenie dla rozwoju województwa ma wprowadzenie drogi nr 16 relacji Grudziądz – Olsztyn -Augustów do krajowego układu dróg ekspresowych.

Zewnętrzną dostępność transportową województwa warmińsko – mazurskiego zapewnią zmodernizowane następujące drogi krajowe:

- droga nr 7 - Elbląg – Ostróda – Olsztynek – Nidzica, (relacji Gdańsk – Warszawa – Kraków – Chyżne),
- droga nr 50 (projektowana ekspresowa) – Elbląg – Grzechotki (relacji Czarlin – Malbork – Elbląg – Grzechotki),
- droga nr 16 (postulowana ekspresowa) - Kisielice – Iława – Ostróda - Olsztyn – Mrągowo – Orzysz – Ełk - Kalinowo (relacji Grudziądz – Olsztyn – Augustów),
- droga nr 51 – Olsztynek – Olsztyn (projektowana ekspresowa) – Dobrze Miasto – Lidzbark Warmiński – Bartoszyce – Bezledy,
- droga nr 52 - Nowe Miasto Lubawskie – Lubawa – Ostróda (relacji Inowrocław – Lubawa – Ostróda),
- droga nr 53 - Olsztyn – Pasym - Szczytno – Ostrołęka,
- droga nr 589 i 599 - Bartoszyce - Bisztynek - Biskupiec - Szczytno - Wielbark – Pułtusk,
- droga 644 – granica państwa (Perły) – Giżycko – Pisz,
- droga 657 – granica państwa Gołdap – Olecko – Ełk,
- droga nr 608 Mrągowo – Giżycko,
- droga nr 610, 611, 601 - Pisz – Szczytno.

Wymagają one modernizacji, lecz takie działanie zależy od polityki rządu. Władze regionalne będą rekomendować rządowi udoskonalenie tych połączeń jako priorytetowych oraz podejmą działania na drogach wojewódzkich.

Wewnętrzna spójność regionu zostanie osiągnięta na skutek podjęcia poniższych działań:

- ◆ zmodernizowanie układu drogowego, obejmujące doprowadzenie części dróg wojewódzkich do parametrów klasy G – „główna” (tj. m.in. minimalna szerokość w liniach rozgraniczających 25 m, szerokość jezdni 7,0 m, oraz normatywne łuki poziome i pionowe).

Dotyczy to w pierwszej kolejności ciągu wiążącego przejścia graniczne między sobą (komunikacyjne powiązanie Braniewa, Pieniężna, Górowa Iławeckiego, Bartoszyce, Korsze, Barciany, Srokowa, Węgorzewo, Gołdapi i Szypliszki), a są to: odcinek drogi nr 507 Braniewo – Pieniężno, nr 512 Pieniężno – Górowo Ił. – Bartoszyce, nr 592 Bartoszyce – Korsze, nr 590 Korsze – Barciany, nr 607 Barciany – Węgorzewo, nr 650 Węgorzewo – Gołdap, nr 651 Gołdap – Szypliszki.

- ◆ utwardzenie dróg powiatowych, a także gminnych o podstawowym znaczeniu dla gminy.

Ogólnie bardzo zły stan techniczny i nie odpowiadający parametrom przewidzianym dla danej kategorii dróg wskazuje, że drogi w regionie powinny być intensywnie modernizowane. Niezbędna jest budowa obwodnic miast i wsi, leżących na głównej sieci dróg, w tym wokół Olsztyna, która odciąży miasto od ruchu transportowego regionalnego, krajowego i międzynarodowego. Ponadto zły stan techniczny obiektów inżynierskich powoduje konieczność modernizacji nienormatywnych mostów i wiaduktów.

Skomunikowanie województwa odbywa się także za pomocą gęstej sieci linii kolejowych.

W województwie o wysokim stopniu atrakcyjności środowiska naturalnego ważne dla ograniczenia emisji będzie zakończenie elektryfikacji istotnych linii przez wykonanie prac elektryfikacyjnych na odcinkach:

- Korsze – Elk,
- Bogaczewo – Braniewo.

Potrzeba skrócenia czasu pokonywania odległości z regionu do reszty kraju powinna być zaspokojona dzięki modernizacji w województwie linii kolejowych, umożliwiającej rozwijanie odpowiednich prędkości w relacjach:

- Gdańsk – Iława – Działdowo – Warszawa (linia w międzynarodowym korytarzu transportowym E 65),
- Poznań – Iława – Olsztyn – Skandawa,
- Działdowo – Olsztyn.

W miejsce likwidowanych, nierentownych dla PKP linii kolejowych na Warmii i Mazurach dążyć się będzie do uruchomienia na tych odcinkach alternatywnych środków transportu typu tramwaje kolejowe.

Dla podniesienia atrakcyjności turystycznej i gospodarczej województwa główny port lotniczy drugorzędny w Szymanach k/Szczytna zostanie rozbudowany do parametrów właściwych dla tej kategorii lotnisk, a w ramach inicjatyw lokalnych powstaną lotniska lokalne, np. np. w Wilamowie k. Kętrzyna, Elblągu, Olsztynie, Gryźlinach k. Olsztyna, Rostkach k. Pisz.

Wspólnie z administracją Obwodu Kaliningradzkiego należy wprowadzić planowane przedsięwzięcia w strefie przygranicznej, z zakresu infrastruktury technicznej i społecznej oraz wspólnie przygotowywać projekty do funduszy europejskich.

Do układu komunikacyjnego województwa należy również sieć żeglownych dróg wodnych i portów, które są przede wszystkim bazą dla rozwoju turystyki jako gałęzi gospodarki. Podstawowe znaczenie będą tu miały działania zmierzające do:

- ◆ udrożnienia szlaków wodnych, i rozbudowa już istniejących ze szczególnym uwzględnieniem Wielkich Jezior Mazurskich,
- ◆ stałej dbałości o tor wodny przez Zalew Wiślany i rozwój portu w Elblągu,
- ◆ ukończenie budowy Kanału Mazurskiego łączącego jezioro Mamry poprzez Łynę i Pregolę z Bałtykiem.

*Restrukturyzacja i rozwój obszarów miejskich
tworzących warunki dla nowych działalności*

W miastach Elbląg, Olsztyn i Ełk, uznanych za ważne ośrodki miejskie dla rozwoju gospodarczego województwa istnieją, obszary (tereny rozwojowe) wymagające procesów restrukturyzacyjno – modernizacyjnych, bądź nowych inwestycji tworzących warunki dla rozwoju nowych działalności. Przygotowanie terenów rozwojowych stwarza możliwości przyspieszenia procesów restrukturyzacji województwa i podniesienia jego konkurencyjności. Działania:

- ◆ poprawa dostępności komunikacyjnej dla obszarów rozwojowych miejskich,
- ◆ inwestycje tworzące warunki dla rozwoju działalności gospodarczej,
- ◆ inwestycje przyjazne dla środowiska przyrodniczego (eliminacja konfliktów środowiskowych).

*Infrastruktura graniczna dostosowana
do potrzeb wymiany handlowej i turystyki*

Sprawne przejścia graniczne z dobrymi jakościowo drogami dojazdowymi, w warunkach sprzyjającej polityki obydwu państw, ożywią współpracę międzynarodową z Europą i wzmocnią działalność handlową z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej, co stanowi szansę dla województwa warmińsko – mazurskiego, posiadającego już tradycję stosunków gospodarczych z Kaliningradem.

Działające obecnie przejścia graniczne:

- drogowe – Bezledy, Gronowo, Gołdap,
- kolejowe – Braniewo, Głomno, Skandawa,
- morskie – Elbląg, Frombork,
- lotnicze – Szymany,
- sezonowe przejście wodne w miejscowości Ostre Bardo,

wymagają rozbudowy i modernizacji zwiększającej zakres ich działania.

Budowane będzie przejście graniczne dla ruchu osobowego i towarowego w Grzechotkach na drodze ekspresowej nr 50, przejścia drogowe w Perlach i Michałkowie oraz inne lokalne w miarę pojawiających się inicjatyw transgranicznych.

Wykonanie projektowanej drogi ekspresowej relacji Elbląg – Grzechotki oraz przejścia granicznego w Grzechotkach daje szansę aktywizacji gospodarczej północno – zachodniej części województwa. Funkcję gospodarczą morskiego portu w Elblągu wzmocni rozbudowa morskiego przejścia granicznego wraz z budową terminalu dla odpraw statków handlowych. Rozwój lądowych i morskich przejść granicznych zapewni swobodny przepływ turystów.

*Prawidłowa gospodarka wodna i sprawny system
infrastruktury technicznej przeciwpowodziowej i melioracyjnej*

Powyższy cel operacyjny, dotyczy bezpośrednio Elbląga oraz powiatów elbląskiego i braniewskiego. Powinien być osiągnięty za pomocą:

- ◆ tworzenia sprawnie działającego systemu regulującego stosunki wodne oraz zabezpieczenie przeciwpowodziowe,
- ◆ modernizacji i unowocześnienia urządzeń osłony przeciwpowodziowej,
- ◆ modernizacji i rozbudowy istniejących urządzeń melioracyjnych.

*Infrastruktura techniczna na rzecz ochrony środowiska
zgodna z normami Unii Europejskiej*

Realizacja tego celu operacyjnego wymaga dalszego kanalizowania miast i wsi, budowy wysokosprawnych oczyszczalni ścieków, jak największej liczby kotłowni i ciepłowni przyjaznych środowisku, a także zorganizowanego systemu gospodarki odpadami stałymi (zbierania, segregacji i utylizacji).

Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii

Właściwie rozmieszczona i zmodernizowana sieć gazowa i energetyczna stanowić będzie podbudowę procesów gospodarczych na obszarach rozwojowych oraz zaspokajać potrzeby mieszkańców województwa przyczyniając się do poprawy warunków życia.

8.4. Restrukturyzacja obszarów wiejskich

Cel strategiczny

***Zamożne, wszechstronnie rozwinięte
obszary wiejskie
filarem gospodarki regionu***

Urzeczywistnienie tak brzmiącego celu strategicznego w bardzo dużej mierze zależy od racjonalnej i stabilnej polityki państwa wobec rolnictwa. Ma przyczynić się do ograniczenia poziomu bezrobocia i poprawy warunków życia ludności na obszarach wiejskich. Efektem będzie wzrost w 2015 r. dochodów budżetów gmin województwa w przeliczeniu na jednego mieszkańca do poziomu średniej krajowej oraz zredukowanie stopy bezrobocia na obszarach wiejskich do 10%.

Zdefiniowano osiem celów operacyjnych, które przyczynią się do osiągnięcia wyniku:

*Dobrze funkcjonujące
i efektywnie produkujące gospodarstwa rolne*

Konieczne będzie wsparcie towarowych gospodarstw rolnych, aby mogły przetrwać i aktywnie gospodarować w warunkach Unii Europejskiej, co w konsekwencji wyzwoli zapotrzebowanie na usługi i pobudzi działalność firm zaopatrujących rolnictwo. Należy w trybie pilnym opracować regionalny program rozwoju rolnictwa. W szczególności ważne będzie zagwarantowanie rozwoju stad zwierząt gospodarskich o wysokiej zdrowotności i wartości hodowlanej, a w produkcji roślinnej spełnienie wymagań fitosanitarnych i nasiennych. Część gospodarstw ukierunkuje się na produkcję żywności ekologicznej. Gospodarstwa rolne będą zachęcane do podejmowania alternatywnej działalności, np. ogrodnictwo, uprawa ziół, pszczelarstwo, agroturystyka, rynkowa hodowla koni i ich wykorzystywanie do celów turystycznych, leczniczych i sportowych. Szczególnym obszarem dla rolnictwa są Żuławy Wiślane, dla których winien być opracowany rządowy program ich zagospodarowania.

Uzupełnieniem działań w tym zakresie będzie: podniesienie poziomu fachowej wiedzy i ekonomicznej rolników, jako warunek przekształceń w rolnictwie i prawidłowego prowadzenia gospodarstw, tj. dobrze funkcjonujące doradztwo prawno-merytoryczne, kształcenie rolnicze, system szkoleń, lepszy przepływ informacji. Wsparcie obejmie zespołowe formy gospodarcze - spółdzielczość, zespoły producenckie itp.

Produkcja żywności wysokiej jakości

Realizacja wyżej sformułowanego celu operacyjnego zwiększy produkcję żywności o wysokiej jakości zdrowotnej i handlowej, oznakowanej na poziomie europejskim, krajowym i regionalnym i skutecznie konkurującej na rynkach jako żywność pochodząca z Warmii i Mazur. Wymaga to kontynuacji rozpoczętego już procesu inwentaryzacji uwarunkowań produkcji żywności w regionie, następnie określenia wolnych „nisz” w gospodarce żywnościowej Unii Europejskiej – optymalnych ekonomicznie branż – i możliwości uzyskania konkurencyjnej jakości zdrowotnej oraz handlowej. W tym celu zostanie rozwinięta produkcja żywności według zasady „od pola do stołu”. Istotną rolę w tym procesie spełnią giełdy i rynki hurtowe produktów rolnych, zlokalizowane w województwie. Dobrze zorganizowane i rozwinięte przetwórstwo rolno-spożywcze będzie głównym odbiorcą i gwarantem stabilności rentownej produkcji surowców rolnych wysokiej jakości.

Rozwój przetwórstwa rolno–spożywczego będzie rezultatem wdrażania tradycyjnych lub nowoczesnych technologii produkcji i aktywnych form marketingu artykułów rolnych.

Aktywny i sprawnie funkcjonujący samorząd rolniczy

Zadaniem samorządu rolniczego jest wspomaganie sektora rolniczego w województwie. Wykorzystując swoje możliwości ustawowe, samorząd stworzy grupy lobbingu na rzecz korzystnych rozwiązań prawnych, a w regionie będzie działał na rzecz różnych form integrowania się rolników tj. szkoleń, spotkań, tworzenia grup producenckich.

Tworzenie nowych miejsc pracy poza rolnictwem

Zakłada się, że na obszarach wiejskich nastąpi:

- wzrost liczby podmiotów gospodarczych o 2 % rocznie,
- wzrost zatrudnienia o 1,5 % rocznie.

Jest to zadanie trudne w realizacji. Oznacza wzmocnienie wielofunkcyjnego rozwoju terenów wiejskich – zróżnicowanie działalności gospodarczej przez wspieranie pozarolniczych kierunków działalności gospodarczej i promocję pozytywnych przykładów, tworzenie alternatywnych źródeł dochodów dla ludności wiejskiej i dodatkowych źródeł dochodów ludności rolniczej. Istotną rolę odegra tu rozwój leśnictwa i gospodarki leśnej.

Rozwinięta infrastruktura techniczna na terenach wiejskich

Dla rozwoju gospodarczego obszarów wiejskich ważne jest wyposażenie wsi w podstawową infrastrukturę techniczną, co oznacza lepszy stan techniczny dróg, zwodociągowania gospodarstw wiejskich, uporządkowania gospodarki ściekowej, prawidłowe gromadzenie odchodów zwierzęcych, rozwój telekomunikacji i gazyfikację wsi.

Lepsza infrastruktura społeczna

Dla zwiększenia zainteresowania potencjalnych inwestorów lokalnych i zewnętrznych tworzeniem i rozwijaniem przedsięwzięć gospodarczych oraz zachęcić do osiedlania się na

terenach wiejskich. region będzie dążył do stworzenia odpowiedniej, dobrze wyposażonej sieci szkół, zapewnienia opieki zdrowotnej i zwiększenia dostępu do sprawnie funkcjonujących placówek kultury i sportu.

Podniesienie poziomu wykształcenia

Wsparcie dla działań podnoszących wykształcenie i kwalifikacje ludności na wsi, w tym szczególnie dzieci i młodzieży jest konieczne dla zapobieżenia niekorzystnym tendencjom, które w połączeniu z wysokim rosnącym bezrobociem prowadzą do marazmu, patologii i pauperyzacji społeczeństwa. Chodzi w szczególności o wsparcie dla obszarów wiejskich dotkniętych strukturalnym bezrobociem, w tym popegeerowskim w celu stworzenia w pierwszym etapie minimalnych szans egzystencjalnych, a w następnym możliwości rozwojowych. Służyć temu będzie stworzenie systemów pomocy stypendialnej dla młodzieży z obszarów wiejskich, jak np. fundusz stypendialny czy kredytowy. Region powinien pozyskać większą pomoc państwa na rzecz dokształcania młodzieży wiejskiej.

Racjonalne wykorzystanie potencjału przyrodniczego regionu

Rozwój obszarów wiejskich oprze się na wykorzystaniu warunków krajobrazowo – przyrodniczych województwa:

- optymalnym wykorzystaniu predyspozycji glebowych, w tym zalesieniu gruntów o niskiej przydatności rolniczej, jeżeli nakłady poniesione na ich zagospodarowanie nie gwarantowałyby rentowności,
 - tworzeniu warunków do rozwoju agroturystyki
- przy jednoczesnych działaniach ukierunkowanych na zachowanie unikalnego krajobrazu.

8.5. Rozwój turystyki

Cel strategiczny:

***Turystyka wiodącą dziedziną
gospodarki Warmii i Mazur***

Miernikiem tak określonego celu strategicznego będzie przyrost miejsc noclegowych (w liczbach bezwzględnych), poziom ich wykorzystania (w %) oraz dynamika przyrostu miejsc pracy w turystyce (w %).

Oprócz walorów przyrodniczo – krajobrazowych niewątpliwym atutem województwa jest dobry klimat wokół turystyki wśród lokalnych społeczności i bogata oferta kulturalna. To stwarza szansę realizacji celów operacyjnych, które przyczynią się do osiągnięcia celu głównego.

*Maksymalne i dynamiczne
wykorzystanie predyspozycji turystycznych regionu*

Zrealizowanie tak zdefiniowanego celu operacyjnego wymaga szeregu następujących działań:

- ◆ opracowania i wdrożenia marketingowej strategii rozwoju turystyki w regionie, identyfikującej rynki, produkty i kanały komunikacji,
- ◆ zorganizowania na wysokim poziomie systemu informacji i promocji regionu funkcjonującego w sieci krajowej, a w tym celu:
 - utworzenia regionalnego centrum informacji i promocji turystycznej (od II połowy roku 2000),
 - utworzenia w powiatach ośrodków informacji i promocji turystycznej (do roku 2002),
 - wyszkolenia pracowników ośrodków informacji turystycznej,
 - budowy pozytywnego wizerunku regionu,
 - zwiększenia liczby, jakości i wielkości nakładów wydawnictw promocyjnych,
 - organizowania dorocznej imprezy targowej promującej region i regionalne produkty turystyczne,

- uczestnictwa województwa warmińsko-mazurskiego w turystycznych targach krajowych i wybranych zagranicznych (regionalne stoiska promocyjne),
- ♦ wyeksponowania specyfiki i wypromowania tradycji regionu, opracowania szerokiej i urozmaiconej oferty turystycznej opartej o tradycje wydarzeń historycznych w regionie, posiadane obiekty zabytkowe i regionalną kuchnię,
- ♦ wybrania i wylansowania najważniejszych produktów turystycznych regionu w zakresie turystyki aktywnej (np. wędkarstwo, wodniactwo) i specjalistycznej, tranzytowej, wiejskiej i ekoturystyki, kulturowej i turystyki dla osób niepełnosprawnych (do 2006 r.),
- ♦ wydłużenia sezonu turystycznego, m.in. przez wykorzystanie rzeźby terenu do tworzenia ośrodków zimowego wypoczynku,
- ♦ uzyskania przez miejscowości położone w województwie statusu miejscowości sanatoryjno - uzdrowiskowych,
- ♦ pełnego wykorzystania potencjału turystycznego obszaru Wielkich Jezior Mazurskich,
- ♦ promowania nowych, mniej znanych turystycznie obszarów województwa, np. rejon Mazur Garbatych, Mazur Południowych, szlak bociani,
- ♦ zwiększenia aktywności turystycznej rejonu Zalewu Wiślanego oraz jeziora Drużno,
- ♦ pilotażowego wdrożenia zagospodarowania turystycznego dorzeczy rzek: Drwęcy i Łyny,
- ♦ utrzymanie sprawności i kompleksowego zagospodarowania osobliwości w skali europejskiej, jaką jest Kanał Elbląsko-Ostródzki z połączeniem do Jeziora Jeziorak wraz z przylegającymi terenami,
- ♦ poprawy estetyki regionu (kontynuowanie dotychczasowych i wprowadzenie nowych form pracy),
- ♦ stworzenia bogatego wachlarza usług okołoturystycznych,
- ♦ zwiększenia świadomości korzyści płynących z rozwoju turystyki:
 - przeprowadzenie szkoleń,
 - upowszechnianie pozytywnych wzorów zewnętrznych,
 - organizowanie forum na rzecz turystyki (cyklicznie od II połowy 2000r.),
- ♦ utworzenie regionalnej i lokalnych organizacji turystycznych,
- ♦ utworzenie silnego lobby turystycznego poprzez wspólne działania władz i zrzeszeń turystycznych,
- ♦ program rewitalizacji szlaków wodnych Dolnej Wisły.

Zwiększenie kapitału inwestycyjnego w turystyce

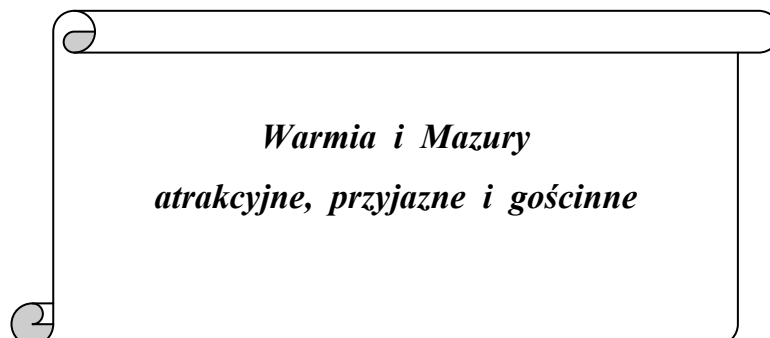
Niezbędnym warunkiem realizacji tego celu jest poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego w województwie, kompetentna administracja oraz brak konfliktów wśród przedstawicieli władz regionalnych.

Nadrzędnym działaniem będzie stworzenie infrastruktury pożądanej dla rozwoju turystyki, tj.:

- ◆ rozbudowa bazy noclegowej o zróżnicowanym standardzie, polegająca na zwiększeniu bazy noclegowej o najwyższym standardzie, budowie hoteli dwugwiazdkowych i kempingów oraz standaryzacji agroturystyki,
- ◆ poprawa zagospodarowania i oznakowania tras turystycznych,
- ◆ ujednolicenie znakowania dróg i identyfikowanych atrakcji turystycznych,
- ◆ poprawa stanu technicznego dróg,
- ◆ urządzenie ścieżek rowerowych,
- ◆ urządzenie miejsc postoju i odpoczynku turystów przy drogach i trasach rowerowych,
- ◆ kontynuacja i intensyfikacja prac nad utrzymaniem czystego i bezpiecznego środowiska przez:
 - stałą kontrolę i ocenę obiektów turystycznych i środowiska, likwidację pól namiotowych nie spełniających standardów,
 - poprawę infrastruktury nabrzeży.

8.6. Atrakcyjność zamieszkania

Cel strategiczny

Spełnienie tak brzmiącego celu strategicznego jest współzależne od innych celów strategii. Stan środowiska naturalnego, sprawna nowoczesna infrastruktura techniczna i socjalna, możliwość edukacji i kształcenia, dostęp do kultury, bogate zaplecze dla kapitału to czynniki wpływające niewątpliwie na atrakcyjność zamieszkania. Cele i działania do wykonania w tych dziedzinach zostały omówiono jednak w innych obszarach strategicznych. W tej części dokumentu istotne są:

*Bardzo dobra i racjonalnie usytuowana
baza sportowo - rekreacyjna*

Region dysponuje wolnymi terenami zielonymi oraz pobrzeżami jezior i rzek, które mogą być wykorzystane na potrzeby rekreacji. Powinien być opracowany wojewódzki program budowy i modernizacji bazy sportowo – rekreacyjnej, zawierający system finansowania inwestycji, przewidujący różne formy sportu i rekreacji z uwzględnieniem osób niepełnosprawnych, preferencje w korzystaniu dla młodzieży najuboższej oraz promocję masowego sportu i rekreacji. Osiągnięcie rezultatu wymaga tworzenia niezbędnej infrastruktury sportowo – rekreacyjnej, tj. budowy:

- ◆ nowych i zagospodarowania istniejących centrów sportu i rekreacji,
- ◆ sztucznych lodowisk w Olsztynie i Elblągu,
- ◆ nowych krytych pływalni i modernizacji istniejących,
- ◆ pełnowymiarowych i modernizacja istniejących sal sportowych przy szkołach,
- ◆ w gminach zespołu boisk do małych gier,
- ◆ ścieżek rowerowych w aglomeracjach miejskich oraz prowadzących do ośrodków wypoczynku,
- ◆ w osiedlach ogólnodostępnych terenów do rekreacji.
- ◆ współpracy z Obwodem Kaliningradzkim w dziedzinie sportu i rekreacji.

Warunkiem powodzenia w osiągnięciu omawianego celu operacyjnego jest „posiadanie” wykwalifikowanych organizatorów życia sportowo–rekreacyjnego.

Wystarczająca dostępność mieszkań

Niezbędna jest poprawa sytuacji mieszkaniowej zarówno po względem liczby i powierzchni oddawanych do użytku mieszkań, ich standardu, stosowania energooszczędnych technologii i urządzenia otoczenia miejsca zamieszkania jak również rewitalizacji istniejących zasobów. Tego typu działania muszą być wspierane na wszystkich szczeblach: centralnym, regionalnym i lokalnym. Wymaga to podjęcia następujących działań:

- ♦ opracowania regionalnego programu wspierania budownictwa mieszkaniowego w oparciu o narodowy program budownictwa mieszkaniowego,
- ♦ rozwoju budownictwa czynszowego i różnych form budownictwa socjalnego.

Wysoki poziom zabezpieczenia medycznego

Aby osiągnąć wysoki poziomu zabezpieczenia medycznego w regionie należy zorganizować sprawny systemu opieki zdrowotnej, ze szczególnym uwzględnieniem:

- ♦ profilaktyki i promocji zdrowia,
- ♦ zapewnienia pełnego, całodobowego dostępu do lekarza pierwszego kontaktu oraz lekarzy specjalistów leczenia ambulatoryjnego,
- ♦ organizacji podstawowej opieki zdrowotnej,
- ♦ wdrożenia regionalnego programu restrukturyzacji Zakładów Opieki Zdrowotnej,
- ♦ utworzenia centrum onkologicznego i kardiochirurgicznego oraz rozwoju innych centrów specjalistycznych,
- ♦ podwyższenia standardu obiektów i wyposażenia medycznego,
- ♦ wprowadzenia planu zintegrowanego ratownictwa medycznego.

Atrakcyjny rynek pracy

Tworzenie atrakcyjnego rynku pracy mierzone będzie spadkiem stopy bezrobocia oraz zbliżeniem średniej płacy w województwie do poziomu średniej krajowej.

Duża liczba różnorodnych miejsc pracy jest elementem atrakcyjnego rynku pracy. Cała strategia rozwoju województwa warmińsko – mazurskiego, wszystkie działania zmierzają do tworzenia miejsc pracy, kształcenia i przekwalifikowań ludności pod tym kątem. Miejsca pracy powstaną w rozwojowych gałęziach gospodarki: rolnictwie i leśnictwie, przetwórstwie rolno – spożywczym, turystyce, przemyśle przyjaznym środowisku oraz w usługach rynkowych i nierynkowych.

Zapewnione bezpieczeństwo publiczne

Poziom bezpieczeństwa publicznego w przypadku Warmii i Mazur ma wpływ nie tylko na komfort zamieszkania, lecz w sposób istotny determinuje rozwój turystyki. Wymaga zdecydowanych, intensywnych działań w kwestii ograniczania przestępczości i zjawisk patologicznych oraz ochrony przeciwpożarowej, a mianowicie:

- ◆ zwiększenia liczby policjantów w regionie, tzn. obsady dzielnicowych, służb patrolowych i interwencyjnych,
- ◆ poprawienia wyposażenia w sprzęt i środki transportu policji, jednostek o specjalnych funkcjach, służb patrolowych i interwencyjnych, straży pożarnej,
- ◆ pełna koordynacja służb zapewniających bezpieczeństwo mieszkańców (policji, straży pożarnej, pogotowia,
- ◆ ratunkowego, wodnego ochotniczego pogotowia ratunkowego, straży leśnej, straży rybackiej, służb weterynaryjnych, służb sanitarnych), utworzenia sieci zintegrowanego ratownictwa medycznego i technicznego,
- ◆ tworzenia centrów działań kryzysowych przez włączenie służb, m.in.: medycznych, straży pożarnej, policji,
- ◆ wdrażania systemu rozpoznawania, prognozowania i monitorowania zagrożeń:
 - szybkie wykrywania zagrożeń,
 - przygotowanie warunków do działań ratowniczo - gaśniczych,
- ◆ rozwoju programów zapobiegania przestępczości, w tym m.in.:
 - utworzenia sieci telefonów alarmowych przy drogach,
 - zwiększenia liczby parkingów strzeżonych,
 - intensyfikacja działań profilaktycznych (akcje szkoleniowe w szkołach i wśród dorosłej części społeczeństwa),
 - wzmożenia działań resocjalizacyjnych w zakładach karnych i ośrodkach prawnej izolacji,
- ◆ przeciwdziałania zjawiskom patologii społecznych, co polegałoby na:
 - propagowaniu zdrowego stylu życia wolnego od alkoholu i narkotyków,
 - stworzeniu sprawnych systemów: pomocy dla osób uzależnionych (poradnie i ośrodki), monitorowania zjawisk patologicznych w regionie.

*Zapewnione bezpieczeństwo socjalne i infrastruktura socjalna
sprzyjająca aktywizacji i zapobiegająca marginalizacji społecznej*

O atrakcyjności regionu w dużym stopniu decyduje poczucie bezpieczeństwa socjalnego, jaki zapewnia dobrze rozwinięty, sprawny i efektywny system wsparcia i pomocy w szczególnych sytuacjach życiowych.

Osiągnięcie tego celu wymaga:

- ◆ rozwoju poradnictwa specjalistycznego,
- ◆ rozwoju poradnictwa rodzinnego,

- ♦ zintegrowanych programów m. in. aktywizacji społecznej i zawodowej osób bezrobotnych i niepełnosprawnych, aktywizacji dzieci i młodzieży ze środowisk najuboższych zagrożonych dziedziczeniem ubóstwa oraz na rzecz ograniczania uzależnień,
- ♦ utworzenie w każdym powiecie niezbędnej infrastruktury socjalnej,
- ♦ utworzenie w województwie i w powiatach sprawnego systemu zastępczej opieki rodzinnej,
- ♦ inicjowanie rozwoju wolontariatu, tworzenia grup samopomocowych, organizacji pozarządowych na rzecz wsparcia osób i rodzin wymagających pomocy z zewnątrz.

Efektem realizacji tego celu będzie zwiększenie aktywności społecznej i zawodowej świadczeniobiorców pomocy społecznej, zdolności do uzyskania pracy, a tym samym zmniejszenie wydatków finansowych ze środków publicznych.

8.7. Środowisko przyrodnicze

Cel strategiczny

***Województwo warmińsko – mazurskie
krajowym liderem czystości środowiska***

Względnie nieprzekształcone, czyste środowisko przyrodnicze stanie się dźwignią społeczno–gospodarczego rozwoju regionu. Nakłada to obowiązek ciągłej dbałości i podporządkowania procesów gospodarczych potrzebie zachowania stanu istniejącego i poprawy elementów tego wymagających. Województwo będzie, więc prowadziło konsekwentną politykę ochrony środowiska oraz zasobów naturalnych opierającą się na pełnym przestrzeganiu prawa w zakresie ochrony środowiska, współpracując z ościennymi regionami.

Osiągnięciu tego służą następujące cele operacyjne:

***Wykorzystanie współpracy międzynarodowej
dla ochrony środowiska***

Z uwagi na to, że region stanowi ważny składnik ogónoeuropejskiego systemu powiązań przyrodniczych, objęty jest międzynarodowymi programami CORINE i NATURA 2000. Znajduje się też w programie ECONET – Polska, który stanowi koncepcję krajowej sieci ekologicznej zintegrowanej z systemem ochrony dziedzictwa przyrodniczego i ochrony bioróżnorodności kontynentu europejskiego. Poprzez prace nad Zintegrowanym Zarządzaniem Obszarami Przybrzeżnymi Zalewu Wiślanego region warmińsko – mazurski wpisuje się w Program Bałtycki na Rzecz Ochrony Środowiska.

Zasoby środowiska przyrodniczego stanowią o przynależności Warmii i Mazur do obszaru funkcjonalnego Zielonych Płuc Polski uznanego przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej za obszar priorytetowy we wdrażaniu rozwoju trwałego i zrównoważonego działania państw i regionów Europy Bałtyckiej w ramach programu – Wizje i strategię wokół Bałtyku / VASAB 2010 / w przyszłości VASAB 2010⁺ wpisują region ZPP w Zielony Pierścień Bałtyku.

Przewiduje się kontynuację istniejących już powiązań i uczestnictwo województwa w nowych inicjatywach międzynarodowych na rzecz wspólnego rozwiązywania problemów ochrony środowiska, zwłaszcza zawarcie umowy z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej.

Dobry stan i jakość wód

Rezultatem tego celu operacyjnego będzie osiągnięcie przez 50% wód powierzchniowych I i II klasy czystości oraz 80% wody podziemnej zdatnej do poboru na cele komunalne. Aby to osiągnąć zostaną opracowane bilanse i programy zlewniowe. Będzie:

- ◆ porządkowana gospodarka wodno – ściekowa (gminne programy gospodarki ściekowej, budowa wysokosprawnych oczyszczalni ścieków i systemów kanalizacji ze szczególnym uwzględnieniem terenów wrażliwych, zwłaszcza zlewni jezior oraz obszarów wód podziemnych bez izolacji), zmniejszenie zanieczyszczeń obszarowych pochodzących z rolnictwa np.z wykorzystaniem ustaleń Masterplanu dla RegionuWielkich Jezior Mazurskich
- ◆ porządkowana gospodarka wodno–melioracyjna (tworzenie sprawnego systemu melioracyjnego i rozwój systemu małej retencji),
- ◆ zwiększona lesistość na obszarach wododziałowych i wysokich zagrożen wód.

Poprawa jakości i ochrony powierzchni ziemi

Cel ten będzie osiągany przez:

- ♦ prawidłowe rolnicze użytkowanie gleby (nawożenie, hamowanie procesów erozji), zachęty do rozwoju rolnictwa ekologicznego,
- ♦ racjonalne użytkowanie kopalin i rekultywację wyrobisk poeksploatacyjnych,
- ♦ zalesianie gruntów,
- ♦ utworzenie nowoczesnego regionalnego systemu gospodarki odpadami łącznie z rekultywacją terenów składowisk odpadów.

Poprawa jakości i ochrona powietrza

Dbłość o czystość powietrza przejawiać się musi :

- ♦ ograniczeniem emisji zanieczyszczeń przemysłowych
- ♦ ograniczeniem uciążliwości emisji do powietrza ze źródeł rozproszonych,
- ♦ preferowaniem ogrzewania przyjaznego środowisku,
- ♦ wykorzystywaniem odnawialnych źródeł energii,
- ♦ preferowaniem transportu przyjaznego środowisku.

Hałas w normie

Dla poprawy obecnego stanu w tym zakresie muszą być preferowane technologie redukujące hałas. Ważna jest budowa obwodnic wokół terenów zurbanizowanych i ekranów dźwiękowych w strefach zabudowy. Niezbędne będzie także tworzenie mechanizmów instytucjonalnych do egzekwowania obowiązujących stref ciszy na jeziorach i w obszarach chronionych.

Zachowane walory krajobrazowe

Niezbędne działania zmierzające do osiągnięcia tego celu to:

- ◆ podniesienie rangi ochronnej szczególnie obszaru Puszczy Boreckiej oraz Napiwodzko Ramuckiej
- ◆ restytucja gatunków fauny i flory,
- ◆ renaturalizacja bagien, łąk i torfowisk,
- ◆ zalesienia i zadrzewienia
- ◆ zapewnienie warunków dla wędrówek zwierząt,

Monitoring środowiska

Celem kontrolowania procesów zachodzących w środowisku i unikania skutków niekorzystnych tendencji wprowadzony zostanie system monitoringu wszystkich komponentów środowiska naturalnego i wszystkich uciążliwych obiektów i działań, łącznie z możliwością przepływu informacji między monitorowanymi jednostkami. W Wojewódzkim Inspektoracie Ochrony Środowiska powinien powstać bank informacji o środowisku. Powstanie system ostrzegania i ratownictwa przed nadzwyczajnymi zagrożeniami środowiska oraz monitoring przewozu materiałów niebezpiecznych

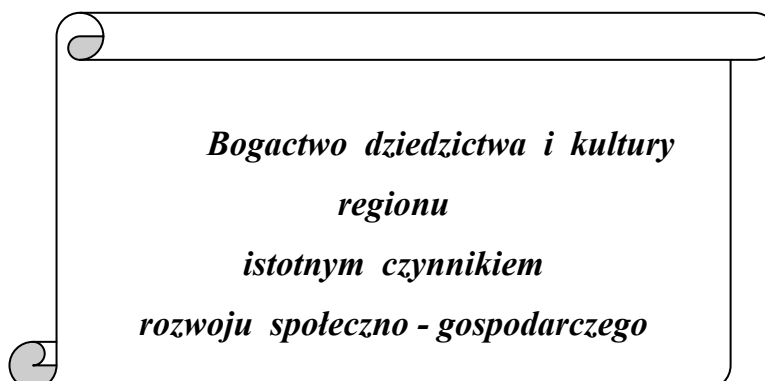
Wysoka świadomość ekologiczna społeczeństwa – właściwa edukacja ekologiczna

Działania w tym zakresie będą obejmować:

- ◆ umieszczenie edukacji ekologicznej w programach nauczania na wszystkich etapach,
- ◆ uwzględnienie edukacji ekologicznej dorosłej części społeczeństwa (szkolenia, popularyzacja wydawnictw, obszerne informacje nt. środowiska naturalnego w mediach, doszkalać nauczycieli w zakresie działań proekologicznych),
- ◆ tworzenie i wyposażenie obszarów służących edukacji ekologicznej typu: ścieżki dydaktyczne, arboretum, parki dzikich zwierząt i rezerwaty.

8.8. Dziedzictwo i kultura

Cel strategiczny

Bogactwo dziedzictwa Warmii i Mazur, ukształtowane na pograniczu etnicznym trzech wielkich rodzin indoeuropejskich jest osobliwą wartością na skalę nie tylko ogólnopolską.

Ochrona dorobku minionych pokoleń, edukacja kulturalna, powszechniejsze uczestnictwo w kulturze, stwarzanie warunków do działalności twórczej i społeczno – kulturalnej w oparciu o tradycję i kulturową różnorodność, aspiracje i oczekiwania społeczne staną się istotnym elementem integracji i aktywności w społecznościach lokalnych miejsca zamieszkania i regionu.

Wraz z realizacją pozostałych celów strategicznych zapewniony będzie rozwój materialny i duchowy społeczeństwa.

Bogactwo dziedzictwa i tradycyjne więzi etniczne będą wykorzystane przez region we współpracy międzynarodowej.

Dla celu strategicznego w tym obszarze określono następujące cele operacyjne:

Dobry stan zabytków i muzeów

- ♦ Ochrona dziedzictwa stanie się priorytetem polityki kulturalnej w regionie, uwzględnianym w lokalnych strategiach i programach, wspieranym środkami finansowymi

- ◆ Ewidencja i badania wszystkich kategorii zabytków oraz współpraca administracji rządowej, samorządowej, właścicieli i użytkowników stworzą warunki do rozwoju, konserwacji, rewaloryzacji i zagospodarowania dóbr kultury z pożytkiem dla społeczności lokalnych i regionu.
- ◆ Zwiększy się dbałość o muzea w województwie. Lepsze warunki ich funkcjonowania zapewnią - odpowiedni stan kadry merytorycznej, poprawę bazy lokalowej i lepsze wyposażenie techniczne.
- ◆ Wsparcie otrzymają inicjatywy lokalne (w tym mniejszości narodowe) w tworzeniu placówek muzealnych, izb regionalnych, kolekcji oraz promocji miejsc historycznych

<i>Szeroka oferta kulturalna</i>

Działania na rzecz zwiększenia zróżnicowanej oferty kulturalnej obejmą:

- ◆ budowę nowych i doinwestowanie istniejących instytucji kulturalnych (centrum kultury mniejszości narodowych, centrum szkoleniowe w Górowie Iławeckim dla młodzieży z Europy Środkowo – Wschodniej),
- ◆ opracowanie i realizowanie programów wspierania i ochrony indywidualnych cech kultury regionalnej,
- ◆ poszerzenie programów i repertuaru instytucji kultury,
- ◆ rozbudowę systemu informacji lokalnej w oparciu o biblioteki publiczne,
- ◆ zwiększona zostanie opieka nad działalnością twórczą i zapewnione warunki powszechnej edukacji kulturalnej wszystkich grup społecznych,
- ◆ wspierana będzie współpraca partnerska regionów i samorządów, w tym wykorzystująca naturalne powiązania mniejszości narodowych z ich ojczyznami.

Promocja wewnętrzna oraz zewnętrzna dorobku kulturalnego regionu polegać będzie na:

- ◆ współtworzeniu i współuczestniczeniu w międzynarodowych i krajowych programach i imprezach kulturalnych,
- ◆ regularnej informacji o ofercie instytucji i placówek kultury,
- ◆ współpracy z instytucjami kultury i oświaty Obwodu Kaliningradzkiego.

9. FINANSOWE UWARUNKOWANIA WSPIERANIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA W LATACH 2000 – 2006

Potencjał finansowy rozwoju generują przede wszystkim główni uczestnicy procesu realizacji polityki regionalnej. W modelu instytucjonalnym tej polityki zasadniczą rolę spełni sektor publiczny reprezentowany przede wszystkim przez samorząd wojewódzki, gminne i powiatowe jednostki samorządu terytorialnego w niezmiernie ważnym układzie partnerskim z niepublicznymi instytucjami gospodarczymi, społecznymi oraz organizacjami pozarządowymi. Bardzo istotne będą również relacje na linii samorząd wojewódzki – administracja rządowa.

Potencjał finansowy sektora publicznego wyznaczać będą:

♦ **środki finansowe wszystkich jednostek samorządu terytorialnego**

Jednostki samorządu terytorialnego dostarczają gospodarce niezbędną infrastrukturę stwarzając warunki, w których jednostki, osoby fizyczne lub przedsiębiorstwa mogą tworzyć i powiększać dobrobyt mieszkańców regionu. Szacunki potencjału własnego jednostek samorządu terytorialnego¹, czyli środków, jakie mogą być przez nie przeznaczone na nowe przedsięwzięcia inwestycyjne, stanowią podstawę możliwości realizacji strategii rozwoju gospodarczego. Koniecznym będzie przy tym podjęcie zwiększonego wysiłku inwestycyjnego w związku z akcesją do Unii Europejskiej. Proces ten będzie wymuszał także na samorządach podejmowanie nowych przedsięwzięć umożliwiających płynne włączenie do unijnych organizmów. Zasady korzystania z funduszy UE wymagają znacznej partycypacji strony polskiej, głównie samorządów i rządu.

Szacunek potencjału własnego jednostek samorządu terytorialnego opiera się na następujących przesłankach:

- w latach 1995 - 1999 zwiększyła się relacja wydatków bieżących do dochodów ogółem, co stanowiło poważne ograniczenie dla wzrostu inwestycji samorządowych ze względu na niedostatek środków własnych. Pomimo tego gminy nadal dużo inwestowały, zwiększając skalę wykorzystania środków obcych,
- stosunkowo niski aktualny stan zadłużenia samorządów pozwala znacząco zwiększyć możliwości inwestycyjne dzięki zewnętrznym źródłom finansowania. Dodatkowe kredyty na łączną kwotę blisko 27 mld zł zwiększają środki dostępne dla nowych inwestycji do 96,2 mld zł w latach 2001 – 2006,

¹ Szacunki potencjału rozwojowego samorządu zostały przygotowane w oparciu o pracę pt. „Potencjał inwestycyjny jednostek samorządu terytorialnego” – Tomasz Kaczor, Marcin Tomalak – Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową

- województwem o najwyższym potencjale własnym jest mazowieckie – jego potencjał wynosi ponad 11,9 mld zł i stanowi 17 % łącznego potencjału polskich samorządów. Województwem o najkorzystniejszej relacji potencjału własnego do dochodów jest podkarpackie, gdzie współczynnik ten sięga 13,6 % - przy średniej krajowej 11,9 %,
- potencjał własny jednostek samorządu terytorialnego wyrażony na jednego mieszkańca Polski w latach 2001 – 2006 wynosić będzie 1 798 zł. Z poszczególnych regionów najwyższy jest w województwie mazowieckim /2 351 zł/ i dolnośląskim /2 080 zł/. Najmniejszy potencjał własny per capita jest w województwach warmińsko – mazurskim /1 345 zł/ i kujawsko – pomorskim /1 398 zł/.

W tabelach 5 i 6 zaprezentowano szacunki potencjału własnego i inwestycyjnego wszystkich jednostek samorządu terytorialnego województwa warmińsko – mazurskiego. Pierwsza zawiera projekty dochodów i wydatków bieżących, druga szacunków potencjału inwestycyjnego² i własnego³. Wszystkie rachunki podane są w cenach bieżących.

Tabela 5. Projekcja dochodów i wydatków bieżących samorządów województwa warmińsko – mazurskiego w latach 2000-2006 (w mln zł)

Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Razem
Dochody ogółem	2.523,0	2.678,8	2.858,5	3.042,7	3.232,0	3.426,7	3.640,3	21.401,9
Dochody własne	941,4	994,4	1.044,3	1.098,2	1.153,1	1.207,2	1.263,1	7.701,7
Udziały w CIT	19,9	20,9	21,7	22,3	22,5	22,6	24,8	154,6
Udziały w PIT	324,0	344,3	363,9	388,6	414,6	440,4	466,7	2.742,5
Podatki lokalne	302,5	319,3	334,5	349,3	364,0	378,6	392,8	2.441,0
Oplaty	49,8	52,3	54,7	57,1	59,4	61,7	63,9	389,9
Pozostałe dochody	245,2	257,6	269,5	281,0	292,6	304,0	314,9	1.964,8
Dotacje celowe	571,1	605,5	639,4	672,9	706,5	740,5	774,0	4.710,0
Subwencja ogólna	1.010,4	1.078,9	1.174,8	1.271,5	1.372,4	1.478,9	1.603,1	8.990,1
Wydatki bieżące	2.236,5	2.379,5	2.518,8	2.659,5	2.799,4	2.942,2	3.083,2	18.619,1
Wynagrodzenie i pochodne	1.196,2	1.279,7	1.364,2	1.448,6	1.533,9	1.621,6	1.709,9	10.154,1
Dotacje	228,0	241,9	255,6	269,2	283,1	297,1	310,8	1.885,8
Obsługa długu	12,8	18,0	20,5	25,2	28,4	32,3	35,4	172,5
Pozostałe wydatki	799,5	839,9	878,6	916,4	954,0	991,0	1.027,1	6.406,8

Tabela 6: Szacunek potencjału własnego i inwestycyjnego samorządów województwa warmińsko – mazurskiego w latach 2000-2006, (w mln zł)

² Potencjał inwestycyjny jednostki samorządu terytorialnego jest potencjał własny skorygowany o możliwości pozyskiwania środków obcych czyli zaciągania zobowiązań w tym okresie. Formalnie, zależność pomiędzy potencjałem własnym (PW) a potencjałem inwestycyjnym (PI) jednostki możemy zapisać następująco:

$$PI = PW + \text{zmiana stanu zobowiązań}$$

Dla uzyskania potencjału inwestycyjnego potencjał własny jest korygowany o przypadające na analizowany okres spłaty uprzednio zaciągniętych zobowiązań oraz o wartość kredytów, których zaciągnięcie jest możliwe w danym okresie, czyli inaczej mówiąc o zmianę stanu zadłużenia.

³ Potencjałem własnym jednostki samorządu terytorialnego są środki pochodzące z jej budżetu, które może przeznaczyć w danym okresie na nowe zadania inwestycyjne, przy założeniu stałego stanu zadłużenia.

Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Razem
Dochody ogółem	2.523,0	2.678,8	2.858,5	3.042,7	3.232,0	3.426,7	3.640,3	21.401,9
Wydatki bieżące	2.236,5	2.379,5	2.518,8	2.659,5	2.799,4	2.942,2	3.083,2	18.619,1
Wydatki majątkowe	286,5	299,3	339,7	383,2	432,6	484,5	557,1	2.782,8
Zakupy inwestycyjne	28,62	29,9	34,0	38,3	43,3	48,4	55,7	278,3
Inwestycje kontynuowane	257,8	180,6	94,4	0,0	0,0	0,0	0,0	532,8
Potencjał własny	0,0	88,8	211,3	344,9	389,3	436,0	501,4	1.971,6
Zmiana stanu zadłużenia	0,0	133,2	133,2	133,2	133,2	133,2	133,2	799,1
Potencjał inwestycyjny.	0,0	221,9	344,5	478,1	522,5	569,2	634,5	2.770,8

Dla oszacowania dochodów oraz wydatków bieżących jednostek samorządu terytorialnego przyjęto założenia dotyczące sytuacji makroekonomicznej i dochodów budżetu państwa. Należy również wyraźnie podkreślić, że szacunki zakładają osiągnięcie stosunkowo wysokiego, przekraczającego 30 %, poziomu zadłużenia. Poziom ten jest jednak w pełni realny, a w najbliższych latach z pewnością wystąpią czynniki sprzyjające zwiększaniu zobowiązań przez samorządy. Najistotniejszym pośród nich będzie współfinansowanie ze środków Unii Europejskiej. Udział obcych źródeł finansowania, sięgający nawet $\frac{3}{4}$ wartości projektów, zachęca do pozyskiwania środków poza budżetami samorządów. Zwrot z tak wydanych pieniędzy byłby znacznie większy niż w przypadku wydanych na projekty finansowane samodzielnie przez samorządy.

- ◆ **środki finansowe z budżetu państwa wynikające z kontraktów wojewódzkich;**
- ◆ **środki finansowe 22 funduszy i agencji centralnych, które są zobowiązane do konsultowania swoich planów finansowych i zadań**

W pracach nad budżetem państwa w sierpniu 2000r. powinna pojawić się kwota przeznaczona na kontrakty regionalne w roku 2001. Jeszcze nie uzgodniono czy będzie to kwota globalna dla całej Polski, czy będą to alokacje indykatywne dla poszczególnych województw. W pierwszym przypadku należy obliczyć to za pomocą średniego udziału województwa warmińsko – mazurskiego w ludności i powierzchni dodając 20%. Jeszcze nie wiadomo, jaki będzie charakter tych alokacji, czy znacząca ich część nie będzie dotyczyła faktycznie zadań o charakterze wydatków bieżących, czyli nie będzie dotyczyła faktycznie służyła wspieraniu przedsięwzięć inwestycyjnych dotyczących

rozwoju regionalnego. Dynamikę wzrostu należy zakładać jako zbliżoną do prognozy wzrostu PKB w latach 2001 – 2006.

Kolejną pozycją powinny stać się regionalnie zorientowane na województwo warmińsko – mazurskie środki 22 funduszy i agencji, które są zobowiązane do konsultowania swoich planów i programów. Procedura konsultacji planów na rok 2001 pozwoli po raz pierwszy zajrzeć w karty każdej z tych instytucji, a wiedza na ten temat zostanie wykorzystana przez zarząd województwa warmińsko- mazurskiego w kolejnych latach. Trzeba pamiętać, że są to w sumie środki większe niż cały budżet państwa.

♦ **środki pomocowe z zagranicy**

- Warmińsko – Mazurskie będzie beneficjentem środków programu operacyjnego w ramach Phare 2 przez wszystkie lata, aż do przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Ze względu na wchodzenie kolejnych województw alokacja ta będzie się stopniowo zmniejszała od 20 300 mln euro w 2000 r do około 16 mln euro w roku 2001 i około 12 mln euro w roku 2002.
- W ramach programu SAPARD 45 % zostanie przeznaczone na rozwój terenów wiejskich, co przekłada się, co roku na około 77 mln euro. Na podstawie obowiązujących kryteriów powinno to się przekładać na indykatywną alokację 5 – 8 mln euro każdego roku. Środki SAPARD z roku 2000 powinny zostać w całości przeniesione na rok 2001
- Środki ISPA przeznaczone na rozwój transeuropejskich sieci infrastrukturalnych będą niedostępne dla województwa. W zakresie części środowiskowej województwo powinno, co roku lansować jeden projekt pamiętając o priorytetach / czystość wód / i warunkach brzegowych / rozwiązywanie problemów przynajmniej stu tysięcy ludzi oraz wielkość projektu minimum 5 mln euro środków unijnych /

Po przyjęciu Polski do Unii Europejskiej, przygotowując program operacyjny dla województwa Warmińsko – Mazurskiego, można liczyć z tego tytułu na 90 – 120 mln euro rocznie.

Po przyjęciu Polski do Unii Europejskiej, Warmińsko – Mazurskie zyska wsparcie z tytułu Inicjatywy Wspólnoty INTERREG. Całe województwo będzie beneficjentem tych środków / regiony typu NUTS 3 /. W sumie można liczyć na 500 mln euro w całej Polsce. Warmińsko – Mazurskie powinno otrzymać 40 – 50 mln euro z tej alokacji. Opóźnienie przyjęcia Polski do Unii Europejskiej obniża proporcjonalnie całą alokację.

Podsumowując należy stwierdzić, że polityka regionalna rozwoju ekonomicznego przyjęta przez parlament i zawarta w przepisach ustawy o zasadach wspierania rozwoju

regionalnego i obowiązującym w Unii Europejskiej winna zdecydowanie sprzyjać kumulowaniu środków finansowych na rzecz regionów ekonomicznie opóźnionych w rozwoju, do których niewątpliwie zalicza się województwo Warmińsko – Mazurskie. Spełnienie tych oczekiwań w znacznym stopniu uzależnione będzie od konsekwencji postępowania administracji rządowej, a także od aktywności głównego podmiotu polityki regionalnej, jakim jest samorząd województwa oraz parlamentarzystów regionu.

*Załącznik nr 1
do Strategii Rozwoju Społeczno – Gospodarczego
Województwa Warmińsko – Mazurskiego
Harmonogramy Działań*

HARMONOGRAM DZIAŁAŃ

Wspieranie przedsiębiorczości	2000-2006	2007-2015
1. Pomoc w dostosowaniu się producentów do norm, standardów, systemów zarządzania jakością, środowiskiem, bezpieczeństwem i higieną pracy (ISO), zarządzania przez jakość (TQM) przyjętych w UE.	X	X
2. Wsparcie dostępu MŚP do szkoleń, informacji i innowacji technologicznych.	X	
3. Tworzenie sieci ośrodków wspierania przedsiębiorczości, współpracujących z samorządami lokalnymi.	X	
4. Pozyskiwanie środków UE (przedakcesyjnych i strukturalnych), na upowszechnianie idei przedsiębiorczości i pomoc w tworzeniu przedsiębiorstw oraz wspomaganie rozwoju nowoutworzonych firm.	X	
5. System stabilnych i długotrwałych regulacji ulg i zwolnień podatkowych w gminach.	X	X
6. Wsparcie działań proeksportowych ze szczególnym uwzględnieniem Obwodu Kaliningradzkiego, będącego istotną szansą rozwoju MŚP województwa warmińsko-mazurskiego.	X	X
7. Wsparcie rozwoju zaplecza naukowo-badawczego dla MŚP.	X	X
8. Stworzenie spójnego programu promocji proinwestycyjnej regionu.	X	
9. Przygotowywanie i uzbrajanie terenów pod inwestycje.	X	X
10. Wypracowanie systemu obsługi inwestorów, koordynowanego na szczeblu regionalnym w połączeniu z przygotowaniem profesjonalnych ofert inwestycyjnych.	X	
11. Promowanie i dobre funkcjonowanie Specjalnych Stref Ekonomicznych.	X	
12. Kształtowanie postaw przedsiębiorczych i innowacyjnych, aktywności gospodarczej.	X	X
13. Kreowanie lokalnych liderów poprzez ich identyfikację, wyszkolenie, stworzenie warunków pracy i monitorowanie ich osiągnięć.	X	X
14. Szkolenie administracji publicznej w kierunku współpracy z potencjalnymi inwestorami, grupami podejmującymi inicjatywy lokalne oraz organizacjami pozarządowymi.	X	X
15. Tworzenie regionalnego centrum innowacyjnego i transferu nowych technologii.	X	
16. Tworzenie innowacyjnych segmentów lokalnych, rozszerzenie działalności doradczej, w tym powierzenie Ośrodkom Doradztwa Rolniczego doradztwa w zakresie wdrażania innowacji.	X	X
17. Tworzenie centrów powiązań kooperacyjnych inicjujących i wspierających rozwój kooperacji w regionie.	X	X
18. Podjęcie Działań dla stworzenia parku technologicznego.	X	

19. Wspieranie inicjatyw przedsiębiorców i osób fizycznych zainteresowanych opracowaniem, produkcją lub wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii.	X	X
20. Stworzenie regionalnego systemu informacji gospodarczej.	X	
21. Realizacja regionalnego systemu promocji jakości.	X	X
22. Tworzenie akredytowanych jednostek certyfikujących produkty, usługi oraz systemy zarządzania jakością i środowiskiem.	X	
23. Budowa centrum targowo-konferencyjnego.	X	
24. Zorganizowanie regionalnych targów dla towarów i usług.	X	
25. Wspieranie tworzenia silnych kapitałowo, dostępnych na terenie całego regionu funduszy poręczeń kredytowych i uruchamianych funduszy dotacji mikropożyczek.	X	X
26. Opracowanie i wdrożenie regionalnego programu internetyzacji umożliwiającego firmom i instytucjom otoczenia biznesu zdobywanie informacji, min. o źródłach i sposobach pozyskiwania środków finansowych.	X	

HARMONOGRAM DZIAŁAŃ

Edukacja	2000-2006	2007-2015
1. Stworzenie systemu edukacji dostosowanego do potrzeb rynku pracy, w tym powiązanie systemu kształcenia ustawicznego ze zmieniającymi się potrzebami rynku pracy.	X	
2. Wspieranie wszelkich inicjatyw zmierzających do powoływania nowych uczelni oraz rozszerzenia kierunków kształcenia już istniejących.	X	X
3. Pomoc w pozyskiwaniu grantów i środków na badania, a także w rozwijaniu współpracy z innymi ośrodkami akademickimi w kraju i za granicą.	X	X
4. Wspieranie uczelni w działaniach na rzecz rozwoju infrastruktury.	X	X
5. Zracjonalizowanie sieci szkół i usprawnienie dowozu uczniów do szkół.	X	
6. Zwiększenie dostępności edukacji uczniom niepełnosprawnym.	X	
7. Stworzenie programu systemu stypendialnego dla dzieci i młodzieży z najbiedniejszych rodzin kształcących się na poziomie ponad podstawowym.	X	
8. Wspieranie - także finansowo – działań podejmowanych na rzecz poprawy jakości pracy szkół.	X	X
9. Doskonalenie i rozszerzanie form pozaszkolnej działalności oświatowo - wychowawczej w ramach zainteresowań uczniów i organizacji czasu wolnego.	X	X
10. Wprowadzenie do programu nauczania szkół elementów historii regionu i wiedzy o posiadanym dziedzictwie kulturowym.	X	
11. Doskonalenie kadr pracujących w oświacie.	X	X
12. Wdrażanie i certyfikacja uznanych w świecie i w UE – systemu zarządzania jakością opartych na normach ISO serii 9000.	X	X
13. Wyedukowanie pracowników administracji publicznej w zakresie planowania przedsięwzięć rozwojowych i zarządzania finansami.	X	X

HARMONOGRAM DZIAŁAŃ

Infrastruktura techniczna	2000-2006	2007-2015
1. Wprowadzenie drogi nr 16 do krajowego układu dróg ekspresowych.	X	
2. Modernizacja drogi nr 7 i 50 (osiągną parametry klasy „S”)	X	
3. Modernizacja drogi nr 16, 51,52 (osiągną parametry klasy „GP”)	X	
4. Modernizacja drogi nr 53, 599 (osiągną parametry klasy „GP”)		X
5. Modernizacja drogi nr 644,657,608 (osiągną parametry klasy „G”)	X	X
6. Zmodernizowanie 30% dróg wojewódzkich do parametrów klasy „G”, w tym: drogi wiążące przejścia graniczne tj.: Odcinek drogi nr 507 Brniewo - Pieniężno, nr 512 Pieniężno –Górowo Ił. – Bartoszyce, nr 592 Bartoszyce – Korsze, nr 590 Korsze– Barciany, nr 607 Barciany – Węgorzewo, nr 650 Węgorzewo– Gołdap, nr 651 Gołdap – Szpliszki	X	X
7. Utwardzenie dróg powiatowych i gminnych o podstawowym znaczeniu.	X	X
8. Budowa obwodnic miast i wsi na głównej sieci dróg, w tym obejście Olsztyna.	X	X
9. Elektryfikacja linii kolejowej:		
5.1 Korsze – Elk	X	
5.2 Bogaczewo – Braniewo		X
10. Modernizacja linii kolejowych:		
10.1 Gdańsk – Iława – Działdowo – Warszawa (linia w międzynarodowym korytarzu transportowym E 65)	X	X
10.2 Poznań – Iława – Olsztyn – Skandawa		X
6.3 Działdowo - Olsztyn		X
11. Uruchomienie transportu typu „tramwaje kolejowe”.	X	
12. Przebudowa lotniska w Szymanach do parametrów portu głównego drugorzędowego.	X	
13. Modernizacja lotnisk lokalnych w Kętrzynie, Elblągu, Olsztynie, Orzysz.	X	X
14. Budowa innych lotnisk lokalnych.		X
15. Udrożnienie szlaku wodnego Wielkich Jezior Mazurskich.	X	
16. Pogłębienie toru wodnego przez Zalew Wiślany wraz z odgałęzieniem do Elbląga.	X	X
17. Rozbudowa portu w Elblągu.	X	X
18. Ukończenie budowy Kanału Mazurskiego.		X
19. Budowa przejścia granicznego w Grzechotkach	X	
20. Rozbudowa i modernizacja przejść granicznych:	X	
20.1 Przejścia drogowe Bezledy, Gołdap		
20.2 Przejścia kolejowe Braniewo, Głomno, Skandawa		X
20.3 Przejście morskie Elbląg, Frombork		X
20.4 Przejście lotnicze w Szymanach		X
20.5 Budowa przejść lokalnych w Michałkowie i Perlach		X

21. Tworzenie sprawnie działającego systemu regulującego stosunki wodne oraz zabezpieczenie przeciwpowodziowe.	X	
22. Modernizacja urządzeń osłony przeciwpowodziowej.	X	
23. Modernizacja i rozbudowa istniejących urządzeń melioracyjnych.	X	X
24. Modernizacja istniejących lub budowa wysokosprawnych oczyszczalni ścieków we wszystkich miastach i ośrodkach gminnych.	X	X
25. Budowa i rozbudowa systemów kanalizacyjnych w miastach i ośrodkach gminnych.	X	X
26. Realizacja systemów grzewczych przyjaznych dla środowiska.	X	X
27. Zorganizowanie systemu gospodarki odpadami stałymi.	X	
28. Modernizacja i rozbudowa sieci gazowej wysokiego napięcia.	X	X
29. Modernizacja w 100% istniejącej sieci przesyłowej najwyższych napięć.	X	X
30. Budowa linii przesyłowych 220 kV i 400 kV.	X	X
31. Wykorzystanie źródeł energii odnawialnych i niekonwencjonalnych.	X	X
32. Modernizacja sieci nośników energii o charakterze proekologicznym (gaz, energia elektryczna).	X	X

HARMONOGRAM DZIAŁAŃ

Restrukturyzacja obszarów wiejskich	2000-2006	2007-2015
1. Zredukowanie bezrobocia na obszarach wiejskich do 10%.		X
2. Wzrost dochodów budżetów gmin województwa w przeliczeniu na jednego mieszkańca do poziomu średniej krajowej.	X	X
3. Hamowanie procesu erozji gleb.	X	X
4. Wsparcie wysokotowarowych gospodarstw rolnych w hodowli zwierząt o wysokim poziomie zdrowotności a w produkcji roślinnej spełnienie wymogów fitosanitarnych i nasiennych.	X	X
5. Ukierunkowanie produkcji gospodarstw pod kątem żywności ekologicznej.	X	X
6. Zachęcanie gospodarstw do podejmowania alternatywnej działalności.	X	X
7. Podniesienie fachowej wiedzy ekonomicznej rolników drogą ustawicznych szkoleń.	X	X
8. Wsparcie zespołowych form gospodarowania (spółdzielczość, grupy producenckie, itp.).	X	
9. Produkcja żywności o wysokiej jakości zdrowotnej i handlowej spełniającej wymogi UE, wyraźnie wyróżniającej jej regionalne pochodzenie.	X	X
10. Rozwój giełd, rynków hurtowych i przetwórstwa rolno-spożywczego jako gwaranta i stabilizatora rentowności produkcji surowców rolnych o wysokiej jakości.	X	X
11. Wspomaganie samorządu rolniczego jako grupy lobbingu na rzecz rozwoju rolnictwa.	X	
12. Wspomaganie wielofunkcyjnego rozwoju terenów wiejskich na rzecz pozarolniczych kierunków działalności gospodarczej i tworzenia alternatywnych źródeł dochodów dla ludności wiejskiej.	X	X
13. Rozwój infrastruktury technicznej na terenach wiejskich.	X	X
14. Stworzenie odpowiednio wyposażonej sieci szkół, opieki zdrowotnej, dostępu do placówek kultury i sportu.	X	X
15. Stworzenie systemu pomocy stypendialnej i funduszy kredytowych dla młodzieży z obszarów wiejskich dotkniętych strukturalnym bezrobociem, w tym popegerowskich.	X	
16. Zalesianie gruntów o niskiej przydatności rolniczej.	X	
17. Tworzenie warunków do tworzenia agroturystyki z zachowaniem unikalnego krajobrazu.	X	
18. Rozwój rolnictwa ekologicznego.	X	
19. Rekultywacja wyrobisk poeksploatacyjnych.	X	
20. Zalesianie gruntów.	X	
21. Utworzenie nowoczesnego regionalnego systemu gospodarki odpadami i rekultywacja terenów składowisk odpadów.	X	
22. Ograniczenie emisji zanieczyszczeń przemysłowych.	X	
23. Ograniczenie uciążliwości emisji do powietrza za źródeł rozproszonych.	X	
24. Realizacja systemów grzewczych przyjaznych dla środowiska.	X	X

25. Wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii.	X	X
26. Preferowanie transportu przyjaznego środowisku.	X	X
27. Stworzenie odpowiednio wyposażonej sieci szkół, opieki zdrowotnej, dostępu do placówek kultury i sportu.	X	X
28. Stworzenie systemu pomocy stypendialnej i funduszy kredytowych dla młodzieży z obszarów wiejskich dotkniętych strukturalnym bezrobociem, w tym popegerowskich.	X	
29. Tworzenie warunków do tworzenia agroturystyki z zachowaniem unikalnego krajobrazu.	X	

HARMONOGRAM DZIAŁAŃ

Rozwój turystyki	2000-2006	2007-2015
1. Opracowanie i wdrożenie strategii marketingowej rozwoju turystyki w regionie, identyfikującej rynki, produkty i kanały komunikacji.	X	
2. Utworzenie regionalnego centrum informacji i promocji turystycznej.	X	
3. Utworzenie powiatowych ośrodków informacji i promocji turystycznej.	X	
4. Intensyfikacja działań na rzecz promocji regionu.	X	
5. Wylansowanie najważniejszych produktów turystycznych regionu w zakresie turystyki aktywnej, specjalistycznej, wiejskiej i eko-turystyki, kulturowej i turystyki dla osób niepełnosprawnych.	X	X
6. Tworzenie ośrodków zimowego wypoczynku w celu wydłużenia sezonu turystycznego.	X	X
7. Działania na rzecz uzyskania przez niektóre miejscowości w województwie statusu sanatoryjno-uzdrowiskowego.	X	X
8. Pełne wykorzystanie potencjału turystycznego Wielkich Jezior Mazurskich.	X	X
9. Promowanie nowych, mniej znanych obszarów turystycznych województwa.	X	X
10. Zwiększenie aktywności turystycznej w rejonie Zalewu Wiślanego oraz jeziora Drużno.	X	X
11. Pilotażowe wdrożenie zagospodarowania turystycznego dorzecza rzeki Drwęcy i Łyny.	X	
12. Kompleksowe zagospodarowanie i utrzymanie sprawności Kanału Elbląsko-Ostródzkiego.	X	X
13. Stworzenie bogatego wachlarza usług okołoturystycznych.	X	X
14. Zwiększenie w społeczeństwie świadomości korzyści płynących z rozwoju turystyki.	X	
15. Utworzenie regionalnych i lokalnych organizacji turystycznych na rzecz silnego lobbingu.	X	
16. Rozbudowa bazy turystycznej o zróżnicowanym standardzie.	X	X
17. Rozwój infrastruktury turystycznej spełniającej standardy UE.	X	

HARMONOGRAM DZIAŁAŃ

Atrakcyjność zamieszkania	2000-2006	2007-2015
1. Opracowanie wojewódzkiego programu budowy i modernizacji bazy sportowo rekreacyjnej zawierającego system finansowania inwestycji oraz bieżącego ich utrzymania.	X	
2. Promocja masowego sportu, w tym dla niepełnosprawnych.	X	
3. Utworzenie niezbędnej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej.	X	X
4. Uruchomienie na wyższym poziomie kształcenia animatorów sportu i rekreacji.	X	
5. Opracowanie regionalnego programu wspierania budownictwa mieszkaniowego w oparciu o Narodowy Program Budownictwa Mieszkaniowego.	X	
6. Rozwój budownictwa czynszowego i różnych form budownictwa socjalnego.	X	X
7. Stworzenie sprawnego systemu opieki zdrowotnej.	X	
8. Stworzenie dużej ilości różnorodnych miejsc pracy oraz zbliżenie średniej płacy do poziomu krajowego.	X	X
9. Zaostrzenie walki z przestępczością i zjawiskami patologicznymi oraz ochrony przeciwpożarowej dla zapewnienia bezpieczeństwa publicznego.	X	
10. Podjęcie i usprawnienie działań na rzecz bezpieczeństwa socjalnego i infrastruktury socjalnej jako czynnika aktywizacji społecznej.	X	X

HARMONOGRAM DZIAŁAŃ

Środowisko przyrodnicze	2000-2006	2007-2015
1. Kontynuacja istniejących już powiązań i uczestnictwo województwa w nowych inicjatywach międzynarodowych na rzecz wspólnego rozwiązywania problemów ochrony środowiska.	X	X
2. Zawarcie umowy z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej w zakresie ochrony środowiska.	X	
3. Uczestnictwo w programie VASAB 2010 i VASAB 2010 + (Zielony Pierścień Bałtyku).	X	X
4. Udział w porozumieniu Zielone Płuca Polski.	X	X
5. Udział w programie Bałtyckim na rzecz ochrony środowiska.	X	X
6. Opracowanie bilansu i programów zlewniowych.	X	
7. Opracowanie gminnych programów gospodarki ściekowej.	X	
8. Realizacja gminnych programów gospodarki ściekowej	X	X
9. Budowa wysokosprawnych oczyszczalni ścieków i systemów kanalizacji na terenach wrażliwych (szczególnie w zlewniach jezior i wód podziemnych bez izolacji) z wykorzystaniem „Masterplanu” dla Wielkich Jezior Mazurskich.	X	
10. Realizacja sprawnego systemu melioracyjnego.	X	X
11. Realizacja rozwiniętego systemu małej retencji.	X	X
12. Zwiększenie lesistości na obszarach wododziałowych i wysokich zagrożeń wód.	X	
13. Zorganizowanie wojewódzkiego banku informacji o środowisku.	X	
14. Zorganizowany system ostrzegania i ratownictwa przed nadzwyczajnymi zagrożeniami środowiska.	X	
15. Organizacja monitoringu przewozu materiałów niebezpiecznych.	X	
16. Restytucja gatunków fauny i flory.	X	X
17. Renaturalizacja bagien, łąk i torfowisk.	X	X
18. Zapewnienie warunków do wędrówek zwierząt.	X	X
19. Podniesienie rangi ochronnej poprzez utworzenie parków krajobrazowych Puszczy Boreckiej oraz Napiwodzko-Ramuckiej.	X	
20. Umieszczenie edukacji ekologicznej w programach nauczania na wszystkich etapach.	X	
21. Edukacja ekologiczna społeczeństwa poprzez szkolenia, popularyzację wydawnictw, informacje nt. środowiska naturalnego w mediach.	X	X
22. Doksztalcanie nauczycieli w zakresie działań proekologicznych.	X	
23. Tworzenie i wyposażanie obszarów służących edukacji ekologicznej typu: ścieżki dydaktyczne, arboretum, parki dzikich zwierząt i rezerваты.	X	
24. Budowa obwodnic wokół terenów zurbanizowanych.	X	X
25. Budowa ekranów dźwiękochłonnych w strefach zabudowy.	X	X
26. Tworzenie mechanizmów instytucjonalnych do egzekwowania obowiązujących stref ciszy.	X	

HARMONOGRAM DZIAŁAŃ

Dziedzictwo i kultura	2000-2006	2007-2015
1. Wsparcie inicjatyw lokalnych w tworzeniu placówek muzealnych, izb regionalnych, kolekcji oraz promocję miejsc historycznych.	X	X
2. Budowa nowych i doinwestowanie istniejących instytucji kulturalnych na rzecz zwiększenia zróżnicowanej oferty kulturalnej (centrum kultury mniejszości narodowych, centrum szkoleniowe w Górowie Iławeckim dla młodzieży z Europy Środkowo-Wschodniej).	X	X
3. Opracowanie i realizowanie programu wspierania i ochrony indywidualnych cech kultury indywidualnej.	X	
4. Zwiększenie opieki nad działalnością twórczą.	X	X
5. Wspieranie współpracy partnerskiej regionów i samorządów w tym wykorzystanie naturalnych powiązań mniejszości narodowych z ich ojczyznami.	X	X
6. Promocja dorobku kulturalnego regionu poprzez współtworzenie i współuczestnictwo w międzynarodowych programach i imprezach kulturalnych.	X	X

*Załącznik nr 2
do Strategii Rozwoju Społeczno –
Gospodarczego
Województwa Warmińsko – Mazurskiego
– „Potencjał inwestycyjny jednostek
samorządu terytorialnego Województwa
Warmińsko – Mazurskiego”.*

INSTYTUT BADAŃ NAD GOSPODARKĄ RYNKOWĄ

Tomasz Kaczor, Adam Niedzielski

**POTENCJAŁ INWESTYCYJNY
JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO
WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO**

Warszawa 2000

Tomasz Kaczor, Adam Niedzielski

**Potencjał inwestycyjny jednostek samorządu terytorialnego województwa
warmińsko-mazurskiego**

Warszawa 2000

**Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową
Ul. Do Studzienki 63
80-227 Gdańsk**

**Raport opracowany na zlecenie Zarządu Województwa Warmińsko-
Mazurskiego**

Opracowanie wykonane w Zakładzie Finansów Publicznych

SPIS TREŚCI

WSTĘP	7
1. POTENCJAŁ INWESTYCYJNY – METODOLOGIA.....	9
2. POTENCJAŁ INWESTYCYJNY JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO DO 2006 ROKU.....	14
ZAŁOŻENIA I DANE WYKORZYSTANE PRZY SZACOWANIU POTENCJAŁU WŁASNEGO I INWESTYCYJNEGO	14
POTENCJAŁ WŁASNY I INWESTYCYJNY	20
ZRÓŻNICOWANIE POTENCJAŁU WŁASNEGO I INWESTYCYJNEGO W SUBREGIONACH	21
ZRÓŻNICOWANIE POTENCJAŁU WŁASNEGO I INWESTYCYJNEGO POMIĘDZY SZCZEBŁAMI SAMORZĄDOWYMI	23
BUDŻETY JEDNOSTEK SAMORZĄDOWYCH - POTENCJAŁ INWESTYCYJNY I ŚRODKI UNII EUROPEJSKIEJ	24
ANEKS 1.....	26

Wstęp

Niniejsze opracowanie jest rozszerzeniem analizy zawartej w raporcie „Potencjał inwestycyjny jednostek samorządu terytorialnego”¹, w którym przedstawiono szacunki potencjału inwestycyjnego jednostek samorządu terytorialnego w podziale na województwa. Metodologia obliczeń w niniejszym opracowaniu jest analogiczna i bazuje na tych samych danych dotyczących wykonania budżetów jednostek samorządu terytorialnego do 1999 r.

W przypadku poniższego badania dodatkowym źródłem informacji, w stosunku do źródeł wykorzystanych w przytoczonym powyżej opracowaniu, były dane pochodzące z ankiety *Potencjał inwestycyjny województwa warmińsko-mazurskiego* przeprowadzonej przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową przy współpracy z Zarządem Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Ankieta ta zawiera pytania dotyczące podstawowych informacji na temat finansów jednostki samorządu terytorialnego w roku 2000 w kategoriach: podstawowe dane o budżecie, najważniejsze inwestycje finansowane z budżetu, udział zakupów gotowych dóbr w wydatkach inwestycyjnych własnych, gospodarka pozabudżetowa oraz zadłużenie na koniec 1999 r. Wzór ankiety znajduje się w Aneksie I.

Poniżej przedstawimy szacunki środków, jakie mogą być przeznaczone przez jednostki samorządu terytorialnego na nowe przedsięwzięcia inwestycyjne w województwie warmińsko-mazurskim. W badaniu wyodrębnione zostały trzy subregiony:

- pierwszy – obejmuje powiaty braniewski, działdowski, elbląski, iławski, nowomiejski, ostródzki i powiat grodzki Elbląg; w dalszym ciągu opracowania przyjęliśmy dla tego subregionu roboczą nazwę **zachodni**,
- drugi – obejmuje powiaty bartoszycki, kętrzyński, lidzbarski, mrągowski, nidzicki, olsztyński, szczycieński oraz powiat grodzki Olsztyn; w dalszym ciągu opracowania przyjęliśmy dla tego subregionu roboczą nazwę **środkowy**,
- trzeci – obejmuje powiaty ełcki, giżycki, olecko-gołdapski i piski; w dalszym ciągu opracowania przyjęliśmy dla tego subregionu roboczą nazwę **wschodni**.

¹ T. Kaczor, M. Tomalak *Potencjał inwestycyjny jednostek samorządu terytorialnego*, IBnGR, Warszawa 2000.

Prezentowane szacunki dotyczą okresu od 2001 do 2006, w którym konieczne będzie podjęcie zwiększonego wysiłku inwestycyjnego w związku z akcesją do Unii Europejskiej. Proces akcesji będzie wymuszał także na samorządach rozpoczynanie nowych inwestycji umożliwiających płynne włączenie regionów do unijnych organizmów. Zadania te zostaną w dużej mierze sfinansowane środkami z funduszy pomocowych Unii. Zasady korzystania z pomocy finansowej Unii wymagają znacznego udziału strony polskiej, którego dużą część stanowić będzie partycypacja rządu i samorządów. Niniejsze opracowanie dostarcza ocenę możliwości absorpcji unijnych środków przez województwo warmińsko-mazurskie.

Raport składa się z dwóch części. W części pierwszej opracowania wprowadzamy pojęcia potencjału własnego i inwestycyjnego oraz metodologię ich oszacowania. W części drugiej przedstawiamy założenia przyjęte w rachunku, które w większości wynikają z analizy danych zawartych w ankiecie, oraz rezultaty badań potencjału własnego i inwestycyjnego z podziałem na subregiony i szczeble samorządowe. W części tej znajdują się również szacunki środków unijnych możliwych do zaabsorbowania przez jednostki samorządu terytorialnego województwa warmińsko-mazurskiego.

Najważniejsze wyniki badania można przedstawić w poniższych punktach:

- Jednostki samorządu terytorialnego województwa warmińsko-mazurskiego będą mogły ze środków własnych przeznaczyć na nowe inwestycje ponad **1,3 mld zł** w latach 2001-2006.
- W tym samym okresie istnieje możliwość zwiększenia powyższej kwoty o 0,7 mld zł dzięki zewnętrznym źródłom finansowania. W rezultacie potencjał inwestycyjny w województwie osiąga poziom **2,1 mld zł**.
- Największy potencjał inwestycyjny ma subregion zachodni, najmniejszy natomiast subregion wschodni, który ma jednak stosunkowo największe możliwości posilkowania się źródłami zewnętrznymi
- Gminy województwa warmińsko-mazurskiego są szczeblem, który najbardziej efektywnie generuje potencjał własny regionu. Dysponując 75% dochodów tworzą 90% potencjału własnego w regionie.
- Samorządy województwa mogą uzyskać 900 mln zł środków pomocowych Unii Europejskiej na współfinansowanie nowootwartych inwestycji. Oznacza to, że łącznie ze środkami własnymi i finansowaniem zewnętrznym będą mogły przeznaczyć ok. **3 mld zł** na nowe przedsięwzięcia inwestycyjne.

1. Potencjał inwestycyjny – metodologia

Podstawowym elementem wyznaczającym możliwości inwestowania przez jednostkę samorządu terytorialnego są jej dochody. Mówiąc precyzyjniej – źródłem finansowania nowych zadań inwestycyjnych jest ta ich część, która pozostaje po opłaceniu kosztów związanych z bieżącym funkcjonowaniem jednostki, realizacją zadań bieżących i finansowaniem wcześniej rozpoczętych zadań inwestycyjnych. Pula wolnych środków przeznaczonych na finansowanie nowych inwestycji może jednak zostać powiększona o środki zewnętrzne. Aby rozróżnić możliwości inwestowania oparte na środkach własnych i zewnętrznych wprowadzamy rozróżnienie na potencjał własny i potencjał inwestycyjny jednostki.

Potencjałem własnym jednostki samorządu terytorialnego będziemy nazywali środki pochodzące z jej budżetu, które jednostka może przeznaczyć w danym okresie na nowe zadania inwestycyjne, przy założeniu stałego stanu zadłużenia.

Potencjałem inwestycyjnym jednostki samorządu terytorialnego będziemy określali potencjał własny skorygowany o możliwości pozyskiwania środków obcych czyli zaciągania zobowiązań w tym samym okresie². Formalnie, zależność pomiędzy potencjałem własnym (*PW*) a potencjałem inwestycyjnym (*PI*) jednostki możemy zapisać następująco:

$$PI = PW + \text{zmiana stanu zobowiązań}.$$

Dla uzyskania potencjału inwestycyjnego potencjał własny jest korygowany o przypadające na analizowany okres spłaty uprzednio zaciągniętych zobowiązań oraz o wartość kredytów, których zaciągnięcie jest możliwe w danym okresie, czyli inaczej mówiąc o zmianę stanu zadłużenia. Jednostki stosunkowo nisko zadłużone są w stanie zwiększyć swe zobowiązania i w taki sposób finansować inwestycje. Przeciwnie, wysokie zadłużenie oznacza, iż inwestycje nie mogą być zwiększane w

² Dodatkowym sposobem na powiększenie inwestycji ponad potencjał własny mogą być przychody z prywatyzacji majątku jednostki samorządu. Skala wpływów z tego tytułu wykazywanych przez jednostki samorządowe jako finansowanie deficytów jest jednak tak nieznaczna, iż pozycja ta zostanie pominięta w poniższym rachunku. Sądzić należy, iż znacznie większe kwoty wpływów z prywatyzowanego majątku znajdują się bądź w kategoriach *dochody z majątku* lub *pozostałe dochody* i w niniejszym rachunku zwiększać będą potencjał własny. Ze względu na niedostępność danych to uproszczenie jest nie do uniknięcia.

stopniu większym niż wzrost potencjału własnego. Oczywiście akceptowalna wysokość zadłużenia jest wynikiem strategii przyjętej przez jednostkę samorządu, więc jednostki bardziej ostrożne dysponują mniejszym potencjałem inwestycyjnym. Praktyka pokazuje, iż na ogół jednostki samorządu terytorialnego zadłużają się w stopniu mniejszym niż pozwala na to obowiązujące prawo.

Podstawą obliczenia potencjału własnego jest różnica pomiędzy dochodami a wydatkami bieżącymi jednostki samorządu, które obejmują między innymi wypłatę wynagrodzeń (i koszty pochodnych), dotacje, koszty obsługi długu i poręczeń. Wynika to z faktu, iż samorządy w pierwszej kolejności muszą zachować ciągłość wykonywania zadań, dla których zostały powołane. Pozostała kwota może zostać rozdysponowana pomiędzy trzy kategorie wydatków: zakupy inwestycyjne, finansowanie inwestycji kontynuowanych czy wreszcie środki na nowe inwestycje - potencjał własny.

Zakupy inwestycyjne obejmują nakłady ponoszone na funkcjonowanie już istniejących instytucji, na przykład zakupy komputerów dla urzędu czy też samochodu. Kwoty te nie stanowią potencjału inwestycyjnego, ponieważ ich wydanie jest konieczne (w długim okresie) dla prawidłowego funkcjonowania samorządów i podległych im jednostek, co oznacza, że muszą być traktowane podobnie jak wydatki bieżące. Zaniechanie poniesienia ich w jednym z lat powoduje jednak tymczasowy wzrost potencjału inwestycyjnego, kosztem zmniejszenia go w kolejnych latach.

Inwestycje kontynuowane obejmują nakłady na rozpoczęte w poprzednich latach przedsięwzięcia wieloletnie. Podobnie jak w poprzednim przypadku, możliwe jest tymczasowe zwiększenie potencjału kosztem przyszłych lat poprzez odraczanie nakładów na inwestycje rozpoczęte. Oznaczałoby ono również wydłużenie okresu realizacji inwestycji, co na ogół prowadzi do zmniejszenia efektywności wydawania pieniędzy. Przyjęcie, tak jak to niżej czynimy, iż nakłady na dwa powyższe typy inwestycji zostaną poniesione w terminie, pozwala na oszacowanie minimalnego nimi obciążenia. Odroczenia tych wydatków będą powodować zmniejszenie łącznego potencjału inwestycyjnego.

Przedstawione powyżej rozumowanie można zapisać następująco:

$$PW = \text{dochody} - \text{wydatki bieżące} - \text{zakupy inwestycyjne} + \\ - \text{inwestycje kontynuowane}$$

W celu obliczenia potencjału inwestycyjnego konieczne jest skorygowanie potencjału własnego o zmianę zadłużenia. W niniejszej symulacji stan zadłużenia na koniec analizowanego okresu został wyznaczony przy pomocy poniższego wzoru:

$$SZ = D \cdot \left(\alpha + \beta \cdot \left(1 - \frac{WB}{D} \right) \right) \cdot \frac{1}{1+i} \cdot \chi,$$

gdzie:

SZ - stan zadłużenia,

D - dochody ogółem,

WB - wydatki bieżące,

α - maksymalne zadłużenie w sytuacji, gdy wydatki bieżące stanowią całość wydatków,

β - udział spłat kredytu w kwocie pozostałej po opłaceniu wydatków bieżących,

i - stopa procentowa,

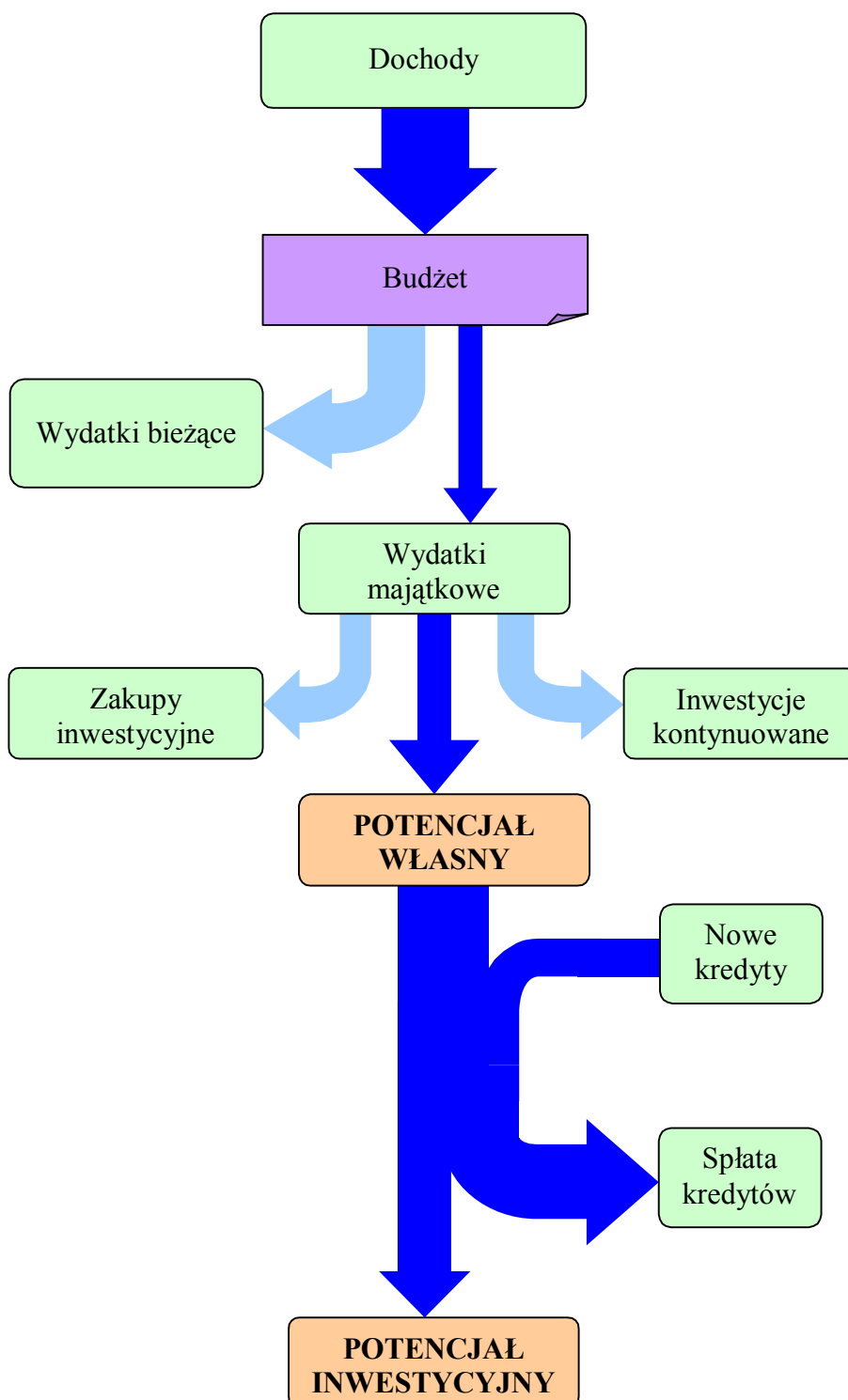
χ - średni okres spłaty kredytu.

Powyższy wzór wyraża następujące rozumowanie. Dopuszczalny stan zadłużenia jest funkcją możliwości spłat zadłużenia. Dopuszczalny poziom spłat oraz odsetki są wyznaczone przez kwotę pozostałą po zapewnieniu opłacenia wydatków bieżących (oprócz odsetek). Przyjęliśmy, iż w praktyce jednostki samorządu terytorialnego będą chciały zachować część środków w swobodnej dyspozycji (współczynnik $1 - \beta$) i udział spłat w wolnej kwocie (β) nie przekroczy 25%. Ponadto uważamy, iż nawet w sytuacji, gdy wydatki bieżące pochłaniają całość dochodów samorządy mogą zaciągnąć niewielkie zadłużenie. Jego spłata byłaby możliwa poprzez redukcję wydatków bieżących. Uważamy za możliwą redukcję wydatków w podobnej sytuacji (α) o 1%. Obydwa te parametry mają charakter uniwersalny i nie różnią się między subregionami. Założenia dotyczące średniego czasu spłaty zadłużenia (χ) przedstawimy w dalszej części tekstu, ze względu na różną wartość tego parametru w poszczególnych subregionach.

Powyższa formuła pozwala na osiągnięcie stosunkowo wysokiego poziomu zadłużenia, przekraczającego w przypadku gmin nawet 30% dochodów. Poziom ten jest jednak w pełni realny, a w najbliższych latach z pewnością wystąpią czynniki sprzyjające zwiększaniu zobowiązań przez samorządy. Najistotniejszym pośród nich będzie współfinansowanie ze środków Unii Europejskiej. Udział obcych źródeł finansowania, sięgający nawet 2/3 wartości projektów, zachęca do pozyskiwania takich środków. Korzyść z tak wydanych pieniędzy byłaby znacznie większa niż w przypadku wydania ich na projekty finansowane samodzielnie przez samorządy.

Rysunek 1 prezentuje opisane powyżej metody szacowania potencjałów własnego i inwestycyjnego.

Rysunek 1. Schemat metody szacowania potencjału własnego i inwestycyjnego samorządów

Na koniec rozważmy wzajemne relacje potencjału własnego i inwestycyjnego. W długim okresie możliwości inwestycyjne samorządów wyznaczał będzie zawsze potencjał własny. Inaczej mówiąc potencjał inwestycyjny będzie zdążał, w długim okresie, do potencjału własnego, przy założeniu niezmienności tego ostatniego. Przyczyną tego są skończone możliwości posilkowania się zewnętrznymi źródłami finansowymi. Granice zadłużania wyznacza bądź obowiązujące prawodawstwo, bądź realia rynku, na którym banki nie będą skłonne udzielać nowych pożyczek wysoko zadłużonej jednostce³.

Tak więc jedyną szansą na zwiększenie potencjału inwestycyjnego w długim okresie jest wzrost potencjału własnego. W tym przypadku wystąpią dwa czynniki zwiększające potencjał inwestycyjny. Po pierwsze, ze wzorem ze strony 7 kwota wzrostu potencjału własnego zwiększa również potencjał inwestycyjny. Po drugie, wyższy potencjał własny oznacza zwiększenie możliwości kredytowania się jednostki. W przypadku, gdy potencjał własny został wykreowany poprzez wzrost dochodów, jednostka staje się względnie mniej zadłużona. Gdy źródłem wzrostu jest redukcja na przykład wydatków bieżących, wzrastają możliwości spłaty zadłużenia.

Pozostając w zgodzie z powyższym, potencjał własny jest **długookresową miarą zdolności inwestycyjnych** jednostki samorządu terytorialnego. W rzeczywistości jednostki samorządu terytorialnego rzadko działają przy stałym i maksymalnym poziomie zadłużenia, co daje możliwości krótkookresowego zwiększenia nakładów inwestycyjnych ponad potencjał własny. Ich wyrazem jest potencjał inwestycyjny będący **krótkookresową miarą zdolności inwestycyjnych** jednostki samorządu terytorialnego.

³ Maksymalne zadłużenie jednostek wyznaczone zostało przez ustawę o finansach publicznych, z której wynika, iż łączna kwota rat kredytów i pożyczek oraz kosztów obsługi długu w danym roku nie może przekroczyć 15% planowanych na dany rok dochodów jednostki samorządu terytorialnego (art. 113, ust. 1) oraz, iż łączne zadłużenie jednostki samorządu terytorialnego na koniec roku budżetowego nie może przekraczać 60% dochodów tej jednostki w tym roku budżetowym (art. 114).

2. Potencjał inwestycyjny jednostek samorządu terytorialnego województwa warmińsko-mazurskiego do 2006 roku

W niniejszym rozdziale zostaną przedstawione podstawowe założenia przeprowadzonej analizy oraz szacunki potencjału własnego i inwestycyjnego jednostek samorządu terytorialnego województwa warmińsko-mazurskiego.

Poniższe badanie potencjału inwestycyjnego zostało sporządzone w następujący sposób. W pierwszym kroku wykonano projekcje dochodów jednostek samorządu terytorialnego oraz projekcję części bieżącej wydatków. Różnica tych wielkości stała się podstawą do wyliczenia kwot przeznaczonych na inwestycje kontynuowane oraz zakupy inwestycyjne, które to wielkości umożliwiły oszacowanie potencjału własnego.

Przedstawione w niniejszej analizie szacunki potencjału inwestycyjnego sporządzono w oparciu o wykonanie budżetów jednostek samorządowych w 1999 r. oraz w przypadku niektórych kategorii wspierając się planami na rok 2000.

Założenia i dane wykorzystane przy szacowaniu potencjału własnego i inwestycyjnego

Dla oszacowania dochodów oraz wydatków bieżących jednostek samorządu terytorialnego konieczne było przyjęcie założeń dotyczących sytuacji makroekonomicznej gospodarki polskiej oraz dochodów budżetu państwa. Założenia o sytuacji budżetu państwa, a także część założeń makroekonomicznych, zostały zaczerpnięte z opracowania *Możliwości równoważenia finansów sektora publicznego przez redukcję deficytu budżetowego*⁴. Tam, gdzie było to możliwe, wielkości skorygowano o informacje, które nie były dostępne w momencie przygotowania powyższego opracowania. Poniższa tabela prezentuje podstawowe wielkości makroekonomiczne i budżetowe.

⁴ Tomasz Kaczor, Wojciech Misiąg, Adam Niedzielski, *Możliwości równoważenia finansów sektora publicznego przez redukcję deficytu budżetowego*, IBnGR, Warszawa 1999, materiał złożony do druku.

Tabela 1. Podstawowe założenia makroekonomiczne

Wyszczególnienie	Jednostka	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Wzrost PKB (ceny stałe)	%	5,0	5,6	5,8	5,5	5,2	5,3	5,4
Średnioroczny wzrost indeksu cen dóbr i usług konsumpcyjnych	%	9,4	7,3	5,5	4,5	4,1	3,9	3,6
Stopy procentowe	%	15,0	12,5	10,0	8,0	7,5	7,0	6,6
Dochody sektora publicznego z podatku dochodowego od osób prawnych	mld zł	17,2	18,1	18,8	19,3	19,5	19,5	21,5
Dochody sektora publicznego z podatku dochodowego od osób fizycznych	mld zł	57,1	60,6	64,1	68,4	73,0	77,5	82,2
Dochody budżetu państwa	mld zł	143,2	152,9	166,5	180,2	194,5	209,6	227,2

Źródło: T. Kaczor, W. Misiąg, A. Niedzielski, *Możliwości równoważenia finansów sektora publicznego przez redukcję deficytu budżetowego*, IBnGR, Warszawa 1999

Oprócz powyższych założeń makroekonomicznych konieczne było również przyjęcie założeń dotyczących poszczególnych kategorii dochodowych. Założenia prezentuje poniższa lista:

- jednostki samorządu terytorialnego utrzymają stały udział w łącznej kwocie podatku dochodowego od osób prawnych zebranej przez sektor publiczny,
- jednostki samorządu terytorialnego utrzymają stały udział w łącznej kwocie podatku dochodowego od osób fizycznych zebranej przez sektor publiczny,
- wpływy z podatku rolnego będą wzrastały w tempie odpowiadającym wzrostowi cen w roku poprzednim,
- wpływy z karty podatkowej będą malały o 2% rocznie (realnie), co wynika ze zmiany formy płacenia podatku przez podatników,
- realna wartość dotacji celowych z budżetu państwa będzie rosła w tempie równym 50% realnego wzrostu wynagrodzeń, co odpowiada założeniu, że dotacje celowe finansujące wydatki rzeczowe, które stanowią mniej więcej połowę dotacji celowej, będą miały stałą wartość realną, a dotacje finansujące wynagrodzenia będą rosły realnie w tempie wynagrodzeń,
- subwencje ogólne będą zwiększać się w tempie wzrostu łącznych dochodów budżetu państwa,
- pozostałe tytuły dochodowe pozostaną stałe w ujęciu realnym.

Podobnie, zestaw szczegółowych założeń musiał zostać przyjęty w celu sporządzenia prognozy wydatków bieżących. Poniżej prezentujemy ich listę:

- fundusz płac (wraz z pochodnymi) będzie rósł rocznie realnie o 1/3 wzrostu realnego produktu krajowego brutto w tym samym okresie,
- kwota wypłacanych dotacji będzie rosła o 1% w ujęciu realnym rocznie,

- koszty obsługi zadłużenia będą wypadkową dwóch czynników - zmiany stanu zadłużenia wynikającej z przyjętych niższych założeń oraz zmian stóp procentowych zaprezentowanych w tabeli 1,
- wydatki z tytułu udzielonych poręczeń i gwarancji będą rosły proporcjonalnie do łącznych dochodów samorządów,
- pozostałe wydatki, obejmujące głównie zakupy towarów i usług, będą rosły nominalnie w tempie indeksu cen towarów i usług konsumpcyjnych, co w praktyce oznacza ich nieznaczny wzrost realny - wskaźnik inflacji dla samorządowych (i rządowych) zakupów rzeczowych jest niższy od ogólnego, ciągniętego w górę przez szybko drożące używki nie mające znaczenia w strukturze zakupów publicznych.

W dalszej kolejności następują założenia dotyczące podziału kwoty pozostałej na wydatki majątkowe. Z wydatków majątkowych należy wyodrębnić zakupy dóbr inwestycyjnych i nakłady na inwestycje kontynuowane, aby otrzymać wielkość środków dostępnych na nowo otwierane inwestycje. W przypadku obu podkategorii podstawowym źródłem informacji były wyniki badań pochodzące z ankiety przeprowadzonej w jednostkach samorządowych.

Analiza ankiet wskazuje jednak na niską wiarygodność danych w niej zawartych. W szczególności dotyczy to zestawienia nakładów do poniesienia w roku 2000 w ramach inwestycji planowanych przez jednostki samorządu terytorialnego z przewidywaną przez nie wielkością wydatków majątkowych w budżecie na ten sam rok. W wielu przypadkach kwota nakładów przewyższa przewidywane wydatki majątkowe, co z góry wyklucza realizację planów. Jest to tym bardziej niemożliwe, ponieważ wydatki majątkowe powinny dodatkowo zawierać zakupy dóbr inwestycyjnych, na które w takich przypadkach nie byłoby już miejsca w budżecie. Trudno nawet o interpretowanie tej zależności, ponieważ nosi ona znamiona sprzeczności. Zjawisko to prezentuje poniższa tabela.

Tabela 2. Zestawienie nakładów inwestycyjnych z wydatkami majątkowymi wg planów na rok 2000 oraz odsetek wydatków majątkowych możliwy do przeznaczenia na zakup dóbr inwestycyjnych dla poszczególnych szczebli samorządowych w subregionach.

Rodzaj jednostki	Subregion	Nakłady inwestycyjne w 2000 r. wg planów wieloletnich	Wydatki majątkowe wg planu na 2000 r.	3:4	Odsetek wydatków majątkowych możliwy do przeznaczenia na zakup dóbr inwestycyjnych*
		mln zł		%%	
1	2	3	4	5	6
Gminy	zachodni	78,75	98,68	79,80	20,20
	środkowy	97,85	112,12	87,27	12,73
	wschodni	54,02	52,08	103,71	-3,71
Powiaty	zachodni	14,77	12,05	122,58	-22,58
	środkowy	10,50	13,14	79,88	20,12
	wschodni	4,36	12,00	36,35	63,65

* Wartość ujemna oznacza, że nakłady inwestycyjne planowane na rok 2000 przewyższają planowane wydatki majątkowe w tym samym roku.

Źródło: Ankieta *Potencjał inwestycyjny województwa warmińsko-mazurskiego*.

Zauważmy, że w przypadku gmin skupionych we wschodnim subregionie i powiatów z subregionu zachodniego odsetek wydatków majątkowych możliwy do przeznaczenia na zakup gotowych dóbr inwestycyjnych jest ujemny. Oznacza to, że nakłady związane z kontynuowanymi i nowo otwieranymi inwestycjami przewyższają planowane wydatki majątkowe, co nie pozwala na realizowanie jakichkolwiek zakupów dóbr gotowych.

Zestawienie takie podważa wiarygodność danych przedstawionych w ankiecie przez jednostki samorządu terytorialnego i tym samym uniemożliwia wyznaczenie wielkości zakupu dóbr gotowych na podstawie badania wzajemnej relacji wspomnianych dwóch wielkości. Potwierdzeniem niskiej jakości danych jest odsetek podmiotów, które – zgodnie z ankietą – wykazują większe nakłady na inwestycje niż wydatki majątkowe planowane w budżecie na 2000 r. Zestawienie takie prezentuje poniższa tabela.

Tabela 3. Odsetek podmiotów o nakładach inwestycyjnych w 2000 r. (wg planów wieloletnich) przewyższających wydatki majątkowe przewidziane w budżecie na 2000 r.

Subregion	Gminy	Powiaty
	%%	
zachodni	47,1	2,9
środkowy	24,4	0,0
wschodni	56,5	0,0

Źródło: Ankieta *Potencjał inwestycyjny województwa warmińsko-mazurskiego*.

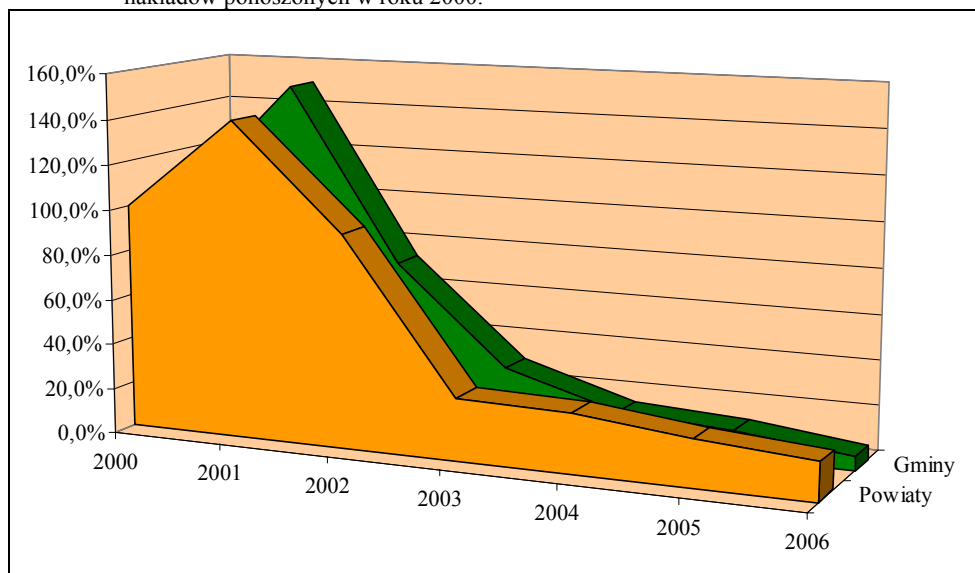
Analiza udziału zakupu dóbr gotowych w wydatkach majątkowych, zadeklarowanego przez jednostki samorządu terytorialnego województwa warmińsko-mazurskiego również prowadzi do niejednoznacznych wniosków. Przedstawione wielkości znacznie różniły się między poszczególnymi podmiotami. Maksymalny udział zadeklarowany w ankiecie wyniósł 100% (gmina miejska Ełk),

natomiast minimalny spośród odpowiedzi niezerowych 0,1% (gmina miejsko-wiejska Tolkmicko)⁵. Jednak deklarowane udziały na ogół nie zgadzały się z deklarowanymi kwotami dlatego nasze szacunki oparliśmy wyłącznie na kwocie wykazywanej przez dany podmiot. Z naszych obliczeń wynika, że średni udział w całym województwie wyniósł 3,5%.

Wskaźnik ten jest jednak, naszym zdaniem, zaniżony ze względu na fakt, że część zakupów dóbr gotowych jest klasyfikowana jako inwestycje (samochody, komputeryzacja szkoły). Ze względu na ten fakt przyjęliśmy, że udział zakupów dóbr inwestycyjnych (gotowych) będzie kształtował się na poziomie 5% wydatków majątkowych jednostki samorządu terytorialnego. Zakupy te będą ponoszone regularnie, więc wykluczone zostało przesuwanie kwot na późniejsze lata.

Drugim elementem wyodrębnianym z wydatków majątkowych są nakłady na inwestycje kontynuowane. W tym przypadku podstawą obliczeń były informacje z ankiety dotyczące nakładów do poniesienia po 2000 r. w ramach otwartych inwestycji. Ze względu na wspomniane zjawisko przewyższania przez nakłady inwestycyjne planowanych wydatków majątkowych w roku 2000 przyjęliśmy, że nakłady będą redukowane i przesuwane na kolejne okresy, co może również prowadzić do wydłużenia okresu realizacji inwestycji. Charakterystyczny jest przyrost poziomu nakładów w 2001 r. w ramach kontynuowanych inwestycji, co odzwierciedla zjawisko przeszacowania możliwości inwestycyjnych zarówno w powiatach jak i gminach województwa warmińsko-mazurskiego. W dalszej konsekwencji odbija się to na zmniejszeniu potencjału własnego jednostek samorządu terytorialnego. Skalę nakładów ponoszonych przez podmioty samorządowe w latach 2000-2006 przedstawia poniższy rysunek.

Rysunek 2. Rozkład nakładów na inwestycje kontynuowane w latach 2000-2006 jako procent nakładów ponoszonych w roku 2000.

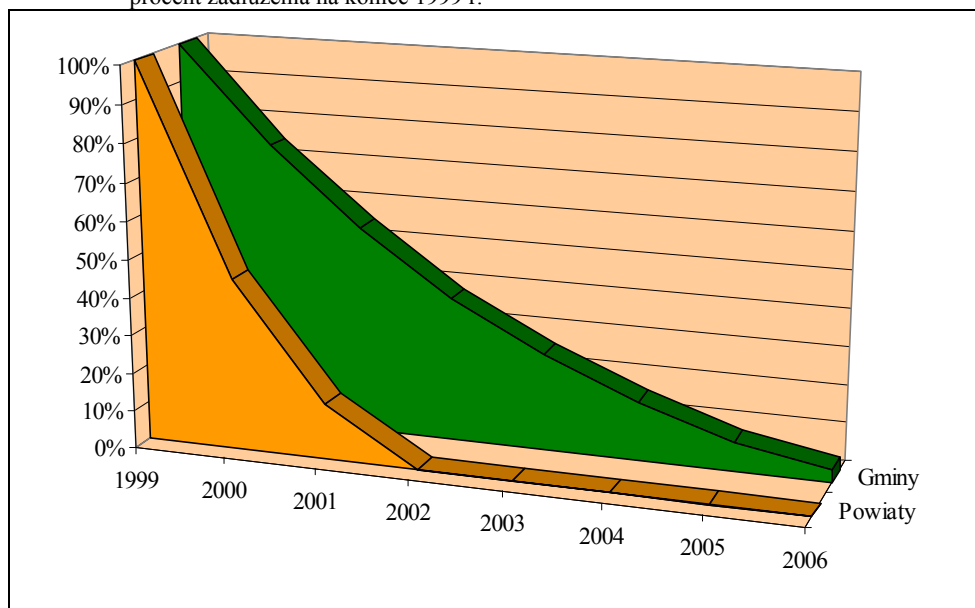
Źródło: IBnGR.

⁵ Bardzo często podmioty deklarowały brak zakupów dóbr gotowych.

Przedstawione powyżej założenia pozwalają oszacować potencjał własny jednostek samorządu terytorialnego. Dla oszacowania potencjału inwestycyjnego konieczne jest zbadanie możliwości zdolności kredytowej podmiotów samorządowych, która to kwestia jest ściśle związana ze spłatami dotychczasowego zadłużenia.

Terminarz spłat zadłużenia wykazanego przez jednostki samorządu terytorialnego na koniec 1999 r. jest zróżnicowany pomiędzy szczeblami samorządowymi. W przypadku gmin województwa warmińsko-mazurskiego obniżanie poziomu zadłużenia znacznie wolniejsze niż ma to miejsce w powiatach. Wynika to z dłuższego średniego okresu spłaty długu w gminach. Uzasadnieniem dla takiego postępowania może być fakt, iż gminy jako podmioty ze znacznie większym stażem działalności są bardziej zorientowane na podejmowanie decyzji o charakterze długoterminowym. W odróżnieniu od nich powiaty przechodzą okres rozruchu, co powoduje skrócenie horyzontu decyzyjnego, i co za tym idzie zaciąganie krótszych zobowiązań pod finansowanie tych przedsięwzięć. Sądzymy jednak, iż w przyszłości dojdzie do wydłużania okresu spłat kredytów w powiatach, w miarę jak jednostki te podejmować będą większe, długoterminowe inwestycje.

Rysunek 3. Kalendarz spłat zadłużenia wykazanego na koniec 1999 r. dla gmin i powiatów jako procent zadłużenia na koniec 1999 r.

Źródło: IBnGR.

Efektem tego zróżnicowania są różne dla gmin i powiatów średnie okresy spłaty kredytu wykorzystywane jako parametr χ we wzorze przedstawionym na stronie 10. W przypadku gmin wielkość ta kształtuje się od 5,4 do 7,1 roku w zależności od subregionu podczas, gdy w powiatach analogiczne wielkości wynoszą 1,6 i 2,8 roku.

Potencjał własny i inwestycyjny

W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzamy, że jednostki samorządu terytorialnego województwa warmińsko-mazurskiego będą dysponowały do roku 2006 dochodami w wysokości 20,0 mld zł. Z tej kwoty ponad 17 mld zł pochłona wydatki związane z bieżącym funkcjonowaniem samorządów. Do dyspozycji pozostanie 2,8 mld zł, przy czym zakupy inwestycyjne wraz z nakładami na inwestycje kontynuowane pomniejszają tą kwotę o prawie 1,5 mld zł. W rezultacie na nowe inwestycje będzie mogło być przeznaczone ponad **1,3 mld zł** i kwota ta odpowiada potencjałowi własnemu województwa. Po uwzględnieniu zewnętrznych możliwości finansowania, które szacujemy na 0,7 mld zł w analizowanym okresie, otrzymamy potencjał inwestycyjny województwa w wysokości **2,1 mld zł**. Sposób obliczenia powyższych kwot i ich rozkład na poszczególne lata prezentuje tabela 4.

Tabela 4. Potencjał własny i inwestycyjny wszystkich jednostek samorządu terytorialnego w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2001-2006, ceny bieżące, mln zł.

Wyszczególnienie	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Razem
Dochody ogółem	2.829,9	3.031,1	3.227,4	3.425,9	3.629,7	3.852,2	19.996,3
Wydatki bieżące	2.480,0	2.646,4	2.794,6	2.940,9	3.089,0	3.235,8	17.186,6
Wydatki majątkowe	349,9	384,8	432,8	485,0	540,8	616,4	2.809,7
Zakupy inwestycyjne	17,5	19,2	21,6	24,3	27,0	30,8	140,5
Inwestycje kontynuowane	327,9	346,2	297,2	175,2	97,4	72,8	1.316,7
Potencjał własny	4,6	19,4	114,0	285,6	416,3	512,8	1.352,6
Zmiana stanu zadłużenia	120,8	120,8	120,8	120,8	120,8	120,8	724,5
Potencjał inwestycyjny	125,3	140,1	234,8	406,3	537,1	633,5	2.077,1

Źródło: IBnGR

W latach 2001-2006 obserwujemy ciągły wzrost potencjału własnego i inwestycyjnego. Najszybsze przyrosty mają miejsce w początkowych latach, co wynika ze stopniowego kończenia podejmowanych na dużą skalę inwestycji kontynuowanych. Pamiętać przy tym należy, iż przedstawiony rachunek nie uwzględnia wpływu inwestycji na wydatki bieżące, co może w nieznacznym sposób zmieniać oszacowaną kwotę⁶.

Przedstawione wielkości potencjałów są mniejsze od prezentowanych w cytowanym już raporcie *Potencjał inwestycyjny jednostek samorządu terytorialnego*. W opracowaniu tym potencjał własny jednostek samorządu terytorialnego w województwie warmińsko-mazurskim został oszacowany na prawie 2 mld zł, a potencjał inwestycyjny na 2,8 mld zł. Obniżenie wartości obu potencjałów w niniejszym badaniu wynika z wyższych (niż przyjęte w owym raporcie) nakładów na inwestycje kontynuowane, które zostały zadeklarowane przez samorządy terytorialne w ankietach.

⁶ Przykładowo istnieje możliwość zwiększenia wydatków bieżących związaną z ponoszeniem kosztów funkcjonowania ukończonej już inwestycji, bądź też z drugiej strony, zwiększenie kwoty dochodów jednostki samorządowej poprzez inwestycje poprawiające jakość infrastruktury w regionie. Uwaga ta odnosi się do wszystkich przedstawionych szacunków.

Jednostki samorządu terytorialnego województwa warmińsko-mazurskiego mają dwu procentowy udział w potencjale własnym wszystkich jednostek samorządu terytorialnego w Polsce⁷. W przypadku potencjału inwestycyjnego analogiczna wielkość wynosi 2,2%.

Zróźnicowanie potencjału własnego i inwestycyjnego w subregionach

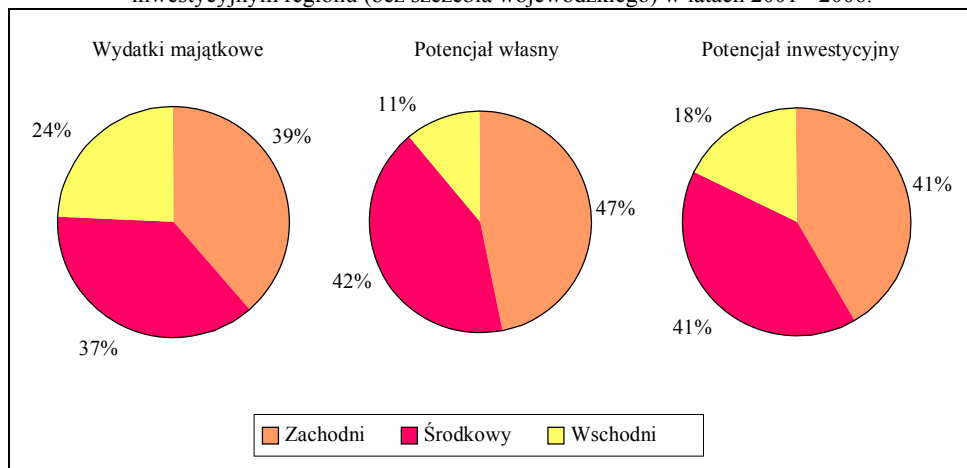
Największym z badanych subregionów - jeśli chodzi o wielkość prognozowanych dochodów - jest subregion środkowy. Najmniejszy z nich, subregion wschodni, ma natomiast największe możliwości powiększenia środków na inwestycje i jego potencjał inwestycyjny jest ponad dwukrotnie większy od potencjału własnego.

Tabela 5. Podstawowe informacje o potencjale inwestycyjnym w latach 2001 - 2006 w subregionach.

Wyszczególnienie	Subregion		
	zachodni	środkowy	wschodni
Dochody	6.882,7	8.252,6	3.942,9
Wydatki bieżące	5.866,9	7.278,7	3.299,0
Potencjał własny	618,4	561,0	145,8
Potencjał inwestycyjny	841,2	819,6	360,9

Źródło: IBnGR.

Rysunek 4. Udziały subregionów w wydatkach majątkowych, potencjale własnym i potencjale inwestycyjnym regionu (bez szczebla wojewódzkiego) w latach 2001 - 2006.

Źródło: IBnGR.

⁷ Potencjały własny i inwestycyjny dla wszystkich jednostek samorządu terytorialnego w Polsce wynoszą odpowiednio 68,9 i 95,5 mld zł. Wielkości te zostały zaczerpnięte z opracowania T. Kaczora, M. Tomalaka: *Potencjał inwestycyjny jednostek samorządu terytorialnego i uwzględniają zmianę szacunku potencjałów dla województwa warmińsko-mazurskiego*.

W latach 2001 - 2006 największy udział w wydatkach inwestycyjnych samorządów województwa (bez szczebla wojewódzkiego) - wynoszący 39% - będzie miał subregion zachodni. Dzieje się tak, mimo iż prognozowane dochody samorządów tego subregionu stanowią tylko 36% całości dochodów w regionie. Różnica pomiędzy tymi kategoriami wynika ze stosunkowo korzystnej struktury wydatków w tym subregionie. Jeszcze większy jest udział subregionu zachodniego w łącznym potencjale własnym. Jego wielkość na poziomie 47% wynika jednak ze słabości potencjału własnego w regionie trzecim, którego udział wynosi tylko 11% (wobec 24% w wydatkach majątkowych). Subregion trzeci ma jednak stosunkowo największe możliwości zwiększenia zadłużenia, dzięki czemu jego udział w potencjale inwestycyjnym wynosi 18%.

Tabela 6. Potencjał własny i inwestycyjny subregionu zachodniego województwa warmińsko-mazurskiego w latach 2001-2006, ceny bieżące, mln zł.

Wyszczególnienie	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Razem
Dochody ogółem	974,2	1.043,5	1.111,0	1.179,2	1.249,3	1.325,6	6.882,7
Wydatki bieżące	846,8	903,4	954,1	1.003,9	1.054,3	1.104,4	5.866,9
Wydatki majątkowe	127,5	140,0	156,9	175,3	195,0	221,2	1.015,9
Zakupy inwestycyjne	6,4	7,0	7,8	8,8	9,7	11,1	50,8
Inwestycje kontynuowane	121,1	130,4	66,1	22,4	5,9	0,8	346,7
Potencjał własny	0,0	2,6	83,0	144,1	179,3	209,4	618,4
Zmiana stanu zadłużenia	37,1	37,1	37,1	37,1	37,1	37,1	222,8
Potencjał inwestycyjny	37,1	39,8	120,1	181,3	216,4	246,5	841,2

Źródło: IBnGR.

Tabela 7. Potencjał własny i inwestycyjny subregionu środkowego województwa warmińsko-mazurskiego w latach 2001-2006, ceny bieżące, mln zł.

Wyszczególnienie	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Razem
Dochody ogółem	1.169,9	1.252,1	1.332,4	1.413,7	1.496,9	1.587,6	8.252,6
Wydatki bieżące	1.050,3	1.120,7	1.183,4	1.245,5	1.308,3	1.370,6	7.278,7
Wydatki majątkowe	119,6	131,4	149,1	168,2	188,6	217,0	973,8
Zakupy inwestycyjne	6,0	6,6	7,5	8,4	9,4	10,9	48,7
Inwestycje kontynuowane	109,1	108,1	110,5	21,1	10,7	4,6	364,1
Potencjał własny	4,6	16,7	31,1	138,7	168,4	201,6	561,0
Zmiana stanu zadłużenia	43,1	43,1	43,1	43,1	43,1	43,1	258,6
Potencjał inwestycyjny	47,7	59,8	74,2	181,8	211,5	244,7	819,6

Źródło: IBnGR.

Tabela 8. Potencjał własny i inwestycyjny subregionu wschodniego województwa warmińsko-mazurskiego w latach 2001-2006, ceny bieżące, mln zł.

Wyszczególnienie	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Razem
Dochody ogółem	557,6	597,7	636,4	675,6	715,8	759,8	3.942,9
Wydatki bieżące	475,2	507,6	536,3	564,7	593,4	621,9	3.299,0
Wydatki majątkowe	82,3	90,1	100,1	110,9	122,5	137,9	643,8
Zakupy inwestycyjne	4,1	4,5	5,0	5,5	6,1	6,9	32,2
Inwestycje kontynuowane	78,2	85,6	95,1	105,3	57,9	43,7	465,8
Potencjał własny	0,0	0,0	0,0	0,0	58,5	87,3	145,8
Zmiana stanu zadłużenia	35,8	35,8	35,8	35,8	35,8	35,8	215,0
Potencjał inwestycyjny	35,8	35,8	35,8	35,8	94,3	123,2	360,9

Źródło: IBnGR.

Zróżnicowanie potencjału własnego i inwestycyjnego pomiędzy szczeblami samorządowymi

Największą część potencjału własnego i inwestycyjnego województwa generują gminy, których udział w tworzeniu zarówno potencjału własnego, jak i inwestycyjnego wynosi ponad 90%. Jest to o tyle ciekawe, że gminy dysponują jedynie około 75% całości dochodów w województwie. Pośrednim przypadkiem jest województwo samorządowe posiadające niecałe 5% ogółu dochodów, które generuje 2% potencjału własnego w regionie. Stosunkowo najgorsza jest wzajemna relacja tych dwóch wielkości w powiatach, które mając ponad 20% dochodów regionu tworzą jedynie 7% jego potencjału własnego.

W roku 2001 gminy generują cały potencjał własny regionu. W roku 2002 do tworzenia potencjału własnego województwa przyłączają się powiaty. Dopiero w 2004 r. województwa samorządowe zaczynają generować swój wkład w tworzenie potencjału własnego regionu. Taka struktura czasowa wynika z planu inwestycji w poszczególnych szczeblach samorządowych, które w przypadku powiatów i województw całkowicie wyczerpują możliwości podejmowania nowych przedsięwzięć.

Tabela 9. Potencjał własny i inwestycyjny gmin województwa warmińsko-mazurskiego w latach 2001-2006, ceny bieżące, mln zł.

Wyszczególnienie	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Razem
Dochody ogółem	2.124,2	2.272,1	2.417,1	2.563,6	2.713,5	2.876,8	14.967,2
Wydatki bieżące	1.819,2	1.940,5	2.048,3	2.155,2	2.263,3	2.370,2	12.596,7
Wydatki majątkowe	305,0	331,5	368,8	408,3	450,2	506,6	2.370,4
Zakupy inwestycyjne	15,3	16,6	18,4	20,4	22,5	25,3	118,5
Inwestycje kontynuowane	285,2	298,2	242,8	128,0	51,8	22,3	1.028,3
Potencjał własny	4,6	16,7	107,5	259,9	376,0	458,9	1.223,6
Zmiana stanu zadłużenia	108,0	108,0	108,0	108,0	108,0	108,0	647,8
Potencjał inwestycyjny	112,5	124,7	215,5	367,9	483,9	566,9	1.871,4

Źródło: IBnGR.

Tabela 10. Potencjał własny i inwestycyjny powiatów województwa warmińsko-mazurskiego w latach 2001-2006, ceny bieżące, mln zł.

Wyszczególnienie	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Razem
Dochody ogółem	577,5	621,1	662,8	704,9	748,5	796,2	4.111,0
Wydatki bieżące	553,1	591,2	625,4	658,8	692,8	726,6	3.847,9
Wydatki majątkowe	24,4	29,9	37,3	46,1	55,7	69,6	263,1
Zakupy inwestycyjne	1,2	1,5	1,9	2,3	2,8	3,5	13,2
Inwestycje kontynuowane	23,2	25,8	28,9	20,9	22,7	26,7	148,3
Potencjał własny	0,0	2,6	6,5	22,9	30,2	39,4	101,7
Zmiana stanu zadłużenia	8,1	8,1	8,1	8,1	8,1	8,1	48,6
Potencjał inwestycyjny	8,1	10,7	14,6	31,0	38,3	47,5	150,2

Źródło: IBnGR.

Tabela 11. Potencjał własny i inwestycyjny województwa samorządowego warmińsko-mazurskiego w latach 2001-2006, ceny bieżące, mln zł.

Wyszczególnienie	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Razem
Dochody ogółem	128,2	137,9	147,6	157,5	167,7	179,2	918,2
Wydatki bieżące	107,7	114,7	120,9	126,9	133,0	138,9	742,0
Wydatki majątkowe	20,5	23,3	26,8	30,6	34,8	40,3	176,2
Zakupy inwestycyjne	1,0	1,2	1,3	1,5	1,7	2,0	8,8
Inwestycje kontynuowane	19,5	22,1	25,4	26,3	22,9	23,8	140,0
Potencjał własny	0,0	0,0	0,0	2,8	10,1	14,5	27,3
Zmiana stanu zadłużenia	4,7	4,7	4,7	4,7	4,7	4,7	28,1
Potencjał inwestycyjny	4,7	4,7	4,7	7,5	14,8	19,2	55,5

Źródło: IBnGR.

Warto zauważyć, że mimo mniejszych środków przeznaczanych przez powiaty i województwo samorządowe na finansowanie inwestycji kontynuowanych w 2001 r., w roku 2006 oba te szereby wykazują większe kwoty analogicznych wydatków. Oznacza to, że gminy mają stosunkowo bardziej skumulowany w początkowych latach plan finansowania dotychczasowych inwestycji, a mimo to mogą wygenerować wcześniej potencjał własny.

Budżety jednostek samorządowych - potencjał inwestycyjny i środki Unii Europejskiej

Pośród celów, na które przeznaczone zostaną wolne środki z budżetów jednostek samorządu terytorialnego z pewnością znajdą się nakłady na finansowanie inwestycji związanych z przystąpieniem Polski do UE. Jeżeli projekty uzyskają współfinansowanie ze środków pomocowych, kwoty pochodzące z funduszy unijnych stanowić będą dochód budżetów samorządowych. Tabela 12 prezentuje zestawienie budżetów jednostek samorządu terytorialnego po uwzględnieniu powyższych środków. Założyliśmy, iż jednostki samorządu terytorialnego przeznaczą na współfinansowanie projektów akcesyjnych trzecią część potencjału inwestycyjnego. Przyjeliśmy także, iż relacja środków pomocowych do środków własnych jednostek samorządowych wyniesie 2 do 1

Tabela 12. Budżety jednostek samorządowych ogółem po uwzględnieniu środków pomocowych.

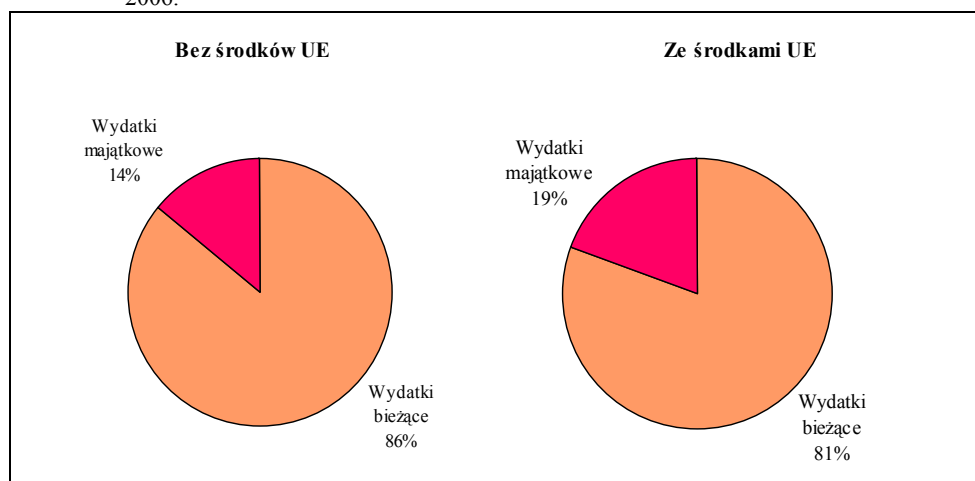
Wyszczególnienie	Gminy	Powiaty	Województwo	Razem
Dochody	15.782,9	4.178,8	936,4	20.898,1
Dochody krajowe	14.967,2	4.111,0	918,2	19.996,3
Środki z UE	815,7	67,8	18,2	901,7
Wydatki	16.190,7	4.212,7	945,5	21.348,9
Wydatki bieżące	12.596,7	3.847,9	742,0	17.186,6
Wydatki majątkowe	3.594,0	364,8	203,5	4.162,3
Wynik	-407,9	-33,9	-9,1	-450,9

Źródło: Obliczenia własne

Przy powyższych założeniach środki otrzymane z Unii Europejskiej wyniosą łącznie ponad 900 mln zł i stanowić będą 4,3% łącznych dochodów jednostek samorządowych województwa. Dla poszczególnych szczebli odsetek ten wyniesie od 1,6% w przypadku powiatów do 5,2% dla gmin. Należy podkreślić, iż powyższa kwota jest wyłącznie współfinansowaniem nowouruchomionych inwestycji. W przypadku, gdy możliwe będzie uzyskanie unijnego wsparcia dla przedsięwzięć już realizowanych i tym samym pokazanie dotychczasowych nakładów na nie jako wkład strony polskiej, kwoty wpływające z kasy Unii Europejskiej. Rozmiar dodatkowych środków zależy oczywiście będzie od jakości realizowanych obecnie przedsięwzięć inwestycyjnych.

Również struktura wydatków ulega zmianom, o około 5% wzrasta udział nakładów inwestycyjnych. Oznacza to wzrost inwestycji samorządowych o kwotę około 1,4 mld zł. Ostatnim efektem uwzględnienia środków pomocowych Unii jest pojawienie się w budżetach deficytu w wysokości 450 mln. Odpowiada on kwocie nakładów strony polskiej na współfinansowanie projektów unijnych.

Rysunek 5. Struktura wydatków samorządów województwa warmińsko-mazurskiego w latach 2001 - 2006.

Źródło: IBnGR.

Reasumując, przy potencjale inwestycyjnym na poziomie 2,1 mld zł napływ środków unijnych na poziomie 0,9 mld zł pozwoli na sfinansowanie nowych inwestycji o łącznej wartości 3 mld zł. Będzie to jednak możliwe jedynie pod dwoma warunkami. Po pierwsze, nowo otwierane inwestycje muszą mieścić się w obszarach wspieranych przez UE, co wymaga wcześniejszego uwzględnienia tych obszarów w długoterminowych planach inwestycyjnych jednostek samorządu terytorialnego. Po drugie, możliwość wykorzystania środków unijnych nie spowoduje rezygnacji jednostek samorządu terytorialnego z finansowania części inwestycji drogą kredytu.

Aneks 1

Wzór ankiety *Potencjał inwestycyjny województwa warmińsko-mazurskiego*

1. Identyfikacja jednostki

G	P	MP	Nazwa jednostki	
			Powiat (tylko jeśli zaznaczono „G”)	
G - gmina, P - powiat, MP - miast na prawach powiatu			Nazwisko osoby wypełniającej ankietę	
Niepotrzebne skreślić			Telefon kontaktowy	

2. Podstawowe dane o budżecie na rok 2000

Dochody	Kwota (tys. zł)					Wydatki	Kwota (tys. zł)				
1. Dochody ogółem						2. Wydatki ogółem					
1.1. Dochody własne						2.1. Wydatki bieżące					
1.1.1. Udziały w PIT						2.1.1. Wynagrodzenia					
1.1.2. Udziały w CIT						2.1.2. Pochodne od wynagrodzeń					
1.1.3. Pozostałe podatki						2.1.3. Dotacje					
1.1.4. Dochody z majątku						2.1.4. Koszty obsługi długu					
1.1.5. Pozostałe dochody własne						2.1.5. Pozostałe wydatki bieżące					
1.2. Dotacje						2.2. Wydatki majątkowe					
1.2.1. Dotacje na zadania zlecone						2.2.1. Wydatki własne					
1.2.2. Dotacje na zadania własne						2.2.2. Dotacje inwestycyjne					
1.3. Subwencja ogólna						3. Wynik					
1.3.1. Subwencja oświatowa						4. Wpływ ze sprzedaży mienia					
1.3.2. Pozostała część subwencji						5. Planowana zmiana zadłużenia					

3. Najważniejsze inwestycje finansowane z budżetu

Nazwa inwestycji	Dział klasyfikacji budżetowej	Rok				Wartość kosztorysowa (tys. zł)	Nakłady w roku 2000						Nakłady do poniesienia po roku 2000					
		rozpocz.		zakończ.														
								,					,				,	
								,					,				,	
								,					,				,	
								,					,				,	
								,					,				,	

4. Udział zakupów gotowych dóbr w wydatkach inwestycyjnych własnych w roku 2000

4.1. Szacunkowy udział zakupów gotowych dóbr w wydatkach inwestycyjnych własnych w roku 2000					,	%
4.2. Szacunkowa kwota zakupów gotowych dóbr w roku 2000 (tys. zł)						,

5. Zadłużenie na koniec roku 1999

Treść	Rok splaty	tys. zł
5. Zadłużenie ogółem		
5.1. Kredyty bankowe		
5.2. Pożyczki z funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej		
5.3. Pożyczki z innych funduszy celowych		
5.4. Pozostałe zadłużenie		

6. Gospodarka pozabudżetowa w roku 2000

Dochody	Kwota (tys. zł)							Wydatki	Kwota (tys. zł)						
1. Dochody ogółem							,	2. Wydatki ogółem							,
1.1. Dochody własne							,	2.1. Wydatki bieżące							,
1.2. Dotacje z budżetu							,	2.2. Wydatki majątkowe							,